

Eugen Černín z Chudenic a jeho okruh

Kapitola z dějin archeologie v jihozápadních a středních Čechách

Karel Sklenář

V historii české archeologie zaujímá oblast Plzeňska, Klatovska a Domažlicka nezanedbatelné postavení. Připomeňme si jen vůbec první zaznamenaný pravěký nález v půdě Čech (jakkoli jde pouze o římskou minci, nalezenou v Plzni roku 1310¹ – ale jiného předmětu než mince by si tehdy nikdo nevšiml nebo jej nezaznamenal), nebo první s archeologickým záměrem prokopanou mohylu, o níž v Čechách víme (u Nahošic na k. ú. Blížejov na Domažlicku roku 1787).² Mohyly se staly jakýmsi „erbovním“ druhem archeologických nemovitých památek tohoto regionu v následujících dekádách, kdy romantismus vyvedl archeology do terénu a tajemství pohanských mohyl v lesích mělo pro romantismem odchované intelektuály zvláštní přitažlivost – zejména v kombinaci s vírou, že jde o pozůstatky našich slovanských praotců, bohatýrů z dob, kdy česká sláva a statečnost podstatně přesahovaly standard biedermeierovského měšťanského světa. Zájem o archeologické památky v této předvědecké fázi spojoval tedy romantiky „literární“, v jejichž představivosti rezonovaly, a romantiky národovecké, hledající doklady dávného českého/slovanského života a kultury; zemské vlastenectví pak obě složky spojovalo.

Tolik bylo třeba říci úvodem, sloužícím jako všeobecný rámec;³ dodejme jen, že období po napoleonských válkách, do něhož nyní vstupujeme, znamenalo v české archeologii jakýsi přerov: nadějná činnost poslední čtvrtiny 18. století se utlumila s odklonem zájmu jejich hlavních představitelů – K. J. Bienera z Bienenberka a Josefa Dobrovského, nicméně druhý z nich udržel pro budoucnost slabou nit kontinuity, a to právě na půdě jihozápadních Čech.

Přesněji šlo o Chudenice na Klatovsku, známé jako kolébka starého českého rodu hrabat Černínů z Chudenic a jako snad jediné místo v Čechách, náležící nepřetržitě jednomu a témuž rodu od středověkých počátků až do nové doby. Proto měly Chudenice pro tento rod určitý význam i v počínajícím 19. století, kdy vlastnil i panství rozsáhlejší a sídla reprezentativnější – například zámky Krásný Dvůr a Petrohrad na Podbo-

Obr. 1. Nádvoří starého zámku v Chudenicích. Kresba Karla Liebschera (Ottovy „Čechy“ IX, 1897).

1 Sklenář 2011, 227, heslo 555/1. (Všechna hesla v této publikaci, na něž se zde odkazuje, zahrnují i bibliografické údaje.)

2 Sklenář 2011, 196, heslo 471/1; *týž* 2018, 124.

3 Podrobnější obraz počátků české archeologie v období romantismu první poloviny 19. století podává zejména Sklenář 2020; stručně např. *týž* 2007a; *týž* 2010a. Přehled vývoje v západních Čechách: Sklenář 1990; Chytráček – Hůrková – Metlička 2005; pokud jde konkrétně o mohyly Sklenář 2010b.

řansku, z nichž první přestavbami zvelebil a krásným anglickým parkem (za součinnosti vrchního zahradníka Rudolfa Födische) opatřil hrabě Jan Rudolf Černín (1757–1845), c. k. nejvyšší komoří, ve 20. letech prezident císařské Akademie výtvarných umění ve Vídni (v tamním paláci měla rodina „zimní sídlo“), později čestný člen Královské české společnosti nauk. Tento osvícený šlechtic z nejstarší a nejbohatší nedrahovické linie rodu, resp. její (jindřicho)hradecké větve („domu jindřichohradeckého a chudenického“), měl tedy rozsáhlé kulturní zájmy v oblastech umění i vědy a snažil se je předat svému jedinému synovi a dědici.

Eugen Ervín Karel Černín z Chudenic

Mladý hrabě (* 4. 11. 1796 Vídeň, † 11. 7. 1868 Petrohrad u Podbořan)⁴ nezklamal jeho naděje a stal se jednou z nejpozoruhodnějších osobností svého rodu, výjimečnou v řadách tehdejší vyšší šlechty – „první společnosti“ – v Čechách svým vlastenectvím nejen zemským, ale i národním: v dopise Františku Palackému v roce 1831 se spolu s ním řadí mezi „*alle unsere Landsleute, die noch nicht so entartet sind, daß sie sich schämen dem Volke eines Karl's, eines Poděbrad's anzugehören*“.⁵ Zasloužili se o to především dva vychovatelé a domácí učitelé, které mu otec prozíravě opatřil a kteří s ním pobývali střídavě ve Vídni a v Chudenicích. Prvním z nich byl Eduard Zelinka, rodák z Kutné Hory, jenž sice neměl formální vyšší vzdělání (původně byl vojenským účetním poddůstojníkem – podobně jako jeho o něco mladší současník a rovněž Kutnohořan Josef Kajetán Tyl), ale dokázal na svého žáka přenést lásku k vlasti, zájem o český jazyk a vědy o dějinách i o neživé přírodě, zejména o mineralogii.

Rozhodně je zajímavé nahlížet do rukopisného popisu Čech podle krajů, který si patnáctiletý Eugen Černín sepsal patrně pro svoji potřebu jako cvičení ve vlastivědě (*Černín 1811*). Najdeme tam už některé zajímavosti okrajově souvisící s archeologií, např. v Plzeňském kraji šance z francouzské války 1741

Obr. 2. Chudenice – starý zámek. Foto K. Sklenář, 90. léta 20. století.

u Dvorů, v Loketském římskou věž v Chebu, v Žateckém viklan u Jesenice a zejména v Rakovnickém „podmokelský poklad“.⁶ V tomto kraji však je také Bílá hora u Prahy s památnou bitvou, „*durch welche Niederlage Böhmen von den Habsburgern unterjocht [!] worden*.“

Zelinka ovšem už v té době ustupuje do stínu osobnosti, která jej u mladého Černína v letech dospívání nahradila – Josefa Dobrovského, největšího učence českého osvícenství.

Dobrovský se stýkal s celou řadou rodin české vyšší šlechty, pokud jejich představitelé měli kulturní, umělecké nebo vědecké zájmy, byl u nich uznáván a vážen, ale „doma“ byl zejména v sídlech Černínů, kam měl trvale volný přístup

poté, co se (podle deníku hr. Eugena Černína – *Domečka 1885*, 202) roku 1810 seznámil s Eugenovým otcem hr. Janem Rudolfem při návštěvě jeho zámku v Krásném Dvoře. Mezi ním a Eugenem se časem vyvinul (při vědomí společenských rozdílů) vztah možno říci velmi přátelský, který přetrval až do smrti Dobrovského (1829). Ten v Eugenovi rozvinul základy položené rodiči i Zelinkou a vypěstoval v něm hluboký zájem o dějiny a starožitnosti, spojený se zdaleka ne běžným pochopením jeho vrstvy

4 O něm: *Anonym 1867; Kolář 1893; Tischer 1923; Hradecký 1997; Koblasa 1998; týž 2000; Vošahliková 2009*; po archeologické stránce *Sklenář 2005*, 114–115; *týž 2020*, hl. 303. Křestní jméno se objevuje i v počeštěné formě Evžen, on sám i jeho doba však užívali pouze Eugen.

5 Dopis z 24. 5. 1831 – viz *Hanuš 1921*, 280. 16 dopisů Palackému z let 1825–64 v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond F. Palacký.

6 „*Man fand hier von einigen Jahren einen großen Schatz bestehend aus uralten Gold-Müntzen mit unkenntlichem Gepräge. Vielleicht von Marbod.*“

pro české národní snahy. Svědčí o tom kromě jiného deníky, které si Eugen vedl od roku 1808, a později jejich vzájemná korespondence z let 1816–1828.⁷

Pobyty Dobrovského v Chudenicích v prvních třiceti letech 19. století⁸ se staly námětem řady prací odborných, regionalistických i uměleckých (kdysi i zfilmovaný román A. V. Šmilovského *Za ranních červánků*), plného vyhodnocení se ale nedočkal jeho vliv, který formoval osobnost Eugena Černína. Je tedy namístě sledovat, jak se projevil ve směru Eugenova archeologického zájmu.

Dostatečně je známo, že Josef Dobrovský je klasikem (někdy i „otcem“) české archeologie,⁹ což ve srovnání s praktikem Bienenberkem platí spíše pro teoretickou a metodickou stránku oboru. Do jeho počátků se zapsal především svým pojednáním o způsobu pohřbívání starých Slovanů a Čechů (*Dobrovský 1786*), kde jako jeden z prvních na světě výslovně proklamoval, že archeologické nálezy jsou plnohodnotným historickým svědectvím pro doby, do nichž písemné prameny už nedosahují, a pak svým komentářem k nálezové zprávě o prvním řádném výzkumu pravěké lokality v Čechách (mohylového pohřebiště u Lochovic-Kočvar: *Arnold – Dobrovský 1803*), kde na rozdíl od předchozí práce konstatoval obtížnost rozpoznání slovanské příslušnosti nálezů (ta se pak stala hlavním zájmem a cílem celého romantického období archeologie).

Na druhé straně je pravda, že archeologická činnost Dobrovského byla v porovnání s filologií a historií nesoustavná a spíše náhodná, vnějšími podněty způsobená. V době pobytů v Chudenicích soustředil se už na filologické otázky a archeologie byla víceméně zapomenuta. Stačí ale nahlédnout do Eugenových deníků, abychom našli její stopy.

Vliv Dobrovského a jeho informace lze vyčíst už z první archeologické poznámky o nálezů „římských starožitností“ u Nižboru (tedy zřejmě u Stradonic) v roce 1818.¹⁰ Ale už od počátku jejich styků brávil Dobrovský Eugena Černína (někdy v doprovodu Zelinkové nebo svých šlechtických přátel) často na výlety a vycházky v Praze i mimo Prahu; 14. 9. 1819 jej provázal do prvotních sbírek právě vznikajícího Vlastenského (Národního) muzea v Praze¹¹ (tehdy ještě uložených porůznu, v tomto případě v paláci hr. Hartiga na horním Malostranském náměstí) a v síni Společnosti nauk v Klementinu mu vykládal o nálezích v lochovických mohylách.¹²

Obr. 3. Josef Dobrovský v posledních letech života. Portrétní kresba Františka Horčíčky, 1820.

7 Deníky a 32 dopisy uloženy v SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín – dopisy pův. ič. XII/170, deníky v podfondu Vs Chudenice, pův. sign. IV/E. Srov. *Domečka 1885; Tischer 1923; Franta 1929; Pražák 1929*.

8 *Teplý 1940; Roubal 1948*.

9 *Skutil 1934–35; týž 1953; týž 1959; Sklenář 1970; týž 2020*, zejména 104–118, 144–147.

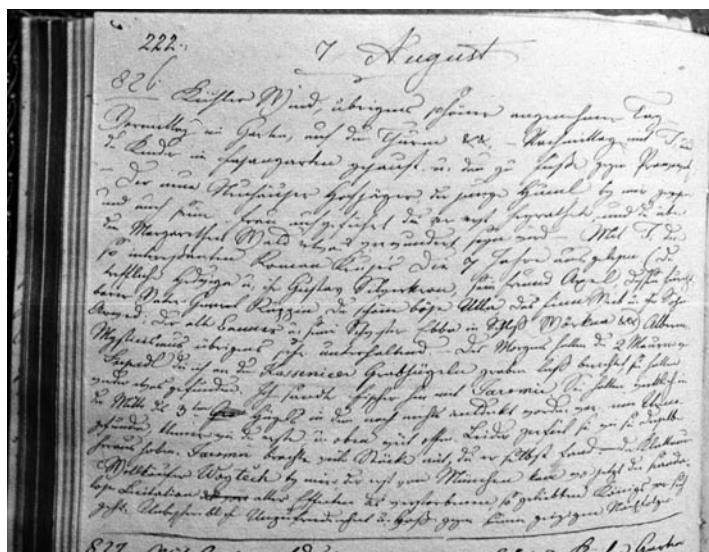
10 IV. Tage-Buch 1818, 188 (rkp., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín): „5. 8. 1818. Den ganzen Vormittag Dobrowsky bey mir. /.../ Bey Nischburg wurden nun mancherley römische Alterthümer, kleine Geräthe etc, ausgegraben, wahrscheinlich eine Beute der Marcomanen.“

11 III. Tage-Buch 1819, 56–57. (Rkp., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín, Vs Chudenice.) O tom *Franta 1929*, 876 a *Skutil 1934–35*, který uvádí mylné datum 1823. Černínův komentář, že muzeum se nachází „in größten Confussion“ a bylo by pro ně prospěšnější soustředit se na sbírání domácích věcí, je nepochybně ohlasem připomínek Dobrovského.

12 III. Tage-Buch 1819, 56–67 (rkp., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín, Vs Chudenice): „In dem Saal der patriotischen Freunde der Wissenschaften. /.../ Alterthümer aus den Grabhügeln von Lochowic davon noch über 20 uneröffnet sind. Stücke von Urnen, bronzenen Reifen, Spangen, Schwerdter, Schmelz etc.“

Zřejmě z této doby (červenec 1820?) pochází i zpráva o nálezu bronzové konvice s ozdobným uchem (časně laténské?) na poli u Merklína, o němž se Eugen Černín v Chudenicích dověděl a referoval o něm Dobrovskému.¹³

Existují i další doklady, že zájem Dobrovského o archeologické nálezy nevymizel ani v tomto čase, kdy příležitost poskytnutá lochovickými mohylami se (zatím) neopakovala. Dodatkem k deníkovému záznamu ze 14. 6. 1819 (pozn. 12) Černín poznamenává: „*Dobrowsky geht letzt hin zu Lützow ein paar Gräber zu öffnen.*“ Podle toho se Dobrovský chystal navštívit Lochovice – panství hr. Jeronýma Lützowa (o Kočvary asi nešlo, byly už od panství odprodány) a snad zde i provést vykopávky, což by byl u Dobrovského první známý případ archeologické praxe – doložen ale není.¹⁴ Později, v roce 1823, odevzdal muzeu středověký železný hrot šípů, nalezený ve zříceninách tvrze Komošina u Klatov a předaný mu přítelem, poleňským kaplanem P. Václavem Livorou;¹⁵ rovněž se prý snažil pro muzeum a pro černínskou sbírku získat pravěké bronzы nalezené na šlikovském panství (Kopidlno).¹⁶

Obr. 4. Deník Eugena Černína z Chudenic – zápis o košenických mohylách ze 7. 8. 1826.

Tehdy ovšem už Eugen Černín měl žákovská léta za sebou: dospěl, v letech 1816 a 1817 cestoval po Itálii, roku 1817 se oženil a převzal od otce správu rodinných statků. Výchova obou učitelů v něm však zapustila trvalé kořeny, jak ukázal případ nálezů v mohylách u dvora Košenic, dalšího místa na chudenicím panství (obec Všepadly). V červnu 1822 zedníci kvůli kamení na opravy v košenickém dvoře rozkopávali pahrbky na Štětkově hůrce, malé výšíně severozápadně nad tímto dvorem. V jednom z nich – mohyle s kamenným násypem – objevili kostrový hrob s nádobami, které zničili, a několika bronzovými předměty, které odevzdali panskému úřadu, když se jim nepodařilo je prodat. Hrabě dal prokopat ještě další dvě mo-

hily, z nichž v jedné se (prý) nic nenašlo, druhá obsahovala jen lidskou kostru bez dalších nálezů. Asi proto se pak už v kopání nepokračovalo.

V této souvislosti zasluží připomenout osoba zcela zapomenutá – Jan Jílek (1775 či 1776–1851). Jílek začínal roku 1795 jako obročník v Chudenicích, pak sloužil Černínům i jině; před r. 1820 se vrátil do Chudenic a byl vrchním zdejšího panství až téměř do konce patrimoniální správy – v roce 1846 opustil službu pro vysoké stáří, ale vystupoval pak ještě v událostech roku 1848 mj. jako první velitel chudenicí národní gardy; v září 1850 odešel dožít do Klatov. Jílek zřejmě na vykopávky dozíral a podal o nich nakonec zprávu vrchnosti jednak v dopise z 9. 8. 1822 (viz příl. B VII. I.) a potom v samostatném

13 Nález na panství hr. Hanuše Kolovrata-Krakovského, dnes už neznámý. E. Černín J. Dobrovskému in litt., Krásný Dvůr 4. 7. (1820) – LA PNP, fond Dobrovský – viz příl. B II.1; Sklenář 2011, 185, heslo 430/1.

14 Matyáš Kalina z Jäthensteinu (1836, 172) uvádí nález nádob a bronzů u Lochovic 1819; o Dobrovském se nezmiňuje, nicméně mohl mít tuto informaci od něho, protože Dobrovský jej znal ze Společnosti nauk a občas se zastavoval na jeho venkovském sídle Zvikovci při cestách mezi Prahou a Chudenicemi (Vrátko 1870, 330). Tím spíše je zajímavé, že Košenice s nálezem z mohyl 1822 a 1826 (viz níže) se v Kalinově knize neobjevily.

15 Archiv Národního muzea, fond Registratura NM, kart. 13, sign. N/2, č. 7, čj. 168/23. (P. Livora později jako klatovský děkan přivedl k historii a archeologii svého prasynovce Karla Hostaše.) – Podle zmínky o nálezu bronzové sekerky u Srbic na Chudenicích v článku Dobrovského (1823) předpokládal Skutil (1953, 470), že Dobrovský pátral v okolí Chudenic po bronzových nálezích, což ale z uvedeného nijak nevyplývá.

16 Jde o dva depoty z doby bronzové, nalezené na prahu 20. let u Jičíněvsi – zmínka v dopise Dobrovského Černínovi z 20. 1. 1822 – viz příl. B III.1. Více Sklenář 2011, 111, heslo 259/1.

referátu z 20. 12. téhož roku, který je vlastně první nálezovou zprávou vzniklou v tomto regionu (*Jilek 1822* – viz příl. C I); stručnou informaci (s chybným datem) vložil i do odpovědi za panství Chudenice na dotazník rozesílaný v roce 1825 prostřednictvím krajských úřadů panstvím pro připravovanou topografii Čech prof. J. Eichlera, kterou pak po letech sestavil J. G. Sommer.¹⁷ Byl tedy v dobovém smyslu také jedním z prvních terénních archeologů.

V denících hr. Eugena Černína najdeme o této akci několik zmínek, které jistě nepostihují v plném rozsahu jeho zájem o ni: v deníku 1822 na str. 177,¹⁸ 195¹⁹ a 226;²⁰ v roce 1823 ještě na str. 80.²¹ V korespondenci s Dobrovským se pak záležitost ještě promítla během tohoto roku,²² aby pak vyústila v článek Dobrovského s ilustrací dodanou Černínem.²³

Dobrovský se – vzdor předpokladům regionální literatury (*Teplý 1940; Roubal 1948*) a rozpornému stanovisku historika archeologie Josefa Skutila – vykopávek u Košenic nezúčastnil,²⁴ což je zřejmé už ze stylizace jeho níže citovaného článku (mohl je ovšem navštívit). Publikaci nálezů od Košenic nemohl však Černín samozřejmě nikomu jinému svěřit – ostatně nikdo jiný s archeologickými znalostmi tehdy v Čechách právě nebyl – a díky tomu dostal Dobrovský podnět ke své poslední archeologické práci. Je celkem příznačné, že už nešlo o pojednání pro Společnost nauk jako v předchozích případech, ale jen o krátký a nenáročný článek pro pražský německý zábavně-poučný časopis. Proto také na rozdíl od jeho starších prací brzy zapadl a podrobněji si jej povšiml teprve v novější době Josef Skutil (*1953, 468–470; týž 1959, 309, 311, 321*). Jeho archeologická složka je jen velmi stručná, autor dokonce vůbec neuvedl svůj názor na stáří mohyl – patrně jej zkušenost z Lochovic-Kočvar přivedla k závěru o nemožnosti takového určení za dosavadních znalostí.

Obr. 5. Štětkova hůrka u Všepadel, po pravé straně dvůr Košenice. Foto K. Sklenář 1989.

17 Archiv Národního muzea, Praha, fond Eichlerova sbírka, kart. 32, pan. Chudenice (Johann Jyllek, Oberamtman, 8. 1. 1827), dotazník – bod 24: „*Hinsichtlich alter Münzen – Urnen und sonstigen Denkmähler wurden im Jahre 1824. obern Koschenitzer Mayerhof auf einem Hügl beim Steinbrechen mehrere Todtengebeine ausgegraben, dabey auch einige alte Waffen, eine Haarstift – einen gegossenen kleinen Löwen etc. gefunden, wo die Abbildungen aller dieser Gegenstände ins vaterländische Museum nach Prag abgegeben, die Originalien aber in Händen der hiesigen Obrigkeit verblieben sind; auch fand man allda Trümmer von Urnen, l...!*“.

18 23. 6. – *Amt in Chudenic. – Ober-Amtmann [= Jan Jilek/ berichtet mir die Entdeckung alter Grabhügeln bey Kossenic u. sendet mir die dort gefundene bronzenen Instrumente.*

19 11. 7. – *Nachmittag mit OberAmtmann nach Kossenic. Auf Anhöhe gegen Auniowic zu den entdeckten Grabhügeln. 3 Hügeln rund gegen 1 Klafter hoch. In dem zuerst eröffneten fand man nebst den runden weiten urne am Fusse u. der bronzenen Waffe u. Nadel am Schädel, heute noch ein bronzenes spitziges Ende einer Lanze. In dem 2ten Hügel fand man nichts als ein Gerippe, in 3ten, höchsten liess ich heute durch paar Stunden graben ohne etwas zu entdecken.*

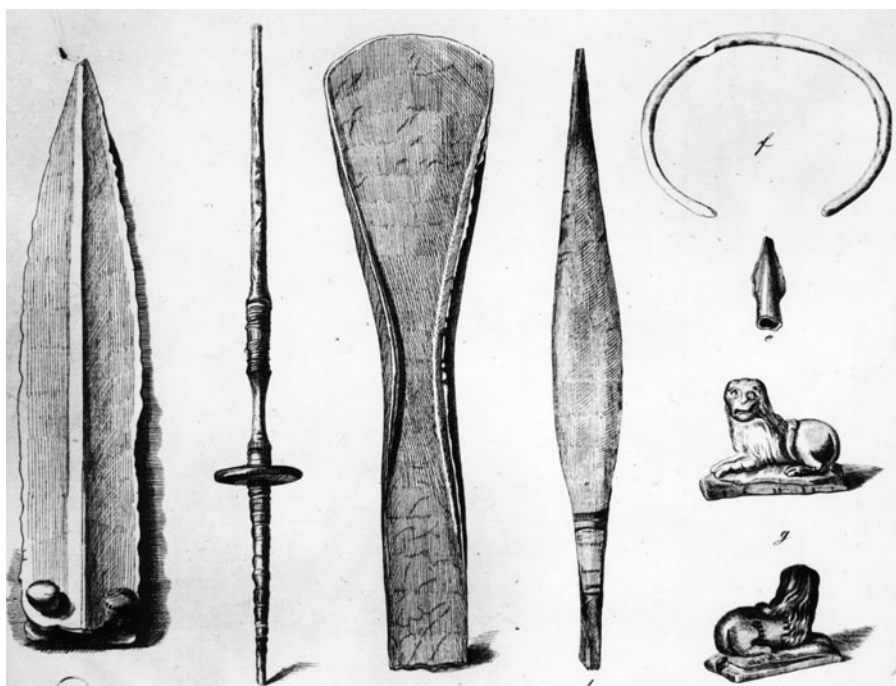
20 11. 8. – *Oberamtman mir noch kleine Stückchen Bronze aus den alten Gräbern v. Kossiniz geschenkt.*

21 18. 3. – *Vormittag Brief an Dobrowsky geschrieben nach Prag Zeichnung der Chudenicer Alterthümer dem Museo geschickt.*

22 Černín Dobrovskému, koncept b. d. – viz příl. B II.2; Dobrovský Černínovi 3. 7. 1822? a 16. 5. 1823 – viz příl. B III.2, 3.

23 *Dobrovský 1823* – viz zde příl. C II.

24 Ve vlastivědných pracích se opakuje údaj, že Dobrovský zde kopal; dokonce J. Skutil si protiřečí, když na jednom místě (*Skutil 1953, 470*) zdůrazňuje, že Dobrovský sám nekopal, kdežto v jiné práci (*Skutil 1957, 311*) uvádí, že se podílel na vykopávkách řízených Eugenem Černínem, aniž tato stanoviska nějak dokládá.

Obr. 6. Kresebná příloha k článku o nálezech v košenických mohylách (Dobrovský 1823).

Důležitá ovšem byla připojená kreslená tabulka nalezených předmětů, jasně dokládající původ mohyly ze střední doby bronzové; pro článek Dobrovského ji opatřil Eugen Černín. Vedle pravěkých artefaktů zobrazovala i bronzovou figurku lva ležícího na podložce, nalezenou prý v jedné ze zkoumaných mohyl – šlo ovšem o náhodnou novověkou příměs (zřejmě ozdobné držátko ocilky ke kresání ohně), což tehdy nebylo rozpoznáno. Tuto figurku předal hr. Černín Vlastenskému muzeu v Praze (sám je vícekrát, např. v rukopise z r. 1832?, označuje dosti běžným neoficiálním názvem „National-Museum“), ostatní nálezy se dostaly do hraběcích sbírek na zámku Petrohradě, kde náhodou přežily požár roku 1915 a po různých peripetích skončily roku 2000 v Západočeském muzeu v Plzni.²⁵ O bronzové sekerce z tohoto nálezu – prvních věcně známých nálezů z mohyl českofalcké oblasti mohylové kultury střední doby bronzové na našem území – hovořil pak hrabě Kašpar ze Šternberka ve své prezidentské řeči na valném shromáždění Společnosti Vlastenského musea v Čechách (NM) dne 15. 3. 1826.²⁶

Tak jako poslední zastávkou na archeologické cestě Dobrovského, byla košenická akce zároveň počátkem Černínova aktivního zájmu o archeologii. Měla totiž ještě pokračování v srpnu 1826, kdy Eugen Černín (z jakého podnětu?) uložil zedníkům z Chudenic kopat znovu v poslední z minule zkoumaných mohyl, jevící se jako prázdná; tentokrát tam našli keramickou nádobu, která se však rozpadla. Její zbytky byly uloženy ve sbírce, ale nedochovaly se.²⁷ Kromě toho v říjnu 1826 chudenický farář P. Kašpar

25 Podrobnosti o výzkumu, nálezech a jejich uložení: *Skutil 1953*, 468–470; *týž 1959*, 309, 311, 321; *Smolík 1883*, 237–238; *Sklenář 1970*, 271–274, 292–293; *týž 2011*, 361–362, heslo 870/1; *Břicháček 1998*, 271–274, 292–293. V rodinném archivu Černínů (SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, Vs Chudenice) k tomu: a/ dopis J. Jílka E. hr. Černínovi z Chudenic, /Chudenice/ 9. 8. 1822 – viz zde příl. B VII.1; b/ deníky hr. E. Černína – 1822, s. 177, 195, 226; 1823, s. 80; c/ dopis E. Černína J. Dobrovskému, koncept b. d. (zřejmě 1823) – viz příl. B II.2; d/ dopisy J. Dobrovského E. Černínovi, Praha 3. 7. 1822?, 16. 5. 1823 – viz příl. B III.2, 3; e/ farní pamětní kniha, Chudenice; f/ rukopisná zpráva J. Jílka, 1822 – viz příl. C I. Dále dopis E. Černína J. Dobrovskému, Vídeň 18. 3. 1823 – LAPNP, fond Dobrovský – viz příl. B II.3; konečně článek *Dobrovský 1823* – viz příl. C II. Z další literatury *Skutil 1953*, 468–470; *Sklenář 1970*, 271–274.

26 „Ein bei Chudenitz im Klattauer Kreise gefundenes, sonst ähnliches Werkzeug, nur dass es nach vorn nicht keilförmig, sondern abgerundet ist, wovon im Kranze Jh. 1823 u. 24 p. 93 f. a. eine Abbildung gegeben ward, ist nicht mit einwärts gebogenen Ohren versehen, doch aber mit einem Rande, um ein gespaltetes Holz oder zwei Hölzer daran zu befestigen, und selben zum Stoss zu gebrauchen.“ (*Sternberg 1826*, 51.)

27 *Sklenář 2011*, 362, heslo 870/2; deník hr. E. Černína 1826, s. 217 („2. 8. – Des Morgens auf Melita geritten zur Sstetkowa Hurka bey Kossenic, wo ich in dem alten Grabhügel noch nachgraben lasse.“), 222 (7. 8. – Des Morgens

Němeček přinesl Černínovi měděnou římskou minci z doby kolem přelomu letopočtu, náhodně nalezenou nějakým rolníkem – prý na výhozu zeminy z první mohyly z roku 1822, což vzbudilo úvahy o časovém zařazení mohyl.²⁸

Toto pokračování ovšem už nebylo samostatně publikováno; celkově ještě přehlédl – ovšem jen v rukopise – košenické vykopávky Eugen Černín²⁹ a nálezy dal uložit do svých právě vznikajících sbírek jako snad první archeologický přírůstek.

Kopání u Košenic mělo tedy v souhrnu potěšitelné věcné výsledky a vzhledem k tomu je zvláštní, že hned po nich se Černínův archeologický zájem obrátil od vykopávek směrem k nemovitým památkám v okolí. Přitom měl v té době ve svém okolí příklady výkopové aktivity: jeho starý učitel Dobrovský právě toho roku 1826 provedl svůj jediný známý terénní výzkum – třebaže dosti daleko odtud, na zároveň pohřebišti z doby bronzové a starší železné v dolnolůžické obci Pforten (dnes Brody v Polsku) – jak stručně sdělil Černínovi v odpovědi na jeho zprávu o košenických vykopávkách (viz příl. B III.4). V bližším okolí pak téhož roku abbé Franz Hocke (1778–1849), Němec z okolí Mostu, vychovatel u poběžovických hrabat Thunů-Hohensteinů, jako první kopal na později frekventovaném mohylovém pohřebišti u dvora Sv. Jiří nad Poběžovicemi u Domažlic a našel také bronzovou sekerku, která se stala prvním česky uveřejněným nálezem z mohylové oblasti Čech.³⁰ (Tento nový rádce a pomocník v té době do jisté míry nahrazoval Dobrovského, u kterého se už zřetelněji projevovala duševní nemoc a na prahu roku 1829 zemřel;³¹ radou i příspěvky však Hocke Černínovi pomáhal spíše při zakládání sbírky přírodnin, hlavně zkamenělin; se sbíráním starožitností Černín po Košenicích teprve začínal.)

Zájem o nemovité památky – hradiště byl zřejmě způsoben zjištěním, že na zalesněných horách v okolí Chudenic se porůznu nacházejí starobylé valy a příkopy, o nichž nehovoří žádné zprávy a písemné prameny, takže nejspíše také pocházejí z „pohanského“ dávnověku. Jako první z nich upoutaly Černínovu pozornost Příkopy u Kdyně.

Jak se o nich dověděl a zda je už tehdy navštívil, nevíme, i když je to velmi pravděpodobné. Je to nápadná a poněkud atypická lokalita: na ostrožnovitém výběžku vrchu Kravaře, vzdušnou čarou asi 10 km na jihozápad od Chudenic (k. ú. Podzámčí, okr. Domažlice), je výraznými trojitými valy a příkopy opevněn poměrně nepatrný vnitřní prostor, příliš malý na běžné pravěké či rané středověké hradiště, ale beze stop kamenné zástavby svědčící pro středověký hrad; toto dilema je otevřené dodnes, třebaže převažuje nejnovější výklad T. Durdíka, že jde o hrad přechodného typu, jehož stáří je doloženo kera-

hatten die 2 Maurer von Ssepapl die ich an den Kossenicer Grabhügeln graben liess, berichtet, sie hätten wieder etwas gefunden. Ich sandte Fischer hin mit Jaromir. Sie hatten wirklich in der Mitte des 3ten Hügels in dem noch nichts entdeckt worden war, eine Urne gefunden, kleine wie die erste, u. oben viel offen. Leider zerfiel sie wie sie dieselbe heraus hoben. Jaromir brachte viele Stücke mit, die er selbst fand.“); Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums 10, 1832, 41; Černín 1832?, 41–45.

28 Sklenář 2011, 362, heslo 870/3; deník hr. E. Černína 1826, s. 288; 1827, s. 71; Černín 1832?, 41–45 (viz příl. C V). Černín pak označil nálezy z mohyl za „barbarské“ (v protikladu k římské minci), Jan Jílek uvedl dokonce v dopisech hraběti, že mohyly pocházejí „aus denen ältesten heydnischen Zeiten Böhmens“ a jsou tedy asi 800 let staré (viz příl. C I). Později Sommer 1839, 219, vycházející z Jílkových údajů v dotazníkové akci 20. let, píše „*allem Anschein nach vorslawische Grabstätte*“. Naleziště mince bylo později zpochybněno – J. E. Vocel si poznamenal: „*Späterhin soll man an jenem Orte (ob in der Grabstätte oder in der Umgegend?) eine Münze des Drusus gefunden haben. Mündl. Mitth. d. Grf. Eug. Cernin.*“ (Vocel 1845, pozn. vložena za str. 8.) Také podle Födische 1864, 403 není jisté, zda nejde o náhodnou příměs.

29 Černín 1832?, 41–45 – viz zde příl. C V. Podrobně a vcelku shodně je pak popsal Födisch 1864, 402–403.

30 Zpráva o darech Národnímu muzeu – Anonym 1826, 292: „*P. Frant. Hoke, cýrkevní kněz a vychovatel u hrab. z Thunu: kus oštípu z kovoviny nalezený v dávnověkém hrobu u Ronova (Ronsperk v klat. kraji).*“ K tomuto výzkumu Sklenář 2011, 229–230, heslo 560/1.

31 Chudenic však Dobrovský navštěvoval a s Černínem komunikoval až do smrti; ještě 18. 7. 1828 si Černín zapisuje do deníku: „*Dobrowsky auf der Reise von Prag hierher vielleicht die älteste Ruine Böhmens entdeckt, indem er zu Tetin noch Reste eines alten Thurmes fand von dem niemand etwas wusste.*“ Pokládal snad Dobrovský zříceninu středověkého hradu na hrotu tetínské ostrožny za pozůstatek Tetína sv. Ludmily či dokonce „pohanského“ hradiska?

mikou první poloviny 13. století.³² V kraji byla tehdy lokalita známa jako Starý Rýzmbek – předchůdce nedalekého hradu – nebo prostě jen Příkopy; objevila se také domněnka, že jde o tábor husitského vojska. Tu zřejmě znal Eugen Černín, který sem v lednu 1826 – třebaže místo leželo už na sousedním koutském panství hraběte Eduarda Stadionu v Trhanově (s nímž ovšem byl ve styku a dobrých vztazích) – vyslal chudenického stavitele Antonína Stolleho (?–1840), aby nakreslil plánek lokality.

Tim jeho aktivní archeologický zájem o tuto lokalitu skončil, ale plánek sám, nadepsaný „*Abriß des Hussitenlagers mit noch befindlichen Verschanzungen auf dem Berge Przikop hinter Herrnstein, Kauther Hft.*“ a signovaný „*Chudenitz den 10. Jänner 826. Anton Stolle, Baumeister*“, třebaže velmi prostý, je historicky významný – není to jen nejstarší plán Příkopů, ale, pokud víme, i obecně nejstarší plán hradiště chápaného jako archeologická lokalita v českých zemích (na rozdíl od početných půdorysů zřícenin hradů a tvrzí, které vytvářel a publikoval F. A. Heber).

Obr. 7. Valy a příkop opevnění na Příkopech u Kdyně. Foto K. Sklenář 1991.

Není pochyby, že i hrabě Černín sám, snad už předtím, navštívil Příkopy a patrně jejich návštěvu doporučil i Dobrovskému, který se tam podle svědectví Černínova deníku vydal příští léto.³³ Černín pak popsal Příkopy v rukopisném pojednání o dějinách a památkách svého panství, kde zopakoval své snad z regionální tradice pramenící přesvědčení, že jde o opevněný vojenský tábor z 15. století.³⁴ Zaujalo jej však i jiné místo s dávným opevněním, které na svém panství ob-

Obr. 8. Plán Příkopů u Kdyně, pořízený Ant. Stolleem v roce 1826.

32 Přehled otázky podává Sklenář 2021 s bibliografií, z níž alespoň Turek 1967; Durdík 2000, 460–461 a zejména Sklenář 2011, 131–132, heslo 320/2.

33 „Dobrowsky abends zurück von Taus und Kouto. Statt nach Neugedein zu gehen, bestieg er heute morgens Riesenberg und das Lager am Przikop.“ Tage-Buch 1827 – viz pozn. 13 – ke dni 26. 7. 1827.

34 Černín 1832?, 62 – viz pozn. 13 a příl. C V.

jevil (okolní lidé je ovšem znali už dříve a považovali je za zříceniny hradu): výrazný vrch Tuhošť nad Švihovem, hradiště z pozdní doby bronzové na k. ú. Lhovice, okr. Klatovy, viditelné z Chudenic severovýchodním směrem. Eugen Černín o něm věděl od 17. 11. 1824, kdy během lovu zpozoroval nevýrazné kamenné valy na jeho vrcholku.³⁵ Také Dobrovský, informován Černínem, sem vystoupil přes svůj pokročilý věk v srpnu 1827.³⁶ Černín je kupodivu neuvedl ve své rukopisné historické topografii panství (*Černín 1832?*), stručně je ale popsal P. Jakub Němeček (vychovatel v černínské rodině v letech 1837–62, asi příbuzný chudenického faráře P. Kašpara Němečka, původem ze Všepadel) v jím napsaném nebo přepsaném (?) nedatovaném rukopise podobného zaměření.³⁷ Ani o tomto dávném opevnění se neuvažovalo jako o příliš starém – podobně jako Příkopy s Novým Herštejnem, spojovaly se valy na Tuhošti s hradem Švihovem na jejím východním úpatí v údolí Úhlavy jako jeho předsunutá hlídka.

Zmíněnou rukopisnou historií chudenického panství a jeho památností (*Černín 1832?* – viz příl. C V), v níž si povšiml i jiných opevněných míst z historické doby – tvrzišť či hrádků,³⁸ vyvrcholil místopisně-archeologický zájem Eugena Černína v tomto prvním období; snad právě tento text půjčoval příteli Františku Palackému, jenž mu píše 28. 10. 1834: „*Der Aufsatz über die Alterthümer der Herrschaft Chudenitz war für mich eine der angenehmsten Überraschungen, da er mir Euer Hochgeboren auf demselben Felde beschäftigt zeigte, welches zu bearbeiten die Aufgabe meines Lebens ist.*“³⁹

Druhá fáze „černínské archeologie“ spadá do 50. let 19. století, do období činnosti Archeologického sboru jako sekce Společnosti Národního muzea (tehdy pod názvem Museum království Českého). Rozhodující osobností nejen ve Sboru, ale v celém oboru byl tehdy Jan Erazim Vocel (1802–1871), profesor archeologie na pražské univerzitě (1850), který stál už při uvedení Sboru do života v roce 1843 a jako jeho jednatel, od r. 1854 pak předseda byl až do své smrti téměř ztělesněním této korporace a vůdčím duchem téměř veškeré její činnosti.⁴⁰ Řídil jej už v prvním období, ukončeném útlumem v době politického ruchu roku 1848 a následné „normalizace“, jako jeho jediný představitel jej přes tyto obtíže převedl a podnítil obnovu jeho činnosti v roce 1851.

Hrabě Eugen Černín se v čase prvního, „předbřeznového“ období Sboru archeologii nezabýval, snad i proto, že v roce 1845 zemřel jeho otec a on zdědil nejen titul „vladař domu jindřichohradeckého a chudenického“ (byl též „c. k. skutečným komořím“ a ještě za otcova života krátce „nejvyšším kuchmistrem“ – intendantem dvora), ale i řadu starostí o rozsáhlou rodinnou doménu. Pro budoucnost významné však bylo seznámení s Janem Erazimem Vocelem (tehdy básníkem známým v národní společnosti, přítelem Palackého, s nímž byl Černín ve styku, a redaktorem Časopisu Národního muzea) v roce 1841

35 Tage-Buch 1824 – viz pozn. 13 – ke dni 17. 11.: „... auf Tuhosst hinaufgestiegen. Runde Wall Graben.“

36 Dobrovský v dopise hr. Černínovi, 17. 8. 1827 – viz příl. B III.5.

37 Beschreibung der Herrschaft Chudeniz wie auch der Güter Dolan mit Czwrčzowes, und Drslawiz. II. Abth. (SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín).

38 Např. valy na vrchu Kouřimu – Rauchenberg/Ruchomperk, ve farské zahradě v Úboči.

39 Dopisy Palackého v rodinném archivu Černínů (SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec).

40 O něm a o Archeologickém sboru zejména *Sklenář 1968; týž 1981; týž 2020* průběžně.

Obr. 9. Hrabě Eugen Karel Černín z Chudenic.

a následně vyvinuté vzájemné porozumění, jež vedlo k celoživotnímu přátelskému styku (samozřejmě limitovanému společenským rozdílem, který ale Černín zřejmě nepovažoval v tomto případě za důležitý).

Ve Vocelových záznamech se Eugen Černín poprvé objevuje právě v této době,⁴¹ ale není vyloučeno, že se oba setkali už mnohem dříve. Když totiž Vocel z nejasných důvodů v roce 1824 přerušil studium na pražské univerzitě a odešel do Vídně, kde se ocitl bez prostředků, ujal se jej kutnohorský krajan Zelinka, dřívější vychovatel mladého hraběte Eugena Černína a původce jeho vlastenecké orientace, a doporučil jej jako učitele češtiny pro mladého hraběte Otokara z jiné větve tohoto rodu. Je pravda, že to nebylo nadlouho – Vocel už roku 1825 odešel na jiné místo, ale právě tady zahájil svoji dvacetiletou kariéru učitele a vychovatele ve šlechtických rodinách, z níž se právě v roce 1841 vrátil do Prahy.

Jisté je, že v novém období prokazoval Eugen Černín svou lásku k archeologii spíše jako sponzor, bez něhož by Archeologický sbor, odkázaný jen na příspěvek z chudého rozpočtu muzea, mnoho nepořídil. Od roku 1845 přispíval Sboru nemalou částkou 100 zlatých ročně a obnovil tento příspěvek poté, co byl Sbor po politické přestávce vzkříšen roku 1851. Částku, po vzniku *Památek archeologických* 1854 užívanou k podpoře jejich vydávání, poskytoval až do své smrti 1868. Podporoval však Sbor i jinak – například v roce 1850 upsal Františku Palackému 50 zl. na zakoupení Pachlovy vzácné archeologické sbírky pro NM, 1858 zase na žádost jednatele NM V. V. Tomka přispěl na koupi Kilianovy sbírky českých mincí. (Ostatně si připomeňme jenom zběžně, že jako přítel hrabat Kašpara i Františka Šternberků pomáhal muzeu i v jiných záležitostech, stal se roku 1842 činným členem Společnosti NM a při ní vzniklé Matice české, téhož roku byl zvolen i čestným členem Královské české společnosti nauk; významně podporoval P. J. Šafaříka, aby kvůli obživě nemusel opustit Prahu, atd.)

K tomu je třeba připočíst i osobní účast na vykopávkách (ještě u Hořoviček 1863), velkorysé financování vykopávek (v roce 1857 u Vícenic a Kamýku pracovalo najednou 47 najatých kopáčů) i určitou volnost, kterou k této činnosti poskytoval svým zaměstnancům, z nichž v těchto 50. a 60. letech vynikli dva: Jičínský a Födisch. Spolu s hrabětem Eugenem Černínem představovali vlastně jakýsi paralelní Archeologický sbor či spíše muzejní archeologické oddělení, navázané na petrohradskou sbírku. Těmto dvěma se literatura zatím téměř nevěnovala.

Karel Jičínský

Starší věkem i dobou působení byl JUDr. Karel Jičínský (* 17. 5. 1831 Karlštejn-hrad, † 12. 6. 1910 Karlštejn-Poučnick)⁴² – další z řady těch, kdo službě rodu Černínů z Chudenic zasvětili celý život, a nejspíše to byly historické zájmy, co mu sem otevřelo cestu. Už při studiu na právnické fakultě pražské univerzity Karlo-Ferdinandovy (od roku 1848, státní zkoušky 1851–1852, promoce 1857) navštěvoval dobrovolně také archeologické přednášky prof. Jana Erazima Vocela na filosofické fakultě (zapsán tu ale nebyl). Po absolvování studia se také nevěnoval právnickému povolání, ačkoli původně pomýšlel na soudní dráhu, ale stal se (nevíme, na čí doporučení) v roce 1853 vychovatelem a domácím učitelem v rodině Eugena syna hr. Jaromíra Černína z Chudenic (1818–1908); měl na

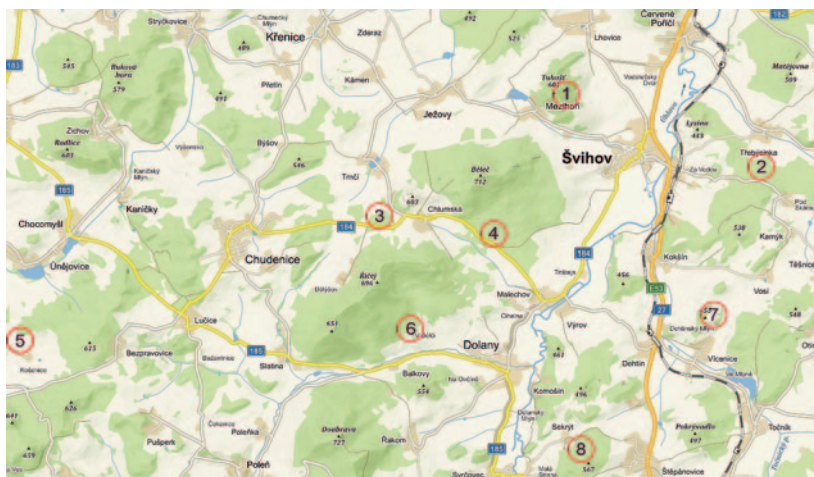

Obr. 10. JUDr. Karel Jičínský jako centrální ředitel černínských panství (Almanach České akademie pro vědy, slovesnost a umění 21, 1911).

41 Ve Vocelově Deníku 1833–1843 ((SOKA Kutná Hora, kart. 1, ič. 12) poprvé 4. 6. 1841 v Praze: „*Graf Eug. Czernin bei mir.*“ Korespondence Černín – Vocel: *Tischer 1895*.

42 O něm Riegrův Slovník naučný 4, 1865, 282; Ottův slovník naučný 13, 1898, 351 a Ottův slovník naučný nové doby III.1, 1933, 203; *Tilsch 1911*; *Brückler – Nimeth 2001*, 123; *Sklenář 2005*, 264–265; *Slaviček red. 2016*, 565. Jako místo úmrtí se v literatuře mylně uvádí také Jindřichův Hradec.

Obr. 11. Mapa archeologických akcí černínského okruhu na Chudenicku: 1 – Lhovice-Tuhošť; 2 – Kamýk-Kopanina; 3 – Trnčí-Borek; 4 – Malechov-Chlumská; 5 – Všepadly-Košenice; 6 – Dolany-Balkovy; 7 – Vícenice-Hůrka; 8 – Štěpánovice-Sekrýt.

starosti postupně jeho čtyři dcery a od počátku roku 1858 i jeho syny – Eugena Jaromíra (Eugena II., * 1851) a pak Františka (* 1857) a strávil v této službě 21 let.⁴³ Jako přesvědčený vlastenec⁴⁴ se neméně než jeho předchůdce Zelinka snažil působit na své svěřence v národním českém duchu, ale zdaleka tak úspěšný nebyl.

Svět práva (zejména trestního, o němž psal a roku 1861 dokonce usiloval o mimořádnou profesuru) sice Jičínský neopustil, ale propojil jej se svými historickými zájmy: během let se stal uznávaným znalcem právních dějin, autorem několika spisů a v tomto oboru (zejména *Vývin českého právnictví*, 1862) nakonec i dopisujícím členem I. třídy České akademie pro vědy, slovesnost a umění (1891) a ruské Imperátorské akademie nauk. Neméně blízkou mu však zůstala i archeologie, pro niž měl v Černínových službách výhodné podmínky. Věnoval se především terénnímu výzkumu a už v 50. letech – přesněji 1857 – provedl řadu akcí na Chudenicku – jistě ne bez vědomí nebo snad přímo na pokyn hr. Eugena, o čemž ale nejsme blíže informováni. Připomeňme alespoň ty hlavní.

Nejživější sezónou bylo léto 1857. Tehdy v červnu provedl Karel Jičínský svůj první výzkum v lese Bělýšově, poblíž nové myslivny v bělýšovském revíru nad osadou Balkovy (poloha V Bělči, kat. obec Dolany). Šlo o mohylu s kamenitým násypem, porušenou při vykopávání škodné (podle jiné informace při stavbě domku). Nalezeno bylo několik bronzových předmětů (hroty kopí, náramky, jehlice a jako méněcenný doplněk keramické střepy).⁴⁵ Bronzy, předané hraběti pro petrohradskou sbírku, se bohužel nedochovaly, takže nelze říci, zda šlo o mohylu ze střední nebo mladší doby bronzové; představovaly však bohatou kořist, která nepochybně podnítila vrchnost i Jičínského k dalším vykopávkám.

Jejich cílem se už v červenci stal vrch Hůrka v severním sousedství vsi Vícenic, odkud měla Černínova sbírka dva typické žluté korály ze skelné hmoty s modrobílými očky, náhodně nalezené již předchozího roku v rozvážené mohyle na poli. Výzkum prováděný roku 1857 Jičínským na Černínovo přání zde zjistil jednu větší a dvě menší skupiny žárových mohyl středobronzové a halštatské mohylové kultury s kamenným věncem, vysokých až 2 m, ale už víceméně rozoraných; obsahovaly kromě jiného i další korály ze skelné hmoty, z nichž jeden (přesněji polovina rozlomeného kusu) byl darován Národnímu muzeu se žádostí o určení suroviny⁴⁶ a díky tomu se dochoval, zatímco ostatní nálezy skončily při požáru petrohradského zámku 1915.⁴⁷

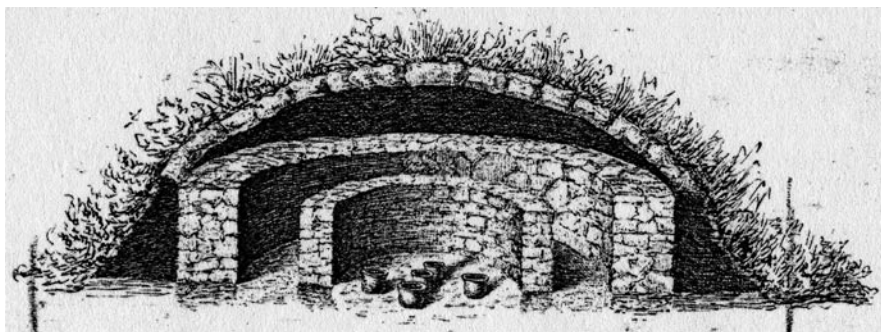
43 Poté působil v Jindřichově Hradci, nakonec jako ústřední ředitel černínských panství a okresní starosta, odměněný rytířským křížem řádu Františka Josefa I.

44 Jestliže se stejně jako jeho otec – císařský úředník – a bratři musel původně psát Jitschinsky, bylo to z vůle otcova zaměstnavatele; na český tvar si je česky uvědoměla rodina změnila v roce 1848. Viz *Jičínský 1902*, 7.

45 *Hušina 1862* – viz příl. C VII; *Födisch 1864*, 403; *Sklenář 2011*, 308–309, heslo 709/1.

46 Přípis K. Jičínského k této záslce byl čten ve schůzi Archeologického sboru 30. 7. 1857 (viz *Památky archeologické 2*, 334).

47 Dodatečně ještě bylo na příkaz hr. E. Černína zkoumáno (Jičínským?) na tomto pohřebišti pět mohyl v létě 1865 (zpráva Jičínského čtena ve schůzi Sboru 21. 10. 1865 – *Památky archeol. 6*, 1865, 276; srov. *Sklenář 2011*,

Obr. 12. Rekonstrukční kresba průřezu mohyly u Kamýku (Jičínský 1858).

V srpnu 1857 dal Eugen Černín obnovit vykopávky ve vícenických mohylách, ale vzdor celodennímu nasazení desítek kopáčů byl nalezen jen jeden bronzový náramek a „nepatrné zlomky od popelnic“, rozumí se pro sbírky bezcenné (Jičínský 1858, 45). Souběžně prováděný výzkum velké mohyly o průměru asi 20 m a výšce skoro 4 m v lese Kopanině severně od Kamýka, vedený Jičínským, naopak odkryl zajímavou situaci: Jičínský ji popsal jako „kruhovou terasu“, jakýsi pravidelně zbudovaný kamenný věnec nasucho kladený, obklopující skupinu asi 15 nekvalitně vypálených nádob se železným hrotem a zlomky (šlo tedy zřejmě o hrob halštatské mohylové kultury). Podle svého pozorování vytvořil poněkud idealizovanou rekonstrukci v podobě průřezového pohledu do mohyly, který byl po přepracování malířem Josefem Scheiwlem (členem Sboru) uveřejněn v litografickém provedení v *Památkách archeologických 1858* (tab. I.) jako doprovod k otištění zprávy Jičínského v dopise z 23. 9. 1857 (Jičínský 1858). Z nádob se vcelku zachovala jen jediná, jež byla uložena do černínských sbírek na Petrohradě a s nimi také zřejmě zanikla v roce 1915.⁴⁸

Ještě téhož roku byla v tomto lese (v mohyle? – asi jen náhodně) nalezena urna s kostmi, při ní rozlámaný hrot bronzového kopí a další neurčitelné bronzové (?) zlomky; nález sledoval osudy předchozího.⁴⁹

Konečně se pozornost Černínova a Jičínského zaměřila ještě na les u vsi Chlumské, kde byly už roku 1852 při stavbě hájovny (ležící ve skutečnosti už na k. ú. Malechov) porušeny mohyly s kamennou konstrukcí ze střední až mladší doby bronzové. Proto byly v roce 1857 i tady provedeny vykopávky. Z obou akcí pocházely bronzové předměty, které se ale nedochovaly ze stejného důvodu jako výše.⁵⁰

Je zajímavé, že po kampani 1857 výzkumná činnost na několik roků usnula a obnovila se počátkem 60. let. (Snad to souviselo s tím, že roku 1858 se Jičínský musel ujmout výchovy syna hr. Jaromíra a byl na nějaký čas plně vytížen.)

Druhá vlna výzkumů v mohylách na chudenickém panství spadá do počátku 60. let a prováděl je opět Karel Jičínský. První z těchto akcí proběhla v srpnu 1861 jako záchranná v zarovnávané mohyle na zalesněném vrchu Smrčí u osady Sekrýtu na katastru Štěpánovic. Našly se bronzové náramky a jehlice, zlomek bronzové nádoby (urny?) se spirálovitou výzdobou a keramické střepe.⁵¹

V poslední fázi chudenických výzkumů sehrál určitou úlohu kontrolor důchodu a správce archivu zdejšího panství Ferdinand Hušina († 1868), který o nich napsal zprávu ve dvou verzích, jednu zřejmě jako nepodepsaný první koncept (?) na účetní makulatuře (viz příl. C VI), druhou podepsanou (příl. C VII). Zřejmě už v roce 1862 objevil Hušina další lokality, k jejich výzkumu však došlo až v září 1864, kdy dr. Jičínský na přání hr. Eugena Černína prokopal pět nevelkých, dosud neporušených středobronzových mohyl s hlinitým pláštěm a vnitřní kamennou konstrukcí v borovém lesíku (zřejmě poloha Na

353, heslo 843/4). Födisch (1866g) tehdy vyjádřil mínění, že korály „zeigen der Masse und Form nach die überraschendste Uebereinstimmung mit ähnlichen, in ägyptischen Mumienärgen gefundenen Schmuckkorallen, so dass sie ohne Zweifel durch Handel aus dem Süden nach dem Norden gebracht wurden.“

48 Jičínský 1858 (cituje Vocel 1868, 515); K. Jičínský? – náčrtek profilu mohyly – Archiv NM, fond Archeol. sbor, kart. 4, č. 367 – viz obr. 12; reprodukce Jičínský 1858, tab. I. a Vocel 1868, 515; dále Hušina 1862 – viz příl. C VII; Födisch 1864, 403; Sklenář 2011, 114, heslo 275/1.

49 Födisch 1864, 403; Sklenář 2011, 114, heslo 275/2.

50 Jičínský 1858, 45; Sklenář 2011, 96, heslo 222/1.

51 Hušina 1862; Födisch 1864, 404; Sklenář 2011, 332, heslo 769/1.

Chlumecku, tj. k. ú. Trnčí) při rozcestí silnice Chudenice–Chlumská a polní cesty do Bělýšova (lokalita uváděna jako Chlumská). Čtyři z nich byly bez nálezů, zato v jedné bylo nalezeno kromě zlomků větších i menších nádob také několik bronzových artefaktů, zejména sekerka s lištami, obtočená v týlní části 11 závitů bronzového drátu, upevňujícího zbytek dřevěného topůrka. Unikátní nález uveřejnil poté (1866) J. E. Vocel s použitím kresby zasláné Jičínským jako „*patrný a ovšem vzácný doklad, jakým způsobem pálstavy⁵² k násadě dřevěné připevněny byly, aby se jakožto tesací stroje k boji a k domácímu robení hodily.*“⁵³

Tímto významným nálezem se dovršila a skončila řada výzkumů prováděných Jičínským na Chudenicku. Nepochybně to souviselo s rozhodnutím vrchnosti přesídlit do zámku v Petrohradě („česky“ tehdy zvaného Petršpurk) mezi Rakovníkem a Podbořany (dnes okres Louny, přímo na hranici okresu Rakovník). Reprezentativní stavba, zčásti klasicistní, zčásti novogotické podoby, obklopená rozsáhlým parkem, který pro Eugena Černína zřídil hraběcí zahradník Rudolf Födisch, byla vhodnější jako sídlo a lépe také dostupná polohou těsně při silnici z Prahy do Karlových Varů; už dříve v ní byly uloženy bohaté hraběcí sbírky. V době mládí Eugena Černína bývaly letním sídlem rodiny nejčastěji Chudenice (nikoli starý zámek, ale Lázeň – bývalý lázeňský dům v parku nedaleko obce, přestavěný na zámeček); petrohradský zámek, také nedávno přestavěný, „*wird aber, obschon es mit allen Bequemlichkeiten versehen ist, von seinen Besitzern nur selten besucht.*“ (Ponfíkl 1821, 71) Nyní ale byl jako lépe vyhovující vybrán za hlavní sídlo rodiny v Čechách.

S domácností svých zaměstnavatelů se od počátku 60. let v Petrohradě častěji zdržoval také Jičínský a tady se mu podařilo učinit další zajímavé objevy, svědčící o tom, že ani ve zdejším okolí se nepřestal zajímat o archeologické památky a jejich průzkum. Tak například počátkem června 1866 objevil mohylové pohřebiště v lesní oboře sv. Rudolfa pod Vlčí

Obr. 13. Chlumská (k. ú. Trnčí?). Bronzová sekerka omotaná bronzovým drátem. Kresba K. Jičínského.

Obr. 14. Petrohrad u Podbořan – zámek na pohlednici z roku 1898.

52 Pálstav (z dán.) termín pro bronzové seker(k)y ploché, s lištami či laloky, užívané ve druhé polovině 19. stol. Srov. Sklenář 2001, 28–29.

53 Památky archeologické 6, 1864, 156, 158; Hušina 1862; K. Jičínský J. E. Vocelovi in litt., Petrohrad I. 11. 1864 se zásilkou kresby sekerky s drátem – viz příl. B VI.5; Födisch 1864, 404; Vocel 1866, 41–42, obr. 29; Sklenář 2011, 96–97, heslo 222/2.

Obr. 15. Hořovičky – pohled na naleziště přes karlovarskou silnici; vpravo obec, vlevo dvůr Šmikousy. Foto K. Sklenář 2011.

horou na východ od zámku směrem k Chotěšovu, poblíž Rudolfovy myslivny (k. ú. Bílenc); z nějakého důvodu ale hrabě Eugen svěřil jejich prozkoumání svému knihovníkovi a sekretáři Juliu Ernestu Födischovi (k tomu se vrátíme později).

Svoji největší zásluhu o archeologii však získal Jičínský právě v této oblasti už o tři roky dříve. Někdy koncem října 1863 našel rolník Anton Ullmann ze vsi Hořoviček, ležící v sousedství na karlovarské silnici, na svém poli asi ½ km jižně od silnice směrem ke dvoru Šmikousům, při vykopávání kamenů překážejících pluhu různé předměty, zejména tři bronzové okrouhlé faléry se zvláštní vytepanou výzdobou. Obrátil se na majitele panství, jehož sbě-

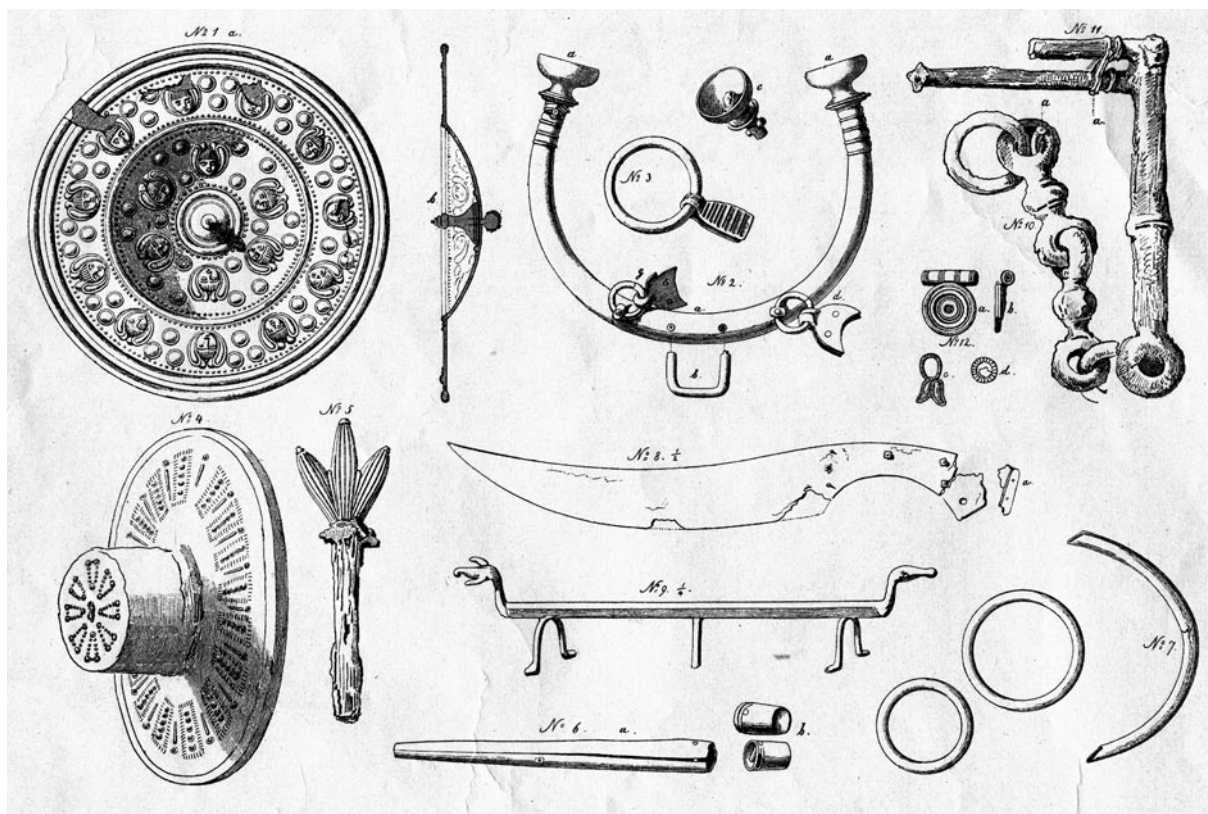
ratelské zájmy byly známé, a byl to právě Jičínský, kdo věci jako první dostal do ruky a rozpoznal jejich archeologický význam (ačkoli podle jeho oficiálního popisu má tuto zásluhu hrabě jako „bedlivý a znalý archaeolog“).

Na přání hr. Eugena Černína a za jeho osobní účasti byl v těch místech (nikoho nenapadlo uvést katastrální číslo pozemku, třebaže „jeho okolí ni žádnou zvláštností nevyniká“) ve dnech 2.–3. 11. 1863 po předchozím odstranění ornice proveden poměrně řádný výzkum, který vedl právě Jičínský a kresbami nálezů pak dokumentoval pražský malíř a sběratel Friedrich/Bedřich Wachsmann (1820–1897, později jeden z iniciátorů založení pražského Městského muzea). Pod stálým dohledem obou jmenovaných pracovalo několik dělníků na plošném odkryvu, což v té době zdaleka nebylo obvyklé. Jičínského ale čekal problém v neobvyklé podobě lokality: pod odstraněnou ornici zjistil plochu velkou asi 25 × 10 kroků, neuspořádaně pokrytou neopracovaným kamením (o dlažbu nešlo) – jen při okraji výkopu tvořily prý kameny jakousi řadu. Po opatrném rozebrání této vrstvy („neboť chtěli jsme vazbu a stavbu každého kamene poznati“ – Jičínský 1863, 369) se objevily archeologické nálezy soustředěné na ploše velké asi 8 × 4 m. Šlo zejména o další ozdobné faléry, bronzové mísy, železný kozlík ke krbu, železný nůž-sekáč, množství drobností, keramických zlomků a zvířecích kostí.

Po sdělení rolníka Ullmanna o dalších místech s kameny na jeho poli pokračoval ve výzkumu J. E. Födisch ve dnech 11. a 12. 11. 1864 a odkryl dvě další, ale menší plochy kamení s nálezovou vrstvou pod toutéž mohylou, a jakýsi rovný kamenný val.

Protože se nenašly lidské kostry, urny se spálenými pozůstatky ani zřetelná hrobová úprava, došel Jičínský k závěru pro tehdejší archeologii dosti neobvyklému, že jde o nález sídlištní povahy, ovšem zvláštní – „že zde někdy lidé tábořem leželi, vařili a jedli, /.../ že se nacházíme na místě tisícileté polní kuchyně, jejížto služebnictvo nějakým osudem své drahocenné působitě nenadále opustiti muselo.“ Plochy s nálezy byly považovány za podlahy stanů. O dobré pozorovací schopnosti a dedukci z nálezů kování kola svědčí závěr, že „dvojí počet jiných věcí ve dvou skupeních svědčil by o přípravě a ozdobě dvoukolého kočárku“, povozu významné osoby, která tu tábořila se svým doprovodem, narychlo musela uprchnout a všechnu výbavu zde zanechat. Podle povahy výbavy, v níž „bronzovina se železem ve spolku se nalezá“, pak Jičínský soudil na dobu přechodu od užívání bronzu k železu.

Bohatství nálezů budilo odůvodněnou naději na další vědeckou kořist. „Hospodář vyjádřil se v ten rozum, že na více místech na tom poli o kamení zavadil a že tomu připustí, aby později i na jiných místech kopáno bylo.“ Proto v listopadu následujícího roku 1864 výzkum ještě krátce pokračoval, veden v této fázi J. E. Födischem. Našly se však jen další dvě méně rozlehlé čtvercové až obdélné plochy kamení s méně bohatou nálezovou vrstvou, obsahující hlavně popel, střepy nádob, dřevěné uhlíky a kosti (zřejmě průvodní či dodatečné pohřby pod toutéž mohylou), a kromě toho jakýsi rovný probíhající kamenný val, patrně část věnce mohyly. Pod jednou z poloh kamení se v hloubce asi 1 m objevily části lidské kostry bez milodarů, které Födisch označil za současné vzhledem ke shodné poloze ve vrstvách –

Obr. 16. Hořovičky – tabulka kreseb B. Wachsmanna, provázející zprávy o nálezu (Jičínský 1863; Anonym [= Födisch, J. E.] 1864 – odtud je vzat obrázek).

jeden z raných dokladů použití stratigrafie.⁵⁴ Ještě v letech 1865–67 se potom na poli objevovaly další kovové předměty a keramické zlomky, patřící zřejmě k tomuto souboru a ukládané v Petrohradě.⁵⁵

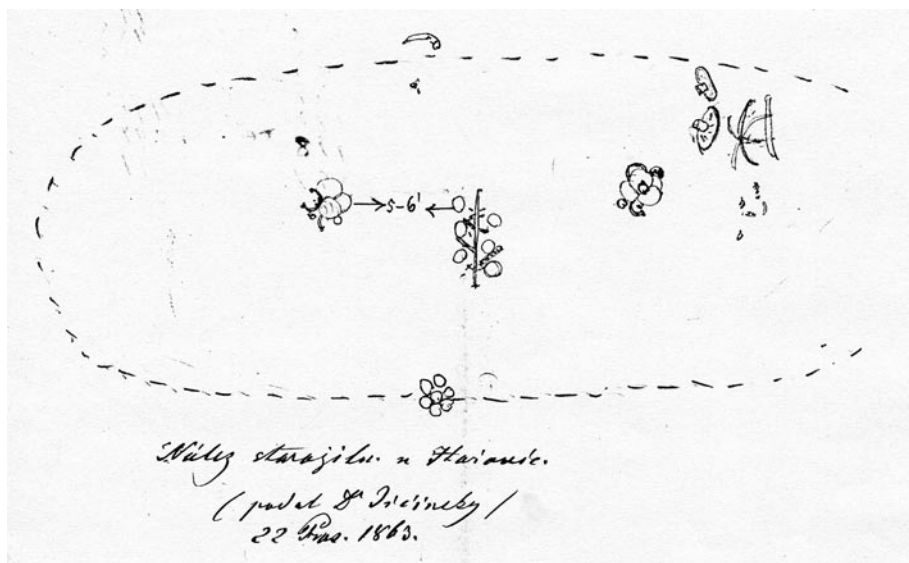
Nálezový soubor z vykopávek roku 1863 zahrnoval několik předmětů zlatých (např. závěsek, spóna zlatem plátovaná), četnější bronzové (tři plechové faléry s maskovitou výzdobou a deset nezdobených – snad importy z dvorského prostředí v Porýní, dvě ploché mísy charakteru etruské produkce, čtyři postranice uzdy, součástky vozu a koňských postrojů) a železné (krbový kozlík, zakončený zvířecími hlavičkami – etruský typ a snad i výrobek, faléry, udidla, sekáč, různá kování a součástky vozu i postrojů); dále keramické nádoby a jejich zlomky a neurčené zvířecí kosti.

Část z výtěžku výzkumu, o němž psal i denní tisk, daroval E. Černín Národnímu muzeu („dubletty“), lepší část si ponechal ve sbírce na Petrohradě. Muzejní díl, vystavený tehdy hned v expozici, je zčásti zachován dodnes, černínský zanikl při požáru 1915 (viz níže); rovněž tak jsou neznámé věci, které se prý (z tohoto nálezů?) dostaly do muzea v Teplicích. Železné předměty, nalezené Ant. Ullmannem ve zbytcích mohly v zimě 1865/66 a popsané ve Födischově dopise Vocelovi ze 17. 1. 1867 (příl. B IV.3), nebyly publikovány a proto se už v žádné pozdější zprávě či zpracování neobjevily; potkal je zřejmě týž osud jako většinu černínských sbírek na Petrohradě, pokud se, nekonzervovány, dříve nerozpadly.

Významnější předměty byly naštěstí zachyceny na kresbách B. Wachsmanna, sestavených do tabulky, kterou dal hr. Černín fotografickou cestou rozmnožit. Födisch ji později uveřejnil ve své obšírnější zprávě o nálezu v německém odborném tisku (Födisch 1865), zatímco u článku Jičínského v *Památkách*

54 „Späteren Zeiten gehört der Skelett sicher nicht an, denn die Lagerung der Schichten war dieselbe, wie an der oben erwähnten Fundstelle.“ (Födisch 1865, 185.)

55 J. E. Födisch J. E. Vocelovi in litt., Vídeň 7. 2. 1866, 17. 1. 1867 (Archiv NM, fond Archeol. sbor, kart. 2, č. 183) – viz příl. B IV.2–3; K. Jičínský J. L. Pičovi in litt., Jindř. Hradec 22. 1. 1895 (Archiv NM, fond J. L. Pič, k. 7, č. 417) – viz příl. B VI.4.

Obr. 17. Hořovičky – plán hlavní pohřební komory časnělaténské „knížecí“ mohyly u Hořovic (K. Jičínský, 1863) s přípisem J. E. Vocela.

archeologických (Jičínský 1863) použita nebyla, ačkoli Archeologický sbor ji měl k dispozici. Otiskl ji teprve J. L. Pič (1904), když znovu přehližel nálezy z Hořovic a jejich situaci.

Zajímavé je, že kromě popisu Jičínského a Wachsmannových kreseb, což obojí bylo zasláno spolu s ukázkami nálezů Archeologickému sboru⁵⁶ a dnes je neznámé, vznikl i jednoduchý plán hlavní plochy, nakreslený zřejmě jedním z obou vedoucích výzkumu, který vůbec publikován nebyl a snaha o prostorovou představu tedy mohla vycházet pouze z popisu Jičínského.⁵⁷ Plánek totiž zůstal v pozůstalosti J. E. Vocela, kde byl náhodou objeven zcela nedávno, vložený v pracovním výtisku jedné jeho starší knížky (Sklenář 2010c). Je to spíše jen od ruky (dodatečně? snad podle jiného, nedochovaného plánu?) kreslený náčrtek, který 22. 12. 1863 předal Vocelovi autor výzkumu dr. K. Jičínský (jak uvádí Vocelův přípis na něm). Zachycuje pouze hlavní komoru s polohou význačnějších nálezů, zejména dvou skupin falér a postranic uzdy a zbytků dvoukolového vozu. I takto ale znamená podstatné zpřesnění poznatků o nalezišti, které zejména v té době bylo unikátní.

„Podobného cosi se ještě v Čechách nenalezlo a těžko jest říci, k čemu věci tyto sloužily“, relativizoval Jičínský své mínění o mimořádně významném objevu; Vocel se však nakonec k němu přiklonil a zpřesnil jen datování, když ve svém *Pravěku země České* (Vocel 1866, 201, 204) doplnil, že kovové věci jsou nepochybně produktem římské techniky a pocházejí z doby pobytu Markomanů v Čechách (tj. ze starší doby římské). Odlišně se na tuto otázku díval J. E. Födisch, jenž podával o objevu první zprávu do německého tisku (*Anonym 1864*) a pod vlivem právě v té době publikovaných nálezů ze šlesvického Thorsbjergu viděl v inventáři prolínání forem římských a domácích (germánských); položil jej proto do 4., případně na rozhraní 4. a 5. stol. po Kr. (rozhodně ale před příchod Slovanů). Správného výkladu (rozoraná mohyla s hrobkou velmože, pohřbeného žehem a uloženého na lehkém dvoukolovém voze, a s vedlejšími pohřby – z nejstarší fáze doby laténské, z pokročilého 5. stol., možná ještě počátku 4. stol. př. Kr.) se Hořovičky dočkaly teprve počátkem 20. století.⁵⁸

Vraťme se nyní k osobě Karla Jičínského. Důležité bylo, že se neomezil jenom na vykopávky, nýbrž své poznatky také uveřejňoval na stránkách *Památek archeologických* jako orgánu Archeologického

56 Deník Archeologického sboru, 21. 11. 1863 (Archiv NM, fond Archeol. sbor, kart. 1, č. 12). Srov. též E. Černín Vocelovi in litt. 9. 11. 1863 – viz příl. B II.6.

57 Jičínský 1863; jediný důkladný pokus o rekonstrukci nálezové situace na jeho základě provedli Drda – Rybová 1998, 51–52 (reprodukuje jej stručně Waldhauser 2001, 216–217).

58 O nález u Hořovic *Anonym 1863; Jičínský 1863; Födisch 1865; Vocel 1845*, vložený náčrtek plánu lokality; *týž 1866*, 201, 204; *Födisch 1869*, 158–159; *Pič 1904*, 162–165, tab. IV.; souhrnně s dobovou literaturou *Sklenář 2011*, 78–81, heslo 184/1 (také *týž 2010c*); srov. též *Sklenář 2000*, 208–215. Obecně naposledy *Waldhauser 2001*, 216–217.

Obr. 18. Vrch Tuhošť u Švihova. Foto K. Sklenář 1991.

Obr. 19. Valy na vrcholu Tuhoště. Foto K. Sklenář 1991.

sboru NM.⁵⁹ Z výzkumů roku 1857 zpracoval popis mohyly u Kamýka (*Jičínský 1858*) s výše zmíněným průřezem mohyly, který měla redakce za natolik významný, že jej reprodukovala na tabulce, ačkoli jinak z úsporných důvodů na archeologických ilustracích (ve srovnání s uměleckohistorickými) dosti šetřila. Důležitější byla později jeho nálezořá zpráva o nálezech a výzkumu u Hořoviček (*Jičínský 1863*), a spíše doplňkem k nim je pak informace o nálezu spečených valů na Tuhošti (*Jičínský 1866a*).

Jak už bylo zmíněno, valy hradiště na Tuhošti nad Švihovem objevil Eugen Černín z Chudenic náhodně v roce 1824. Od té doby však ležela tato výrazná hora desítky let mimo archeologický zájem, dokud se stárnoucí hrabě z neznámého podnětu opět vrátil k výraznému vrchu u Chudenic a napsal o něm pojednání, které otiskly *Památky archeologické* a převzal je pak ještě pražský zábavně-poučný časopis *Beseda*.⁶⁰ Je to v podstatě rozvedená úvaha (původně Palackého) o možném ztotožnění Tuhoště s Wogastisburgem (Wogast – Togast – Tugost – příp. německé jméno Domažlic Taus) jako jevištěm srážky vojsk Sámových s franským králem Dagobertem roku 631. Upozorňoval přitom na nápadný skalní útvar Samohrd na sousední hoře Bělci, v jehož názvu viděl upomínku na Sámovo vítězství.

Hradiště samo je tu popsáno jednou větou, ale Vocel jím byl zaujat a žádal hraběte o zaslání plánek obou těchto míst pro právě do tisku chystanou první část svého *Pravěku*. Černín však žádný neměl a příslib na pozdější dobu se zřejmě neuskutečnil;⁶¹ možná to byl důvod, který vedl Karla Jičínského, aby sem v srpnu 1866 při svém pobytu v Chudenicích vystoupil a plánek pořídil. Podle skrovných stop odhadl zde trojí hlinitokamenité valy (patrný je dnes už v podstatě jen val vnitřní), udělal v nich však zajímavý objev, vycházející vstříc dobovému zájmu o neobvyklý a různě vykládaný jev: ve dvou z nich našel vypálené a spečené kameny či struskovité hrudky, jež označil za doklad „spečeného valu“ podobného tomu, jaký v říjnu předchozího roku objevil jeho kolega z Archeologického sboru František Beneš na Kněží hoře u Katovic. Podle oblíbené dobové představy, odvozené od zvláštního druhu valů ve skotských horách, mělo jít o zvláštní pravěkou obrannou techniku vypalování kamenitých valů dřevem kvůli jejich zpevnění (více o tom *Sklenář 2012*, 531–537).

Jičínský oznámil svůj nález Archeologickému sboru v dopise z 9. září 1866, do kterého zároveň nakreslil plánek Tuhoště s vysvětlivkami⁶² – ten však už Vocel nestačil použít do kapitoly o „keltických ohradách“ s kamennými valy v prvním dílu svého *Pravěku*, vyšlém právě toho roku; v *Památkách* byla pak otištěna jeho zpráva o tomto nálezu.⁶³

59 Zda byl jeho členem, nevíme, evidence není důsledná; také schůze v Praze samozřejmě nenavštěvoval, v doložitelném styku se Sborem byl právě v době svých výzkumných kampaní (1857, počátek 60. let).

60 *Černín 1864a* (dva koncepty psané německy); *týž 1864b* (český článek v *Památkách*); *týž 1865* (výťah z předchozího článku v *Besedě*).

61 J. E. Vocel E. Černínovi. 19. 7. 1865 – SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín; Černín Vocelovi, Petrohrad 9. 8. 1865 – SOKA Kutná Hora, fond J. E. Vocel, kart. 2, ič. 57.

62 Viz příl. B VI.7 a obr. 20.

63 *Jičínský 1866a*; srov. též zprávu ze schůze Sboru (*Památky arch.* 7, 1866, 233) a jednatelskou zprávu z valného

Obr. 20. Plánek vrcholu Tuhoště, pořízený K. Jičínským 1866.

Zároveň Jičínský navštívil ze stejného důvodu také Příkopy u Kdyně a zaslal Vocelovi jejich plánek i průřez opevněnou polohou, což obojí Vocel použil v kapitole o slovanských hradištích ve druhé části svého *Pravěku* (Vocel 1868, 433).

V létě 1868 byl Jičínský opět na Tuhošti, tentokrát spolu s Janem Bohuslavem Miltnerem (1841–1885), nedávným Vocelovým posluchačem na pražské filozofické fakultě a pozdějším redaktorem *Památek*, a prokopávali „spečený val“. Tři z nalezených kusů škvárovitě hmoty daroval pak Jičínský do archeologické sbírky Národního muzea.⁶⁴ Jak později sdělil Miltner,⁶⁵ šlo ovšem jen o roztroušený výskyt v tělese valu, nikoliv o nějaký kompletní „spečený val“.

Naposledy ještě v nedochovaném dopise Archeologickému sboru v květnu 1869⁶⁶ oznámil Jičínský nález jakýchsi bronzů na Tuhošti při kopání jam pro stromky (snad byly také uloženy v černínském sbírce).

V těchto letech byl Karel Jičínský angažován i v jiných záležitostech. K archeologii blízko měla jeho cesta do Moskvy, o níž je třeba uvést pár slov. Na jaře roku 1867 se chystala známá „slovanská pouť na Rus“, poněkud sporná politická akce české národní reprezentace v ovzduší dualistické proměny Rakouska v Rakousko-Uhersko a marných nadějí na podobné řešení pro Čechy. Vnější záminkou k této výpravě, jíž se zúčastnili F. Palacký, F. L. Rieger a řada dalších, byla mimořádně pozoruhodná etnograficko-archeologická výstava v Moskvě, při níž slavjanofilové koncem roku 1865 prosadili návrh zřídit ve výstavě samostatnou slovanskou část a spojit s ní „slovanský sjezd“. Z české strany šlo však hlavně o demonstraci proti politice vídeňské vlády, jak otevřeně napsal antropolog a politik Eduard Grégr: „věda v případě tomto je pouhou zástěrkou účelů politických“.

Pokud šlo o odbornou stránku věci, bylo pozvání „Čechoslovanům“ k účasti na výstavě otištěno také v *Památkách archeologických* (Anonym 1866). Osobně byl zván Vocel, který z opatrnosti (jako

shromáždění Společnosti NM (*Časopis NM* 41, 1867, 336). Dále též *Sedláček 1867*, 437 a *Födisch 1868b*, XXXVI. Citace k lokalitě (pozdní doba bronzová) uvádí *Sklenář 2011*, 153, heslo 370/1–2; obecně *Čtverák et al. 2003*, 172.

⁶⁴ Zápis v přírůstkové knize ke 20. 6. pod č. přír. 29/68; dále však nevidovány; záznamy v *Památkách arch.* 8, 1868, 155 (Sbor) a *Časopise NM* 42, 1868, 287 (přírůstky sbírek). – 1 kus daroval J. E. Födisch později do Naturhistorisches Museum ve Vídni, prehist. odd. ič. 35233, zřejmě ale z černínských sbírek

⁶⁵ V redakční poznámce k článku Fr. Legera o mohylách pod Tuhoštěm – *Památky archeologické* 13, 1886, 219.

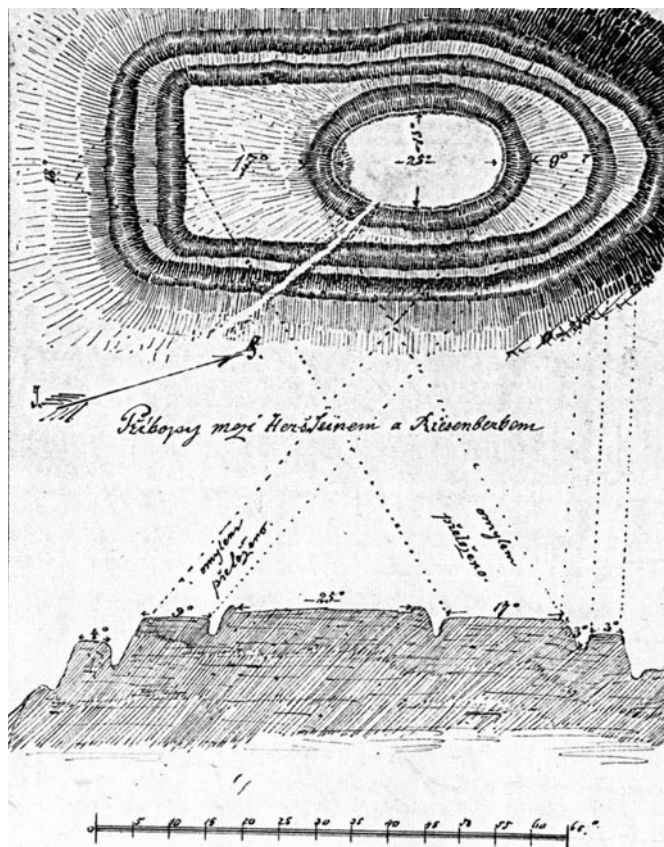
⁶⁶ Pouze záznam o přijetí dopisu v deníku Sboru k 28. 5. 1869; srov. *Památky arch.* 8, 1869, 391; *Sklenář 2011*, 153, heslo 370/3.

univerzitní profesor, tedy státní zaměstnanec) pozvání odřekl, ale doporučil za sebe „co znatele pohanských starožitností p. Dra Jičínského, muže to zvláště v právu slovanském zběhlého, jenž proskoumáním hojných mohyl pohanského věku i v oboru tomto praktických vědomostí sobě získal.“⁶⁷ Jičínský se výpravy skutečně zúčastnil – ne z politických důvodů, ale právě kvůli výstavě; Vocelovi přivezl různé publikace a 8. 10. mu podal písemnou zprávu o výstavě, otištěnou v *Památkách*.⁶⁸

O dobrém poměru a úctě k Vocelovi, „arciarcheologu našeho království“, svědčí ostatně i podíl Jičínského na obsahu právě vydávaného Vocelova *Pravěku země České*. Mezi jeho příspěvky vyniká plánek, profil a stručný popis výše už zmíněné opevněné polohy Příkop u Kdyně, porýžený v srpnu 1866, za nějž mu Vocel děkuje, otiskuje jej (Vocel 1868, 433) a právě z něj vyvozuje v opozici k F. A. Heberovi (Heber 1846, 169), že tyto valy jsou mnohem starší než hrad Herštejn, a nemohou tedy být jeho předsunutou stráží. V srpnu 1868 – už po vydání celého *Pravěku* – byl nespíše informátorem při přípravě výletu, který Vocel se svými syny podnikl do zdejší krajiny. Záznam v deníku i plánek Příkopů v cestovním zápisníku dokládají k 15. 8. 1868 cestu z Kdyně, „na Riesenberg a na znamenité valy u Heršteina ve velkém horku“.⁶⁹

Konečně také – možná na Vocelovo přání – sepsal pro vídeňský ústřední časopis státní památkové péče přátelskou recenzi „prvního oddělení“ *Pravěku*, vydaného v roce 1866 (*Jičínský 1866b*), a pak ještě posledního z velkých Vocelových pojednání o významu kamenných a bronzových starožitností pro pravěk Slovanů (*Jičínský 1870*). Zvláště v tomto posledním zdůrazňoval pozitivistický směr k propojování poznatků různých věd, zejména spolupráci s přírodovědnými obory, prosazovanou Vocelem: „Es ist nicht zu leugnen, daß die Archäologie durch eine solche Verwerthung exacter Ergebnisse selbst exacter werden müsse, als sie bisher war.“

S postupným dospíváním dětí hraběte Jaromíra Černína končila v počátcích 70. let vychovatelská a učitelská funkce a Jičínský uvažoval o změně povolání a o přijetí nabídnutého místa středoškolského profesora v Moskvě (v té době právě ruská vláda přijímala řadu Čechů pro svá gymnázia), ale hrabě si jej zřejmě vážil natolik, že mu slíbil místo i po ukončení vychovatelství. Skutečně pak jej v roce 1876 jmenoval do významné funkce ředitele jindřichohradeckého panství, kde se Jičínský osvědčil natolik, že roku 1887 povýšil na ústředního ředitele všech panství této černínské větve (k tomu *Tříška 1968*, 373).

Obr. 21. Plán a průřez opevnění Příkopů u Kdyně, porýžený K. Jičínským pro J. E. Vocela v roce 1866.

67 Vocel F. J. Zoubkovi in litt., Praha 22. 4. 1867 (LAPNP, fond F. J. Zoubek).

68 *Jičínský 1867*. Srov. *Sklenář 1981*, 322–323; *týž 2015*, 17–18. Že politické hledisko nebylo Jičínskému přece jen při jeho cestě cizí, svědčí poznámka v dopise Vocelovi před odjezdem (13. 5. 1867 – ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195): „Ohledně toho křiku, který tu cestu za pouhou politickou demonstraci rozkřikoval, nechci tu pověst opravovat, nýbrž naopak dle ní zachovati se.“

69 „Denník počatý dne 1. Ledna 1854“ a cestovní zápisník 1865–1870 – Státní okresní archiv, Kutná Hora, osobní fond J. E. Vocel, kart. 1.

V prvních 70. letech se ještě objeví zprávy od něj: v nedatovaném dopise, psaném už po Vocelově smrti, informuje Sbor o nálezu kostrového pohřebiště s esovitými záušnicemi nedaleko petrohradského zámku (viz příl. B VI.2). Pak se už ale dr. Karel Jičínský archeologií nezabýval, i když příležitostně korespondoval zejména s prof. J. L. Pičem z Národního muzea, jehož upozorňoval na „menhir“ v petrohradském zámeckém parku (viz příl. B VI.4), a zpočátku ještě sledoval zájem o (pre)historickou antropologii, což tehdy znamenalo kranioometrii: v roce 1869 napsal ve Vídni předmluvu k práci lékaře a průkopníka tohoto oboru Emanuela Kusého ryt. z Dúbrav *Studie lebkoměřické o národu slovanském a jihoněmeckém obyvatelstvu* (Vídeň 1869).⁷⁰

Nelze přehlédnout ani čestnou funkci konzervátora vídeňské Ústřední komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek, kterou Jičínský vykonával dlouhá léta. Počátkem roku 1869 byl Vocelovým přičiněním jmenován konzervátorem pro kraj Plzeňský a tuto funkci zastával, ačkoli Černínové právě v té době už překládali své hlavní sídlo na Petrohrad a do Chudenic se pak už jezdilo jen málokdy;⁷¹ po přestěhování do Jindřichova Hradce 1876 funkci složil a byl přeřazen mezi korespondenty, ale ještě téhož roku při doplňování stavu konzervátorů přijal dohled nad bývalým krajem Budějovickým a Píseckým, provizorně též Plzeňským, ve II. sekci (památky středověké a renesanční). V roce 1880 už mu odpadl kraj Plzeňský, zato přibýly kraje Budějovický a Táborský v I. sekci (pravěk včetně raného středověku). Po opuštění systému bývalých krajů mu bylo v roce 1882 přiděleno 11 jihočeských okresů (tehdy menších) mezi Kaplicí a Benešovem, Týnem n. Vlt. a Pelhřimovem včetně. Takto Jičínský působil až do roku 1906, kdy odešel na odpočinek; tehdy byl jmenován korespondentem, což ale už byla spíše formalita.

V roce 1900 přijal Jičínský navíc funkci okresního starosty, byl předsedou muzejního spolku v Jindřichově Hradci atd. Roku 1906 odešel na odpočinek jako císařský rada oceněný rytířským řádem Františka Josefa a vrátil se do svého rodiště Karlštejna, kde po čtyřech letech ve své vile v osadě Poučniku zemřel.

Obr. 22. Julius Ernest Födisch.

Julius Ernest Födisch

PhDr. Julius Ernest/Ernst⁷² Födisch (* 20. 10. 1840 v Petrohradě u Podbořan, † 13. 2. 1877 v Litoměřicích)⁷³ byl synem vrchního zahradníka hrabat Černínů Rudolfa Födische, jenž pro Eugena otce Jana Rudolfa na sklonku 18. století zakládal proslulý anglický park v Krásném Dvoře a další v Petrohradě. Také Juliův bratr Leopold Födisch byl zahradníkem v Krásném Dvoře.

Jestliže chudenický okruh byl národnostně a (pomineme-li dobovou písemnou normu) jazykově český, Petrohrad ležel v území s německým osídlením a také Födischova rodina byla německá. Julius navštěvoval gymnázium v Žatci a po maturitě (1859) odešel studovat na univerzitu do Vídně – historii, jazyky (uměl pak i anglicky a francouzsky) a geografii. Protože neměl na doktorské zkoušky, odložil je (promován byl až roku 1865) a v květnu 1862 vstoupil do služeb hr. Eugena Černína na zámku Petrohradě. Setrval v nich do května 1868: stal se hraběcím knihovníkem, sekretářem a správ-

70 Rukopis v knihovně Národního muzea, odd. rukopisů, sign. II E 11.

71 Viz dopis Jičínského Vocelovi ze 3. 4. 1869 – příl. B VI.12.

72 Pod uveřejněnými články i ve vlastnoručních dopisech se objevují oba tvary.

73 O něm *Anonym 1877; Rott 1902, 138–142; Zápotocký 1971, 8, 27, 44; Kotyza – Smetana – Tomas a kol. 1997, 397; Sklenář 2005, 169–170; Milotová 2015.*

cem sbírek, provázel hraběte na cestách a sám s jeho podporou podnikal studijní cesty po Čechách i Německu.

Tehdy už se projevoval i jeho zájem o archeologii, k němuž se ještě vrátíme. Dokud působil na zámku Petrohradě, sledoval tendence svého pána a jako víceméně jediný z německých intelektuálů tohoto zaměření udržoval dobré vztahy k české archeologii, ve druhé polovině 60. let byl ve styku s Archeologickým sborem a jemu i Vocelovi osobně při přípravě jeho *Pravěku* podával písemné informace o nálezech na Žatecku (viz příl. B IV.).

Po Černínově smrti odešel nejprve do Prahy jako suplent na německou vyšší reálku v Mikulandské ulici na Novém Městě (1868–70), od r. 1870 působil v Litoměřicích jako „hlavní učitel“ c. k. učitelského ústavu a zpočátku i jako redaktor novin *Leitmeritzer Zeitung*, sepsal také historický místopis města (*Födisch 1871b*), přitom pokračoval ve funkci korespondenta (1869) a od roku 1872 potom konzervátora vídeňské Ústřední komise pro výzkum a zachování památek (byl mu svěřen kupodivu kraj Boleslavský, po reformě 1873 zařazen do I. sekce – památky pravěké včetně raného středověku). V tomto prostředí se samozřejmě vztah k české archeologii vytratil a Födisch spolupracoval nadále s německými institucemi, zejména s pražským, roku 1862 založeným Spolkem pro dějiny Němců v Čechách (Verein für die Geschichte der Deutschen in Böhmen – srov. *Sklenář 1986*), jehož archeologickou sbírku (Antiquarium) za svého pražského pobytu 1868–70 spravoval (*Anonym 1870*).

Značnou zásluhu měl o vznik litoměřického muzea, zakládaného Průmyslovým spolkem. Ve svém listě vyzýval k jeho zřízení s poukazem, že zachování památek je především povinností Němců, protože německé památky se dosud shromažďují v pražském muzeu (Národním), které je české (*Födisch 1873*). Po několikaletém úsilí bylo muzeum slavnostně otevřeno v roce 1877. Födisch se však této události nedožil – předčasný skon na počátku téhož roku, způsobený onemocněním ledvin, uzavřel jeho nadějnou odbornou dráhu.

Vraťme se nyní do petrohradských let, kdy Julius Ernest Födisch nacházel cestu k archeologii v této severní skupině černínských panství.

Je zajímavé, že v 60. a 70. letech se vznikající německá archeologie v Čechách ještě výrazněji než současná pozdně romantická archeologie česká soustředila na hradiště – snad proto, že šlo o místa v terénu celkem snadno rozpoznatelná, nevyžadující kopání – popisovat je a uvažovat o nich mohl každý.⁷⁴ Zatímco ale zájem jiných (Dressler a Kiemann, Kleinwächter) byl jen přechodný a krátkodobý, Födisch se mu věnoval systematicky. Nebyl ovšem ještě v postavení, ve kterém by mohl podle libosti po hradištích cestovat, jakkoli si v dopise Vocelovi pochvaluje „Liberalität“ svého pána a dokonce se mohl v květnu 1867 vypravit až do Strakonice, aby s tamním badatelem Augustem Česlavem Ludikarem vystoupil na nedaleké Hradiště u Libětic, o němž prý chtěl cosi napsat (asi v rámci chystaných pojednání o hradištích); tady dokonce kopal a u paty vnějšího valu narazil na kulturní vrstvu.⁷⁵

Snad i proto se Födisch v tomto směru nevěnoval jednotlivým lokalitám – uveřejnil vlastně jen ze začátku zprávu o valech na Vladaři (česky v *Památkách archeologických: Födisch 1867b*) a na závěr příspěvek o Hrádku u Žernosek/Libochovan (*Födisch 1874a*) – ale začal co nejrychleji shrnovat získané informace do přehledných studií, věnovaných lokalitám se spečenými valy (*Födisch 1868b* – původně přednáška ve vídeňském Alterthums-Vereinu 12. 2. 1867), s kamennými valy (*Födisch 1868c*) a nakonec hradištím v Čechách všeobecně (*Födisch 1872*). Tyto práce spolu s Vocelovými tvoří nejdůležitější výsledek a jakési shrnutí výzkumu českých hradišť na závěr období romantismu; nutno ovšem přiznat, že ačkoli podle autora šlo o „die wichtigsten Resultate meiner Forschungen“ (*Födisch 1868b*, LXXIV), jsou jeho práce spíše „kabinetními“ souhrny cizích poznatků,⁷⁶ i když v dané době nesporně velmi užitečnými. (Navíc na rozdíl od ostatních zmíněných německých autorů znal Födisch také dobře českou literaturu o hradištích.)

74 O fenoménu hradiště v tehdejší archeologii podrobně *Sklenář 2012*.

75 Ludikar Vocelovi in litt., 30. 5. 1867; *Födisch 1868b*, XXXV. Viz *Sklenář 2007b*; *týž 2011*, 156–157, heslo 376/1.

76 Vlastní sondáže provedl Födisch po polovině 60. let přinejmenším na dvou hradištích – Vladaři a Hradišti u Strakonice/Libětic, patrně i na Kněží hoře a Vladaři (o tom *Födisch 1868a*, XXXVI–XXXVI).

Odlíšnou sféru představovala praktická archeologie v černínské doméně, přesněji v okolí Petrohradu, který byl Födischovým působištěm (s Chudenicemi neměl na rozdíl od Jičínského nic společného, tento prostor se v jeho referátech objeví jen výjimečně⁷⁷). Odtud podával zprávy o nálezech a výzkumech nejen na černínských panstvích (Petrohrad, Krásný Dvůr), ale podle získaných informací i ze širšího Žatecka až do Podkrušnohoří – souhrnné (zpočátku uveřejňovaných i česky – *Födisch 1866a*, pak už jen německy *Födisch 1866b,c; týž 1868d; týž 1871a; týž 1874c*). V referátech ze 60. let šlo v naprosté většině o nálezy přicházející do černínských sbírek. Kvůli informacím byl ve styku i s přednějšími amatérskými archeology v regionu – vedle lékaře dr. H. Tittlbacha v Žatci a s ním spolupracujícího majora v. v. ryt. von Schwarzenfelda (majitele statku Stroupeč u Žatce) např. s liboříckým lékařem Antonem Tischerem (Rubín), mosteckým městským úředníkem Eduardem Corim nebo svérázným duchovním, přírodovědcem a sběratelem Antonem Martiem z Chomutovska.

Je zajímavé, že ve svých interpretacích se vždy snažil upřednostňovat slovanský podíl, protože počítal s dávným slovanským osídlením země. Nálezy jím referované z území mezi Petrohradem a Žatcem a pak výslovně všechny v této širší oblasti s výjimkou spodních vrstev nalezišť kolem Nehasic byl ochoten připsat Lučanům, neboť nesou „entschieden slavisches Gepräge“ (*Födisch 1866b*, 121–122), aniž by tento pojem blíže objasnil; okolnost, že v nich chybělo železo, nakonec vysvětlil – „es müßte demnach die reine Bronzeperiode bei den Slaven Böhmens ziemlich weit heraufgerückt worden“, a v zemi je ještě mnoho nálezů, které to mohou změnit. Nejvíce ostatně spoléhal na studium lebek z hrobů a jejich kmenové příslušnosti, prováděné jeho přítelem dr. Augustinem Weisbachem (krátké lebky tehdejší kraniologie přičítala Slovanům, dlouhé Germánům).

Na některých lokalitách byl sám přítomen, především na jednom z nejvýznamnějších nalezišť té doby v prostoru Nehasice – Moravěves – Velemyšleves – Vysočany (na říčce Chomutovce mezi Žatcem a Mostem), kde nálezy upoutávaly pozornost od roku 1860 a v důsledku způsobily první významný vstup státních orgánů do ochrany archeologických památek v součinnosti se státní památkovou péčí nedávnou vzniklou (jako jí ustanovený konzervátor se tu angažoval Jan Erazim Vocel).⁷⁸ V tomto případě se Födischovým informátorem stal Adalbert⁷⁹ Heckle, dlouholetý černínský úředník, v této době spravující statek Milíčeves⁸⁰ na spojeném panství Krásný Dvůr – Milíčeves, jenž se na přání hr. Černína a Födischem zaslanou výzvu v polovině března 1863 odebral do Žatce a získal od svého přítele lékaře H. Tittlbacha (který dal sám nedávno u Nehasic kopat pro jím zamýšlené žatecké muzeum) podrobné informace; ty předává obsáhlým listem ze 13. 3. 1863 (viz příl. V.1 – adresát není jmenován) Födischovi, jenž jej zase obratem posílá Vocelovi do Prahy. Vocel sám byl už v té době informován anonymním dopisem a zahájil z titulu konzervátora akce k ochraně naleziště i nálezů; podrobně vylíčil situaci Archeologickému sboru ve schůzi 11. 4. 1863,⁸¹ kde nálezy přičetl českým Lučanům v 8. či 9. stol., protože se tam nenašly bronzové zbraně, zato hodně železných věcí. (Ve skutečnosti šlo v podstatě o knovízské až štitarské sídliště a laténské kostrové hroby.)

Detaily zde vynecháme (záležitost podrobně popisuje uvedený list a literatura v pozn. 78), dodejme jen, že Födisch zde pobyl tři dny a dával kopat, zřejmě pro černínské sbírky; měl v úmyslu zpracovat zdejší nálezy monograficky pro vídeňské *Mittheilungen* Ústřední komise, k tomu se ale nedostal.

Část nálezů se také prostřednictvím c. k. místodržitelství dostala do sbírek Národního muzea. Vocel potom naleziště a nálezy popsal ve svém *Pravěku* (*Vocel 1866*, 193–194) s dodatkem: „*Drahně kruhů takových, jakož i jiných starožitností z hrobů u Nehasic a Velemyšlevesi dobytých nalezá se na hradě Petersburce ve sbírce J. Ex. pana hraběte Eugena Černína, kterýžto na skoumání oněch pohřebních památek zvláštní*

77 Vícenická hůrka: *Födisch 1866g*.

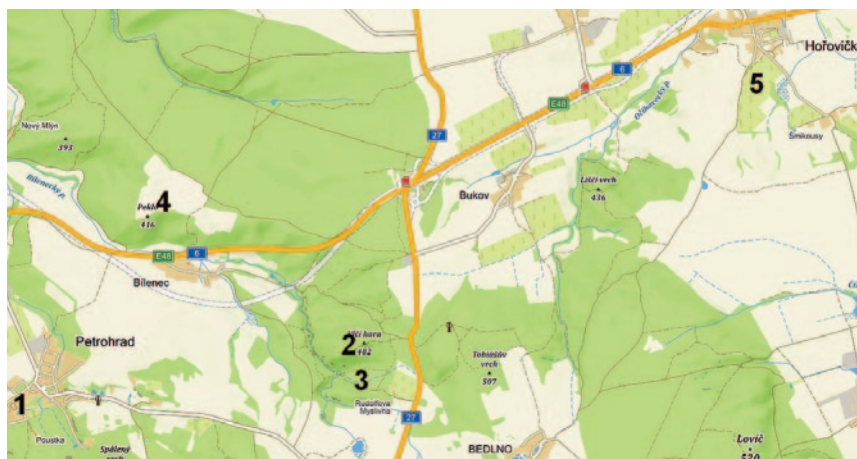
78 *Vocel 1866*, 193–194; *týž 1868*, 532–533; *Sklenář 2007c*; *týž 2011*, 197–203, heslo 497/2.

79 V *Památkách* 5, 1863, 285 se uvádí jako Vojtěch, ale to nemusí být směrodatné; navíc je mylně označen jako sekretář hr. Černína (záměna s Födischem).

80 Od r. 1910 Milčeves, dnes součást Žatce.

81 Zprávy o schůzkách /.../, *Památky archeologické* 5, 1862–63. 285. Vocel byl sice nominálně konzervátorem pro město Prahu, ale vzhledem ke svému mimořádnému postavení ve vědě byl zván i k zásahům v jiných krajích.

Obr. 23. Mapa okolí Petrohradu s lokalitami Černínovy doby: 1 – zámek Petrohrad, 2 – hradiště na Vlčí hoře (eneolit až střední doba bronzová, halštát), 3 – mohyly v oboře sv. Rudolfa, 4 – mohyly v Kněžském háji, 5 – časně laténská mohyla s vozem u Hořoviček (přibližně).

pečí vynaložil. Důkladné zprávy o pohřebištích mezi Nehasicemi a Moravsi se rozkládajících podali arch. mus. sboru pánové Dr. K. Jičínský a Dr. Jul. Födisch.“

Jinak Födisch prováděl menší akce nebo se na nich podílel – například v těsném okolí petrohradského zámku našel v létě 1865 zřejmě pravěkou sídlištní jámu a někdy v té době také při trhání kamene střešním prachem pod jedním balvanem kamennou sekerku.⁸²

Nejvýznamnější pro Födischovu terénní praxi byly však jiné objevy a výzkumy v blízkosti petrohradského zámku, v oboře sv. Rudolfa na k. ú. Bilanec. Počátkem června 1866 objevil dr. K. Jičínský v lese u myslivny v oboře (na východ od zámku) na západním úpatí Vlčí hory směrem k Chotěšovu osm mohyl ze střední doby bronzové, z nichž některé hned nato (a další pak v říjnu) z pověření hr. Eugena Černína prozkoumal J. E. Födisch. Popsal je jako kostrové i žárové s kamenitým a hlinitým násypem, obvodovým věncem z kamenů a dlažbou (?), vysoké až 2 m; kromě lidských kostí a keramických zlomků obsahovaly závitky zlatého drátu, řadu bronzů, jantarové korálky aj. Zpráva o výsledcích kopání byla Archeologickému sboru podána na podzim 1866, Födisch pak o nich psal vícekrát.⁸³

Mezitím v červenci 1866 zkoumal Födisch ještě lesníkem ohlášenou velkou mohylu řečenou „das alte Dorf“ v lese Kněžeháji v sousedství Rudolfovy obory, na severním svahu vrchu Peklo. Hrob se ženskou kostrou obsahoval rovněž výbavu odkazující na středobronzovou mohylovou kulturu. Jiná mohyla v této poloze kryla prý kostru bez hlavy v sedící poloze (?) – podle Födische byla nejzajímavější, jakou kdy kopal.⁸⁴ Kosterní pozůstatky předal Födisch ke studiu lékaři a antropologu dr. Augustinu Weisbachovi, dnes jsou ale nezvěstné; jinak všechny zmíněné nálezy z těchto mohyl byly ovšem uloženy v černínských sbírkách.

Černín a Vocelův „Pravěk“

Odchodem J. E. Födische ze služby v roce 1868 a dozněním činnosti K. Jičínského zhruba v téže době skončila pozoruhodná „černínská“ kapitola v dějinách české archeologie.⁸⁵ Rozhodujícím momentem tu ovšem bylo úmrtí „hlavního hybatele“, hraběte Eugena Karla Černína z Chudenic v roce 1868 bez dědice jeho aktivních historických zájmů. Do posledních let jeho života však spadá ještě jedna záležitost,

82 Födisch 1866c, 54; týž 1867a, 323; Sklenář 2011, 222, heslo 539/1, 2.

83 Památky archeologické 7, 1867, 233; Födisch 1866d, e, f; týž 1867a; týž 1868a; týž 1869, 153, 155; Koutecký 1993, 585–587; Sklenář 2011, 21–22, heslo 18/1.

84 Födisch 1866d; týž 1868a; týž 1868d, 394–395; týž 1869, 153–154; Anonym 1869; Smolík 1883, 236–237; Sklenář 2011, 22, heslo 18/3, 4.

85 V souvislosti s černínským okruhem musí být nakonec zmíněn ještě lesník Georg Wachtel, jenž v roce 1869 podával zprávu o mohylách u Nového Vojířova na jindřichohradeckém panství (při rakouské hranici) a upozorňoval, že podobné lokality viděl i na vrchu Kouřimu a u Úsilova na Chudenicku. (Viz příl. B IX.)

v dějinách oboru zásadně důležitá – zájem a podpora, bez níž by možná nespátřila světlo světa nejvýznamnější česká archeologická kniha „krátkého“ 19. století, Vocelův *Pravěk země české*.

Jan Erazim Vocel samozřejmě Černínovu náklonnost k archeologii dobře znal a občas využíval,⁸⁶ a když se rozhodl přistoupit k provedení svého plánu dějin české vzdělanosti v pravěku a středověku, a kromě sepsání samého musel řešit i praktické problémy knižního vydání, celkem samozřejmě připadl opět na Černína. Ten jeho dlouhodobý záměr znal, dokonce už v roce 1860 slíbil podpořit jej u ministra vyučování hr. Lva Thuna⁸⁷ a zdá se, že právě on – jak Vocel poznamenává v předmluvě k *Pravěku* – svým pobízením uspíšil jeho konečné rozhodnutí začít s prací. Jako přesvědčený zemský vlastenec a příznivec českého národního hnutí i slovanské myšlenky (právě v této době, roku 1865, stanul v čele Slovanské besedy ve Vídni, což byl na příslušníka vyšší šlechty krok skutečně mimořádný) – vzal tuto věc za svou a finanční pomoc na vydání knihy poskytl nejen sám, ale podporu získal i u některých dalších českých šlechticů.⁸⁸

Mezi prvními s potěšením přijal „první oddělení“ Vocelova díla, samostatně vydané (24. 6. 1866), stejně jako chystanou dedikaci celého díla – toho se ale nedožil: zvláštním řízením osudu zemřel právě v den dokončení tisku druhé části (11. 7. 1868), takže když byl kompletní *Pravěk* v srpnu rozeslán osobám zasloužilým o vydání, obdržel jej už jen Eugenův syn hrabě Jaromír Černín z Chudenic s pohotově upraveným a vytištěným věnováním „*Památce Jeho Excelenci, vysoce urozeného Pána, Pana hraběte Eugena Černína z Chudenic /.../ věrného syna vlasti /.../*.“

Černínská archeologická sbírka

Vhodným závěrem k tomuto přehledu je informace o sbírce archeologických nálezů na zámku Petrohradě, která kdysi patřila k největším svého druhu v Čechách a která už neexistuje, takže je o ní známo velmi málo.

Byla součástí rodinných sbírek, založených už otcem hr. Eugena Černína, jenž ji začal budovat v roce 1825, po objevu u Košenic. Měla shromažďovat nálezy z černínských panství v Čechách – brzy ale zahrnula i různě (hlavně na cestách) získané starověké nálezy z Egypta a z Itálie, a naopak nálezy z Čech nebyly úplné, protože hrabě některé (např. „dublety“ – bylo-li více podobných z jedné lokality) daroval Národnímu muzeu nebo vyměňoval s jinými sběrateli. Na druhé straně se ve sbírce objeví i dary jiných osob, např. od žateckého krajského lékaře Karla Wostrého, jenž 13. 6. 1866 zaslal sem pět předmětů vykopaných v jeho zahradě čp. 654, nebo věci pro černínskou sbírku opatřené jinými – tak např. Eduard Cori v dopise z 20. 7. 1864.⁸⁹

Obr. 24. Hrabě Eugen Karel Černín z Chudenic (rytina z časopisu Světozor 1867).

86 Ještě 7. 3. 1868 se jménem Archeologického sboru obracel na Černína s prosbou o finanční pomoc *Památkám* v těžké situaci, ohrožující jejich existenci (koncept dopisu ve fondu Vocel v SOKA Kutná Hora).

87 Černín Vocelovi, Vídeň 16. 1. 1860 – SOKA Kutná Hora, k. 2, ič. 57.

88 Na úhradu obrazových příloh budoucího díla sám předal Vocelovi v březnu 100 zlatých jako svůj dar a 50 zl. od hr. Ervína Schönborna, jehož pro tu myšlenku získal. Díky Černínově agitaci přislíbili další částky kníže Jan Adolf Schwarzenberg, kníže Ferdinand Lobkovic a někdejší Vocelův zaměstnavatel hrabě František Harrach.

89 Dopisy v SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 435, druhý z nich zde v příl. B I.1. Eduard Cori, vnuk F. M. Pelcla, syn obročního na panství Jindřichův Hradec Josefa Coriho a bratr historického spisovatele P. Jana Coriho (1819–1887, *Ottův sl. nauč.* 5, 1892, 629) byl ředitelem městské kanceláře v Mostě. V r. 1841 jako úředník lobkovického panství v Roudnici n. L. zachránil nálezy z bohatého hrobu z doby stěhování národů v Bříze (Sklenář 1988, 178–179; *týž* 2011, 34, heslo 55/1).

Obr. 25. Zámek Petrohrad (záhlaví černínského dopisního papíru, polovina 19. století).

Místem uložení sbírky se od počátku stal zámek Petrohrad u Podbořan, rozsáhlá budova o třech křídlech (z nichž jedno chovalo sbírky), původně renesanční, ale silně barokně a pak novogoticky upravovaná, aby vyhověla představě o reprezentačním rodovém sídle, jímž se stala v 60. letech.

Už v nedatovaném rukopise, možná určeném pro nějakou místopisnou dotazníkovou akci⁹⁰ se při popisu Petrohradu říká: „*Die Waffenkammer ist vorzüglich deshalb beachtenswerth, weil sie dem Beschauer eine lehrreiche Uebersicht gewährt von Waffen aller Zeiten und beinahe aller Völker des Erdballs. Neben der Schleuderkugel und der erzenen Pfeilspitzen der alten Griechen findet man hier römische Schwerdter und einen äußerst seltenen etruskischen Helm neben der Bronze Waffen der Celten befinden sich die sog. Donnerkeile und Steinhämmer aus den Hünengräbern Deutschlands. Das Mittelalter lieferte eine ansehnliche Menge von Rüstungen und Waffen /.../.*“ Z toho je patrné, že přinejmenším původně šlo spíše o uspořádání tématické než oborové. Vývojem se zřejmě vytvořily různé skupiny spíše podle druhu sbírkových předmětů.

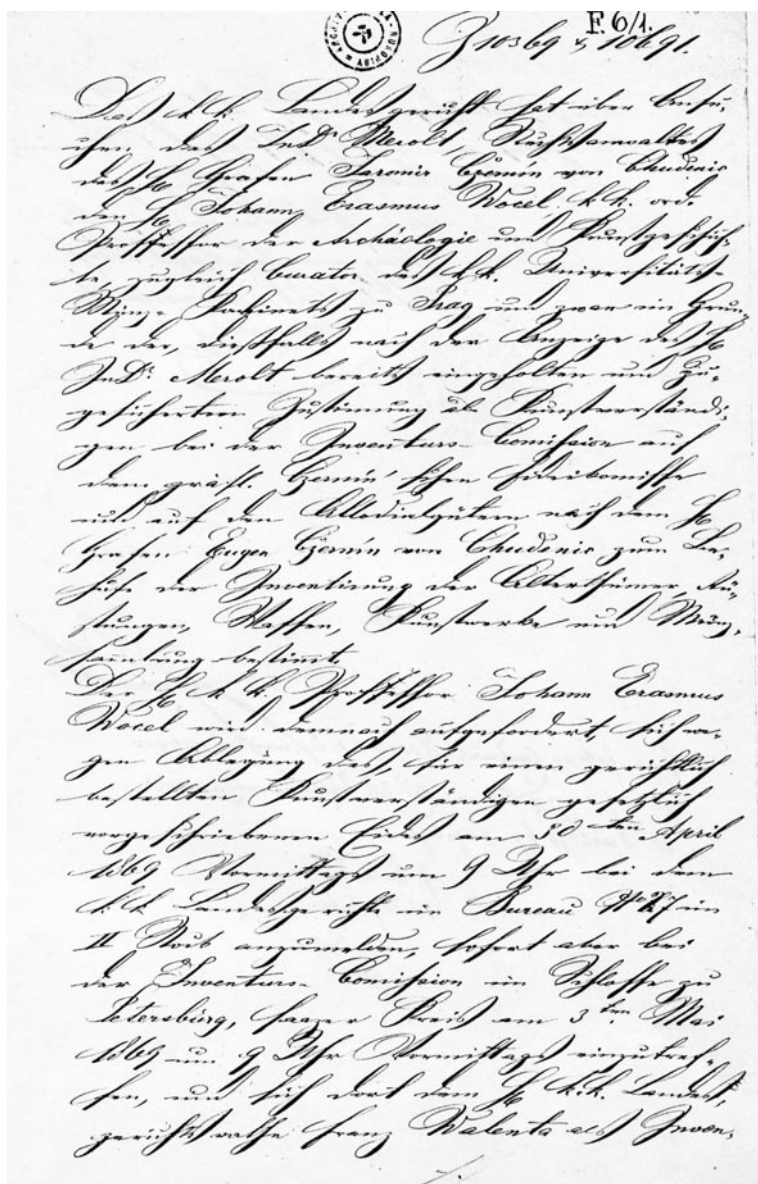
V rovněž nedatované, ale zřejmě až po polovině století vzniklé a podobnému účelu sloužící zprávě⁹¹ se uvádí rozdělení petrohradských sbírek:

1. *Ueber 100 Gemälde /.../*
2. *Eine reich, mit der Bibliothek gebundene Sammlung von Kupferwerken und einzelnen Kupferstichen, Lithographien, Photographien zetc.*
3. *Eine der reichsten Autographen-Sammlungen /.../*
4. *siehe Aufsatz /viz předchozí odstavec – Waffenkammer/*
5. *Eine für die Kunstgeschichte interessante Sammlung von Alterthümern reiht sich an die Waffensammlung. Ohne besonders umfangreich zu seyn bildet dieselbe einen Uebersicht von Kunstwerken aus der Zeit der alten Aegyptier u. Griechen bis zu der Epoche des Spitzbogen Stiel's in der letzten Hälfte des Mittelalters.*
6. *In der Bibliothek wird ebenfalls eine Münzsammlung und verschiedene Gegenstände von historischen Personen u. Andenken von berühmten Männern /.../*
7. *Der getafelte Speisesaal /.../*
8. *Von naturhistorischen Gegenständen ist eine geologische Sammlung zu erwähnen die eine Uebersicht sämtlicher Gebirgsformationen des Erdballs enthält. Bemerkenswerth sind die Ueberreste eines Rhinoceros Schädels der Urzeit welcher vor einigen Jahren unweit von Petersburg ausgegraben wurde.*

Hrabě Eugen Černín si svých sbírek velmi cenil, jak je vidět i z ustanovení jeho poslední vůle (2. 11. 1865): „*Die im Schlosse Petersburg befindlichen von mir gesammelten Rüstungen, Waffen, Alterthümer, Kunstwerke etc. So wie meine Bibliothek und Kupferstiche, Lithographien etc. Wünschte ich dem jedesmaligen*

⁹⁰ V tzv. Eichlerově sbírce v Archivu Národního muzea tento text není.

⁹¹ *Zur Beantwortung der kreisämtlichen Anfrage über Merk- und Sehenswürdigkeiten der ehemaligen Domaine Petersburg.* SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, nesrovnaná korespondence.

Obr. 26. Výzva zemského soudu J. E. Vocelovi k účasti při ocenění sbírek Eugena Černína z Chudenic.

sbírky na Petrohradě udržovaly, celkem dobře opatrované, přístupné ovšem víceméně jen hraběcím hostům v době přítomnosti majitele. Ještě z konce 19. století máme pro jejich archeologickou část svědectví z pera nejpovolanějšího, když centrální ředitel Karel Jičínský v dopise prof. J. L. Píčovi z Národního muzea, zajímajícímu se o návštěvu Petrohradu, zběžně popisuje významnější sbírkové předměty a o celé sbírce dodává: „mohu říci, že sestává téměř z nálezů, kterých jsem já ještě za živobytí nebožtíka hrab. Eugena na Petršpurku z pohanských mohyl vykořistil.“⁹⁴

Zkáza však přišla přesně o 20 let později z nečekané strany. Jindřichohradecký archivář a historik František Teplý napsal tehdy (13. 3. 1915) Josefu Pekařovi: „Že Petrohrad/ vyhořel, víte, že prý založením, vědět nemůžete. Aspoň zodpovědného dozorce prý našli úplně umáčeného v krčmě. Samé prý...; ale jisto,

Fideikommißbesitzer zu erhalten. Sollte das bis zu meinem Tode nicht sichergestellt sein, so bitte ich meinen Haupterben und Nachfolger deßhalb die nöthigen Schritte zu thun.“ Za jednu z nejbohatších soukromých sbírek byl Petrohrad považován i jinými, někdy byl označován přímo za „černínské muzeum“.⁹² Jakou mají skutečně cenu, ukázalo se zanedlouho, když v rámci pozůstalostního řízení musela být sbírka znalecky odhadnuta. 28. 4. 1869 byla k tom účelu ustavena a o dva dny později složila přísahu jedenáctičlenná odhadní komise, do níž byl pro úsek „starožitností“ Zemským soudem přizván prof. J. E. Vocel. Ten pracoval na Petrohradě od 6. do 10. května a pro soud sestavil soupis,⁹³ který bohužel neměl a nemohl jít do detailu (podrobný inventář, pokud vůbec existoval, není dochován), byl uspořádán pouze hromadně do 31 skupin, zahrnujících věci egyptské a antické, zbraně z doby předkřesťanské (1 skupina), historické zbraně a zbroj podle druhů atd. až po „předměty novější doby“.

Obava z budoucnosti nebyla u starého hraběte bezpředmětná, protože jeho jediný syn Jaromír nezdedil ani jeho sběratelské nadšení, ani archeologický zájem a nakonec ani uvědomělé české vlastenectví, třebaže v zásadě je sdílel. Přesto se

92 Josef Smolík v *Památkách archeologických* 12, 1883, 238.

93 Rkp. *Inventar der gräfl. Černínschen Sammlung der Alterthümer im Schlosse Petersburg* (1869) – 31 skupin, viz Sklenář 1993, 3.

94 Jindřichův Hradec, 22. 1. 1895 (ulož.: Archiv Národního muzea, Praha, fond J. L. Píč, kart. 7, č. 417) – viz zde příl. B VI.4.

že panstvo připraveno o nedocené poklady – mluví se o 1 mil. škody za starožitnosti. Všecko je pryč, jen vynesli toho oblezlého koně, co kdysi starého Heřmana 1618 zachránil.“ (Čechura – Čechurová 2004, 12.)

Ve skutečnosti požár v noci na 8. 1. vznikl zřejmě vzplanutím sazí v komíně a při silné vichřici se nedal zvládnout. Vyhořelo zejména křídlo se sbírkami, v němž byl umístěn i lazaret pro raněné vojáky. Pokud se snad nějaký zbytek sbírek dochoval, padl za obět nájezdům „revolučních zlatokopů“ hned v létě 1945 a odsun německého obyvatelstva, následovaný proměnou zámku na psychiatrickou léčebnu (1952), smazal veškeré stopy. Není ale vyloučeno, že petrohradské místní muzeum, vznikající v 60. letech a procházející pohnutými osudy (mj. také vyhořelo v r. 1991), může obsahovat nějaké bronzы z původní černínských sbírek, aniž to kdy bude možné identifikovat.⁹⁵

Obr. 27. Hrabě Eugen Karel Černín z Chudenic (foto ze 60. let 19. století).

Obr. 28. Znak hr. Eugena Karla Černína z Chudenic (SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec).

⁹⁵ Více o černínských i pozdějších sbírkách *Sklenář red. 1993*.

Příloha A

Rekonstrukce sbírky archeologických nálezů hr. Eugena Černína z Chudenic na zámku Petrohradě (před 1915) – podle dobových popisů

Zkratky: 1. sloupec: DO okres Domažlice, KT Klatovy, KV Karlovy Vary, LN Louny, MO Most, RA Rakovník; 3. sloupec: B – doba bronzová; H – doba halštatská.

Bílenec (KV)	Obora sv. Rudolfa	mohyly B mohylová	1866	objevil K. Jičínský, výzkum J. E. Födisch	keramika, bronzové věci, zlaté spirálky, jantar
	les Kněžeháj (Kněžský háj)	mohyly B mohylová	1866	výzkum J. E. Födisch	kostry, keramika, bronz, jantar
	pole poblíž mohyl	ojedinelý neolit – eneolit	1866	sběr	kamenná sekerka
Dolany (KT)	les Bělýšov – V Bělčí	mohyla B moh. (milavečská?)	1857	náhodný nález	keramické zlomky, bronz
Hořovičky (RA)	Ullmannovo pole	„knížecí“ mohyla s vozem časný latén	1863	výzkum K. Jičínský, hr. E. Černín a B. Wachsmann	zlomky keramické, bronz. a železné, zlato, kosti
			1865–67	dodatečně	zlomky keramiky, bronz. a žel. věci
Kamýk (KT)	les Kopanina	mohyla H mohylová	1857	výzkum K. Jičínský	keramic. nádoby, železné věci
Kanice (DO)	u obce	?	1864	náhodný nález	bronzová soška klečící ženy
Lhovice (KT)	hora Tuhošť	hradiště B pozdní	1868	průzkum K. Jičínský a J. B. Miltner	3 kusy spečené hmoty z valu
Libočany (LN)	?	mohyla ?	1858 či dř.	?	kostry, ker. nádoba, kostěné artefakty
Malechov (KT)	u hájovny, směrem k Chlumské	mohyly B moh., milavečská	1852	náhodné při rozkopání	bronzové věci
			1857	dodatečné kopání	
Moravěves (MO)	pole u vsi	kostrové hroby latén	1864	náhodný nález	švartnový náramek, bronz. náramky aj.
		ojedinelý nález B střední-ml.	1866?	náhodný nález	bronzový srp
	silnice	ojedinelý nález B	1866 či dř.	náhodný nález – stavba silnice	bronzová sekerka
Most (MO)	při levém břehu Bíliny	kostrový hrob eneolit starší	1865	výměnou od E Coriho	kamenný sekeromlat, pazour- ková sekerka
Nehasice (LN)	pole při hlavní silnici	kostrové hroby latén	(1860–) 1863	zachránil A. Heckle (+ E. Cori?)	švartnový náramek?, bronz
		sídlíště ?	1867	náhodné nálezy, zachránil J. E. Födisch	nálezy ker., kamenné, bronz., kostěné, parohové
Petrohrad (LN)	u zámku	sídlíště? ?	1865	nalezl J. E. Födisch	keram. zlomky, železná ruda
	u obce	ojedinelý nález neolit – eneolit	před 1866	nalezl J. E. Födisch	kamenná sekerka
Srbice (DO)	v polích ke Kolovči	ojed. (depot?) B mohylová	před 1820	náhodný nález	bronzová sekerka
Štěpánovice (KT)	u Sekrýtu, vrch Smrčí	mohyla B (H?) mohylová	1861	náhodný nález	keramic. zlomky, bronz, zlomek bronz. nádoby
Trnčí (KT)	Na borku (Chlu- mecko)	mohyly B mohylová	1864	výzkum K. Jičínský	bronz, keramické zlomky
Vícenice (KT)	Hůrka	mohyla H mohylová	1856	náhodný nález	korály s očky ze skelné pasty
		mohyly B moh., H moh.	1857	výzkum K. Jičínský	ker. zlomky, bronz. a žel. věci, korály s očky
		mohyly H mohylová	1865	výzkum K. Jičínský	totéž + jantar
Všepadly (DO)	Košenice – Štětkova hůrka	mohyly B (+H?) mohylová	1822	náhodně, výzkum J. Jílek	keramic. zlomky, bronz, kosti
		mohyly doba římská	1826	rozkopáno bez dohledu	keramická nádoba
Všeruby (DO)	u obce – silnice	ojed. nález B mladší-pozd.	před 1830	náhodný nález stavba silnice	bronzová sekerka
		kostrové hroby únětická	1865	výkop základů	?
Žatec (LN)	Pražské předměstí čp. 164	?	1866	náhodný nález	5 předmětů (?)
	Pražské předm. zahr. u čp. 342/654	?			

Příloha B

Z archeologické korespondence Černínova okruhu

Zkratky: ANM – Archiv Národního muzea, Praha; b. m. – bez místa; b. d. – bez data; k. – karton, krabice; kcp. – koncept; LAPNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha; NM – Národní muzeum Praha; RA – rodinný archiv; rkp. – rukopis; SOA – Státní oblastní archiv; SOkA – Státní okresní archiv.

Pozn.: → = adresát; /.../ = části vypuštěné editorem. Petrohrad je vždy obec v okr. Louny.

B I. CORI Eduard

→ ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel

* 1. Most, 20. 7. 1864

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 435

Brüx 20. 7. 1864

/.../ Im heurigen Frühjahr gelangte ich für Euer Excellenz in den Besitz einiger Antiquitäten, welche ich im Anbuge in tiefster Ehrfurcht überreiche:

Sub a./ drei metallne Armringe,

” b./ einen Gegenstand aus Metall,

sub c./ einen Armring, dessen Substanz Holz sein mag, welche Objekte nächst dem Dorfe Morawes in heidnischen Gräbern gefunden wurden.⁹⁶

Sub d./ ein 24 Groschenstück /.../

B II. ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel

→ DOBROVSKÝ Josef

* 1. Krásný Dvůr, 4. 7. /1820/

LAPNP, fond J. Dobrovský

/.../ Der Pfarrer von Merklin⁹⁷ hat, wie ich in Chudenic vernahm, auf seinem Felde ein bronzernes Gefäß, dem man den Namen einer Urne beilegte, gefunden. Er soll mit fingerdicken Grünspan völlig überzogen und mit einem Henkel von sehr feiner künstlicher Arbeit versehen sein. Der Herr Pfarrer will diesen Fund seinem Grundherrn Hans Kollowrat⁹⁸ übergeben, bei dem man sich über das nähere dieser Sache erkundigen könnte. – Auch bei Kauth⁹⁹ fand man vor einiger Zeit beim Steinbrechen irrdene Urnen, welche man aber als altes zerbrochenes Geschirr wegwarf; Bruchstücke von Bronz und Eisen befanden sich dabei. /.../

* 2. b. m., b. d. /1823, kcp. neúplný/

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

/.../ Im Monath July des vergangenen Jahres entdeckte man auf der Herrschaft Chudeniz im Klattauer Kreise in Böhmen zufällig ein alter Grabhügel der aus sehr entfernter Zeit herzustammen scheint. Nahe bey dem einzelnen obrigkeitlichen Mayerhofe Kossina¹⁰⁰ der von Bergen und Anhöhen umgeben ist, in nördlichen Richtung von demselben, erhebt sich ein mäßiger größtentheils bebauter Hügel. Sein Gipfel bildet eine ebene vom Gestrippe bewachsene Platte auf welcher sich mehrere Steinhaufen erhoben. Lange unbeachtet waren sie ganz mit Gras bewachsen u. schienen von sorgsamem Feldarbeitern herzurühren welche um ihre nahen Acker zu saubern, da Steine von denselben weggeschafft haben mochten. Im vergangenen Sommer kamen Maurer dahin um diese Steine welche ihnen zum Bauen sehr schicklich drückten zu brechen. Nachdem einer der runden Hügel wo mag ungefähr etwas über 1 Klafter Höhe, 2 ½ bis 3 Klafter an der Basis im Durchmesser gehabt haben,¹⁰¹ bis zu seinem Grunde flach durchgraben worden war, fanden die Arbeiter zu ihrem nicht geringen Verwunderung ein großes menschliches Gerippe, welches horizontal auf dem Boden lag. Als alle das Gerippe bedeckende Steine weggeschafft

96 Moravěves na Žatecku, laténské kostrové hroby na jaře 1864 – *Sklenář 2011*, 190, heslo 459/1. Jde o švartnový náramek.

97 P. Martin Liška, farář v Merklíně na stejnojmenném panství hr. Hanuše Kolovrata-Krakovského.

98 Jan Nep. Karel (zvaný Hanuš) hrabě Kolovrat-Krakovský, známý vlastenecký šlechtic, tehdy úředník zemského gubernia a majitel panství Merklín, Ptenín a Ježovy, člen správního výboru (Národního) muzea.

99 Kout na Šumavě, okr. Domažlice.

100 Košenice, obec Všepadly, okr. Klatovy.

101 Tato část věty s rozměry mohly vypadla omylem z přepisu textu v publ. *Sklenář 2011*, 362 (text /c/).

waren, wurden bey demselben folgende Alterthümer entdeckt. Eine Urne von gebranntem Thon grauer Farbe befand sich zu den Füßen des Todten. Sie war mit Erde gefüllt. Die Arbeiter einen Schatz darinn suchend zerschlugen sie in eine Menge kleiner Trümmer. Nach dem unvollkommenen Bruchstück zu schließen, die ich davon erhielt, war sie sehr roh geformt, oben sehr weit offen und mit zurückgeschlagenem Rande, etwa eine halbe Schuh hoch. /*Náčrtek.*/

*** 3. Vídeň, 18. 3. 1823**

LAPNP, fond J. Dobrovský

Wien am 18ten März 1823

/.../ Beiliegend erhalten Sie eine Zeichnung der Chudenitzer Alterthümer und eine kurze Schilderung der Art und Weise, wie man solche zufällig entdeckte. Finden sie es interessant genug, um es der gelehrten Welt mitzutheilen, so glaube ich, sollte man doch hiervon in einer Zeitschrift eine Anzeige einrücken lassen, die Zeichnung aber dem Museum übergeben, Machen Sie indes damit, was Sie wollen. Was Sie darüber entscheiden, wird gewiß das beste sein. /.../

E. Czernin z Chudenic

→ VOCEL Jan Erazim (resp. Archeologický sbor NM)

*** 4. b. m., b. d. (1854)**

?¹⁰²

/.../ Na snahách vlasteneckých vědeckých beru stále nejvřelejší účast a zvláště působilo mi velké radosti, když slyším, že archaeologický odbor nezahálí. Kéž by též výsledky bádání jeho po vlasti hojně oblibly došly! Tomu však právě nyní tak není. Tato osudná okolnost nesmí však zastrašiti ty, kteří se čestně snaží smysl obecnstva na časy budoucí vzbuditi. Náležím k počtu oněch lidí, kteří chovají to přesvědčení, že přilnutí k stávajícímu pořádku se na lásce k vlasti zakládá, tato však jakožto nejpevnější opory lásky k vlasteneckým dějinám postrádati nemůže.

*** 5. Vídeň, 3. 4. 1858**

LAPNP, fond J. E. Vocel

/Dopis se týká maleb na hradě v Jindřichově Hradci, stejně tak další dochovaný ze 16. 1. 1860./

*** 6. Petrohrad, 9. 11. 1863**

SOKA Kutná Hora, fond J. E. Vocel, č. 57

Schloß Petersburg 9/11 63

Wohlgeborner Herr Professor!

Von interessanten Fund den wir bei dem ehemals zur Herrschaft Petersburg gehörigen Dorfe Hořovic machten, werden sie bester Herr Professor ohne Zweifel durch einen Artikel in der Bohemia welchen Dr Jičinsky einrücken ließ,¹⁰³ bereits unterrichtet seyn. Ich habe die Absicht Ihnen nächstens ein Paar wie ich glaube merkwürdigsten Gegenstände des Fundes für das Museum zu übersenden und bin sehr neugierig Ihr Urtheil über die Bestimmung und das beiläufige Alter dieser Dinge zu vernehmen. Hier sind die Ansichten über dieselben getheilt. Eine Stimme versetzt sie wegen ihrer technischen Ausbildung in die Zeit der renaissance. Ich kann mich nicht recht mit dieser Meinung befreunden. Dr Jičinsky wird einen ausführlichen Bericht einschicken. Ich verbleibe mit größter Achtung Euer Wohlgeborener

Czernin

*** 7. Petrohrad, 9. 8. 1865**

SOKA Kutná Hora, fond J. E. Vocel, č. 57

Petersburg 9/8 865

Euer Wohlgeborenen!

Ich habe so lange gezögert Euer Wohlgeborenen meinen aufrichtigen Dank für Ihr werthes Schreiben auszudrücken weil ich die Absicht hatte zugleich mit der Beantwortung desselben Ihrem angesprochenen Wunsche gemäß einen Situationsplan der Höhen Tugost und Samohrd zu übersenden. Dieser letztere ist noch nicht zu Stande gekommen. Seine Ausfertigung dürfte erst während meiner in etwa 3–4 Wochen bevorstehenden Anwesenheit in Chudenic erfolgen. Ihre gefällige Anzeige daß Ihr jedem Freunde vaterländischer Geschichte so höchst schatzbares Werk, die Frucht jahrelang fortgesetzten emsigen Forschens nun bald im Buchhandel erscheinen wird, hat mich sehr erfreut. Möchte es Ihnen verehrter Herr Professor gestattet sein Ihrem wissenschaftlichen Unternehmen eine weitere Ausdehnung zu geben und die glänzendsten Epochen der Entwicklung böhmischer

102 Bez údaje o uložení originálu uveřejnil *Tischer 1895*, 464. V pozůstalosti J. E. Vocela (SOKA Kutná Hora) uloženy není.

103 *Anonym 1863b*; srov i *Anonym 1863a*.

Kunst denselben einzuverleiben. Meinen Dank nochmals wiederholend verbleibe ich Euer Wohlgeboren ergebener
ner Czernin

*** 8. Vídeň, 24. 3. 1866**

SOkA Kutná Hora, fond J. E. Vocel, č. 57

Euer Wohlgeboren!

haben mir durch die Uibersendung des Iten Heftes Ihres interessanten vaterländischen Werkes ein großes Vergnügen bereitet. Der Gedanke daß ich im Stande war, freilich auch eine sehr bescheidene Weise, etwas beitragen zu können damit dasselbe das Licht der Welt erblicke, ist für mich ebenfalls sehr erfreulich. Möchte ich es nur auch erleben, verehrter Herr Profeseor, als Frucht Ihrer hochschätzbaren Studien und Ihres gründlichen Wissens die vollständige Cultur und Kunstgeschichte der Vorzeit unseres Vaterlandes als Druckwerk vollendet zu sehen! Der Himmel verleihe Ihnen hinzu Gesundheit. Kraft und Ausdauer. Indem ich Ihnen für Ihre gefälligen Mittheilungen meinen wärmsten Dank ausdrücke, verbleibe ich Euer Wohlgeboren ergebener

Wien 24/3 866.

Czernin

B III. DOBROVSKÝ Josef

→ ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel

(40 dopisů z let 1816–28)

*** 1. Praha, 20. 1. 1822**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

Hochgeborner Graf, gütiger Gönner und Freund!

/.../ Gr/af/ Sternberg durchläuft seine Sammlungen von Kupferstichen und hatte das Glück, einige ganz unbekannte Münzen von Udalrich und Břetislaw zu erhalten. Man erwartet auch einen gefundenen Topf mit Münzen. Bei Schlick fand man im Acker Opfermesser, Armringe von Bronze, die sehr merkwürdig sind. Die Moldau fror vor 3 Tagen zur Hälfte zu. Seit gestern haben wir Tauwetter.

K službám

Jos Dobrowský

*** 2. Praha, 3. 7. 1822?**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

Gütigster aller Gönner und edelster aller Freunde!

Ich bitte nicht auf unser Museum zu vergessen, wenn Sie Gräber eröffnen. Wir wollen alles zeichnen lassen, was gefunden wird und wie Büsching die Schles. Alterthümer, so wir unsre Alterthümer dem Welt mittheilen.

*** 3. Praha, 16. 5. 1823**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

Hochgeborner Graf, gütiger Gönner.

Prag den 16. Mai 1823

/.../ Daß Sie Sich doch fortwährend für unsre Sachen interessiren, ist gar sehr löblich; und die Mittheilung der gefundenen Alterthümer hat mich sehr erfreut. Ich machte auch Anstalt, sie indessen in einer Zeitschrift, Kranz betitelt, hier bekannt zu machen. Doch weiß ich noch nicht, ob auch die Zeichnung gestochen werden wird. /.../

*** 4. Praha, 11. 12. /1825/**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

Gütiger Gönner und Freund.

11. Dec Prag

/.../ Das gefundene Alterthum sollten Sie entweder zeichnen lassen oder einmal mitbringen. In der Lausitz habe ich mit dem Grafen Brühl, seiner Frau und Kindern mit drey Gräbern, in kurzer Zeit 10 Urnen ausgehoben. Alle Hügel von trocken Sand sind da voll von Urnen, Schalen, Näpfchen. Bey uns sind sie meistens aufgelöset. /.../

Jos Dobro

*** 5. b. m?. 17. 8. /1827/**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 426

Gütiger Gönner und Gönnerin!

Meine Reise ist glücklich geendet. Erste Nacht in Polin. Früh zu Tetjetitz niemanden angetroffen. Dann kam Hr Mólnr vom Amtstage. Zwey Nächte zu Tjetjetitz. Freytags viel Regen, doch erreichte ich noch Klatau, um da zu schlafen. Heute Hrádek von Kokschin aus bestiegen. Dann nach zwölft Uhr beim Hrn Pfarrer nach der Mahlzeit angekommen, doch aber gesättigt den Berg Tuhosst bestiegen, dann nach Chudenitz gefahren, wo ich eben um 7. Uhr ankam u. alle Ihrigen gesund und sehr munter antraf. /.../

J. Dobrow/sky/

B.IV. FÖDISCH Julius Ern/e/st

→ VOCEL Jan Erazim (resp. Archeologický sbor NM)

*** 1. Vídeň, 21. 10. 1865**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 183

Euer Wohlgeborn!

Herr Dr Jičinský hat mir mitgetheilt, daß Euer Wohlgeboren für Ihre slavische Culturgeschichte einige nähere Details über die von mir untersuchten Gräber in der Saazer Gegend wünschten. Ich beeile mich der Wunsch Euer Wohlgeboren nachzukommen, und übersende beiliegend die Resultate meiner Forschungen zu Euer Wohlgeboren beliebiges Verwendung. Ich werde einen Auszug aus diesem Artikel dem Nürnberger Museum zu Veröffentlichung im „Anzeiger“ übersenden; eine umfassende Arbeit über die Nehasitzer Gräber sammt der Abbildungen der wichtigsten Fundobjekte hoffe ich demnächst der k. k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale durch Herrn Baron Sacken¹⁰⁴ behufs Mittheilung in den Schriften dieser Gesellschaft zu überreichen. Da ich gern eine vollständige Übersicht der gefundenen Gegenstände liefern möchte und weiß, daß auch Einzelnes von Nehasitz sich im böhmischen Museum befindet, so würde ich Euer Wohlgeboren sehr verbunden, wenn Sie mir gütigst aufschreiben lassen wollten, welche Objecte von Nehasitz und Moraves¹⁰⁵ sich im böhmischen Museum befinden. Ich möchte Euer Wohlgeboren gütige Mittheilung dann für meinen Artikel benutzen. Ich hoffe, daß mir die Liberalität meines hochverehrten Gönners, Sr. Excellenz etc. Herrn Grafen Eugen Černin mir auch im nächsten Jahr die Mittel geben wird, noch eingehendern Untersuchungen bei Nehasitz und Moraves anzustellen, umsomehr da ich schon die Besitzer der Gründe für meine Arbeiten gewonnen habe; und ich mit den dortigen Verhältnissen jetzt schon ziemlich betraut bin. Nach meiner Überzeugung gehören die Nehasitzer et Moraveser Gräber mit zu den interessantesten in Böhmen; eine vollständige Untersuchung derselben ist, da die Eigenthümer fortwährend die Erde der Gräberschichte ausheben, möglich, thut aber auch Noth. Ich werde dann nicht ermangeln, die Resultate meiner Forschungen Euer Wohlgeboren alsbald zu übermitteln. In dem ich nur wünsche, daß Euer Wohlgeboren einiges von meinen Aufzeichnungen benutzen könnten, eifre ich freudig die Gelegenheit auf, Euer Wohlgeboren der ausgezeichnetesten Hochachtung zu versichern, mit der ich die Ehre habe zu sein Euer Wohlgeborn ergebenster

Wien 21. Oct. 1865.

Dr Ernest Födisch*** 2. Vídeň, 7. 2. 1866**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 183

Euer Wohlgeboren!

Freundliche Zuschrift von 15. Jänner 1866 habe ich erhalten und erlaube mir, meinen unterthänigsten Dank für Euer Wohlgeboren gütige Mittheilungen auszusprechen. Nachdem ich nun die Ehre habe, mit Euer Wohlgeboren wenn auch nur brieflich bekannt zu sein, werde ich nicht ermangeln, sobald mir viele interessante Nachrichten auf archäologischem Gebiete zugehen, selbe Euer Wohlgeboren zu übermitteln. Für den Entschluß, Euer Wohlgeboren meine Notizen in den Památky zu benutzen, bin ich wirklich zu sehr großem Danke verpflichtet, und würde nur gebeten haben, wenn das geschieht, mich gefälligst mit dem Hefte oder Bogen der Památky, worin sich die Notizen finden, betheiligen zu wollen. Was die tiefern Gräberschichte bei Nehasitz und Moraves betrifft, so scheint es mir, daß sich ähnliche Gräber in Gruppen im größerer oder geringerer Anzahl in jenem fruchtbaren Theile Böhmens, in dem die Städte Kaaden, Saaz, Teplitz, Laun liegen, zerstreut finden. Mein Freund D^{or}Weißbach,¹⁰⁶ bekannt durch seine schätzenswerthen Arbeiten über die „Schädelformen österreichischer Völkerstämme“ hat einige ihm von mir übergebenen Schädel aus der Nehasitzer tiefern Schichte untersucht; zu gleichen wurden ihm auch durch den Geologen Herrn Professor Sueß¹⁰⁷ mehr im vorigen Herbste in Gräbern mit Bronzebeigaben bei *Teplitz* aufgefundene Schädel übergeben; die Gräber- und Formenverhältnisse beider der Nehasitzer und Teplitzer stimmen zusammen und nähern sich dem gewöhnlich als celtisch bezeichneten Typus. Auch bei Mühlsan¹⁰⁸ unweit Kaaden wurde in letzter Zeit in einer Lehmgrube Gräber aufgefunden; doch konnte ich darüber nur vage ungenügende Nachrichten erhalten; und eben jetzt erst ging mir die Mittheilung zu, daß auch auf demselben Felde bei Hořowitz, wo 1863 die werthvollen Phalaeren, Bronzeschüsseln etc.

104 Eduard baron von Sacken, docent dějin středověkého umění na vídeňské univerzitě a druhý kustos tamního C. k. kabinetu mincí a antik.

105 Nehasice a Moravěves na Žatecku, okr. Louny.

106 M. Dr. Augustin Weissbach (1837–1914), jeden z průkopníků pravěkého a raně středověkého antropologického výzkumu v Rakousku, vojenský lékař (v 60. letech v Olomouci).

107 Prof. Eduard Sueß (1831–1914), geolog a paleontolog na vídeňské univerzitě.

108 Milžany u Kadaně, okr. Chomutov.

gefunden worden, wieder einiges aufgedeckt wurde. Ich habe sogleich nach Petersburg deshalb geschrieben. Bestätigt sich die Sache, so werde ich nicht ermangeln, selbe Euer Wohlgeboren mitzutheilen.

Indem ich mich Euer Wohlgeboren Andenken bestens empfehle, verbliebe ich
Euer Wohlgeboren vergebenster
Wien 7. Febr. 1866

Dr Jul. Ernst Födisch.
Wien Paradeplatz 9.

*** 3. Vídeň, 17. 1. 1867**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 183

Wohlgeborner Herr Professor!

Nachstehend erlaube ich mir unter Beilage einer flüchtigen, übrigens aber genauen Zeichnung die versprochene Notiz über die nachträglich bei *Hořovic* gefundenen eiserne Spanne zu geben:

Hr. Anton Ullmann, Besitzer des Ackers bei Hořovic in Böhmen, wo im Jahr 1863 der interessante Fund der im Pravek fig 102 abgebildeten Phalaeren etc. gemacht wurde, hat im Laufe des Winters 1865/66 noch die letzten Steine vom Fundorte ausgehoben. Er fand dabei nebst größern Massen Gefäßfragmente einen *platten Eisenring* 1 W. Zoll im Durchmesser, eine *eiserne Schnalle* ebenfalls 1 W. Zoll im Durchmesser und endlich die abgebildete */kresba přiložena/ eiserne Spange*. Selbe ist massiv gearbeitet, macht nicht vollständige 3 spiralförmige Windungen und ist auf der Vorderseite mit charakteristischen knaufartigen Ornamenten versehen, während diese Ornamente der *Rückseite gänzlich fehlen*. Die ornamentirte Vorderseite der Spange ist ausgezeichnet erhalten; sie ist mit einem *schwachen, glänzenden, tiefdunkelblauen Häutchen* überzogen, worunter, wenn man die Feile anwendet, das Eisen ganz unversehrt hervorblitzt; die Rückseite der Spange, oder besser der *ganze hintere* Theil derselben, dagegen ist vom Roste angegriffen, indeß nur oberflächlich, während der Kern des Eisens auch hier besonders gut erhalten ist. Der Durchmesser der Spange beträgt 2 $\frac{3}{4}$ W. Zoll. Die der Spange stimmt vollständig überein mit der Ornamentik einiger auf demselben Felde von mir gefundenen *Bronzeschmuck-stückchen*, wahrscheinlich Fragmenten eines Halsbandes, so daß über die Gleichzeitigkeit beider kein Zweifel obwalten kann. Die Spange so wie diese Bronzeschmuckstückchen wurden in unmittelbarer Nähe des Fundplatzes der Phalaeren, Schüsseln etc. ungefähr 1 $\frac{1}{2}$ Klafter von denselben entfernt angetroffen und befinden sich in der gräfl. Czerninschen Sammlung.

Eine ausführliche Notiz über den Fund in Rudolfs¹⁰⁹ sammt der nöthigsten Abbildungen wird in einem der nächsten Hefte der Centralcommissionsmittheilungen, in den ich von jetzt an hauptsächlich meine archäologische Arbeiten zu veröffentlichen gedenke, erscheinen. Indem ich Euer Wohlgeboren meiner unbegrenzten Hochachtung zu versichern die Ehre habe, zeichne ich als Euer Wohlgeboren ergebenster

Wien 17. Jänner 67.

Dr Jul. Ernst Födisch
Paradeplatz 9.

B V. HECKLE Adalbert

→ nejmenovaný (zřejmě Julius Ernest Födisch)

*** 1. Milčeves, 13. 3. 1863**

SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín, pův. k. 434

Miltschowes 13 März 1863

Euer Wohlgeboren!

Gleich nach Erhalt Ihres geehrten Schreibens vom 8ten d^{to} welches mir erst am 11ten eingehändig worden begab ich mich nach Saaz um die nöthigen Erkundigungen über den Fund der in den Nehaznitzer Todtengräbern gefundenen Antiquitäten einzuziehen, u. habe bei meinem Freunde dem M. Doctor Herrn Titlbach nachstehende Auskunft erhalten.

Titlbach ist auf die erhaltene Nachricht, daß beim Nachgraben in Nehaznitz in den Gräbern Merkwürdigkeiten vorgefunden sein sollen, mit dem pensionirten k. k. Major Ritter v. Schwarzenfeld vor ungefähr 10 Tagen nach Nehaznitz mit dem festen Entschluß gefahren, alle dort vorgefundenen Antiquitäten zu sammeln, und selbe als historische Merkwürdigkeit für alle Zeiten dem Saazer Kreise durch Errichtung eines Museums, unter zu verfassender Urkunde durch das k. k. Bezirksamt dem Saazer Gymnasium zu übergeben und hat deshalb auch in der ganzen Umgebung durch die Gemeindevorsteher die nöthigen Schritte gethan.

In beider Gegenwart sind in Nehaznitz¹¹⁰ Nachgrabungen geschehen, wobei jedoch nicht viel Merkwürdiges vorgefunden wurde, da nach seiner Aussage die mehreren Gräber bereits geöffnet waren und die Gegenstände entfernt worden sind.

109 Obora sv. Rudolfa u zámku Petrohradu.

110 Nehasice – viz výše. M.Dr. H. Tittelbach, lékař v Žatci, a Peter či Ludwig Schreiter von Schwarzenfeld, oba členové velkostatkářské rodiny s majetky mezi Žatcem a Mostem.

In Nehaznitz ist ein Bauer den der Doktor Titlbach in der Behandlung hat, und weil er seine Absicht ansprach, so erhielt er von selben – 2 steinerne Schleuderkugeln, die von einer Art Kies sind und die Form eines Hühnereis haben, 2 bronzene Brasiletten, welche noch an den Armen – die jedoch ganz zertrümmert waren – gefunden worden sind; das eine Armband besteht aus lauter an einander gereichten 1/4 Zoll starken Kugeln, das andere aber ist zierlicher gearbeitet und durchbrochen, mit einer Schließe versehen, beide an der äußeren Seite von Zahn der Zeit abgenagt, ferner eine eiserne Busennadel etwas feiner und eine ganz grob gearbeitet, die mehr einem Nagl gleich zum Zusammenhalten des äußeren Gewandes benützt sein mochte, weil man damals noch keine Knöpfe angebracht haben mußte, ferner einen Scherben einer Urne aus einer Thonmasse, dann einen Boden- und Handstein mit dem man wahrscheinlich das Getreide gemahlen oder zerreiben hat. Ritter von Schwarzenfeld soll einige werthvollere Sachen besitzen, erklärte sich jedoch Alles, wenn es ins Ganze gesammelt sein wird, dem vorgefaßten Endzwecke übergeben zu wollen.

Ich habe mir außerordentliche Mühe genommen, den Doktor Titlbach dahin zu bewegen, daß er mir diese wenigen Gegenstände geben möchte, und erhielt von ihm die freundliche Zusage, daß, wenn er nicht alle Antiquitäten zusammenbekommt und nicht eruiren wird, wie und wann diese Gräber und welchen Nationen zuzuschreiben sein werden, um Alles welthistorisch constatiren zu können, er mir alle seine Gegenstände zum Andenken verehren werde.

Nach dem mir D^or Titlbach die Quelle angegeben aus welcher ich zu einigen dieser Gegenstände erhalten konnte, so habe ich gleich weitere Anstalten getroffen, und hoffe, daß ich so glücklich werde, Einiges bis zum Schluß dieses Monats erhalten zu können, wobei ich dann nicht säumen werde diese Gegenstände Seiner Excellenz nach hochgnädigen Anfrage, um welchen meine ergebnste Bitte erlege, sogleich einzusenden.

Von bronzenen mit Inschriften versehenen Urnen ist bisher nichts bekannt, da wohl viele Urnen vorgefunden worden, die alle aus gleicher Thonmasse bestehen sollen, wie der mir von Doktor Titlbach vorgezeigte Scherben; diese Urnen oder Töpfe sind sehr ungeschliffen gearbeitet, mit von Fingern eingedrückten bei der Bearbeitung entstandenen Eindrücken versehen, und alle in den Gräbern mit 3 schweren Steinen gedeckt, welche, wenn man die Steine abnimmt meist in Stücke zerfallen. Von diesen Urnen soll der Fürst Schwarzenbergsche Wirthschafts-assistent drei ganze Urnen besitzen – er heißt Tengler und wurde mittelst Dekret auf ein anderes Dominium von der Hft. Postelberg versetzt; auch in dieser Richtung habe ich bereits Anstalt getroffen um in Besitz einer dieser Urnen zu gelangen, obwohl es sehr schwer halten wird, da sein Vater großer Liebhaber von Antiquitäten ist.

Es dürfte im Hohen Wünsche Seiner Excellenz gelegen sein über die Lage und Beschaffenheit dieser Todtengräber einige Aufschlüsse zu erhalten, und ich erlaube Euer Wohlgeboren hier – soweit ich hierüber aufgeklärt worden bin und mir der D^or Titlbach als Augenzeuge Mittheilungen gemacht – Nachstehendes zu berichten:

Nach der beigeschlossenen Zeichnung beträgt das Terrain, an welchem sich die Gräber befinden fast ein halb Quadrat Meile, von Wellmschloß¹¹¹ bis Nehaznitz sind 2000 Klafter und von Nehaznitz bis Morawec 4000 Klafter, dann von Morawec bis Wisoczan circa 1200 Klafter und von da bis Wellmschloß wieder 2600 Klafter. /*Připojen náčrtek – mapka.*/

Rings um am Umfange scheinen die mehreren Gräber, welche nicht geöffnet sind – zu bestehen. Von Wellmschloß bis Nehaznitz sind die Gräber rund, oben enger unten weiter; umgekehrt von Nehaznitz nach Morawec, woraus hervorzugehen scheint, daß sie mehreren Stämmen angehört haben möchten.

In jedem Grabe findet man die Todten mit dem Kopfe gegen Norden, mit den Füßen nach Süden, alle am Gesichte liegend, daneben eine Urne, worin Asche und Körner die als Speise beigegeben sein mochten vorfindig, die Urnen mit schweren Steinen gedeckt, die eine Art Glimmer sind und bei Berührung zerfallen, wodurch auch die von Thon gefertigten rohen Urnen – weil sie ungebrannte Massen sind – wenn man nicht sehr vorsichtig damit umgeht, zerbrechen; dann befindet sich im Grabe neben dem Todten eine Art irdener Schale, worauf auch etwas gelegt worden sein mochte; die Schalen sind 1 ½ Zoll hoch und oben eben so weit. /*Kresbička nálevkovité až polokulovité misky na konické nožce.*/ Die Todten haben auch bronzene Schwertgriff und auch Dollche, welche auch gefunden worden sein sollen. In jedem Grabe sind auch mit den Todten Thiere begraben und man hat ungeheure Schädl von Pferden und anderen Thieren gefunden. Dabei soll sich auch 1 Zahn befinden der 1 ½ lb wägt. Auch habe ich eine Art Hirschgeweih beim Titlbach gesehen, woran jedoch die Enden fehlen, weßhalb man nicht bestimmen kann, ob selbe dem Hirsch oder dem Elendthiere angehört. Die Schädl der Menschen sind ungeheuer groß, zu Tausenden vorfindig und mit allen Zähnen versehen, was auch bei jenen Körpern der Fall sein soll, die dem Anscheine nach bejahrteren Personen angehören. Wie ich vernommen soll auch ein Jude ein Paar silberne Steigbügel an sich gebracht haben. Diese Gräber liegen unter einer Erdschicht von 3, 4, auch 5 Fuß die meist ganz fett ist, aus lauter Asche besteht, und sich wie Seife fett anfühlt. Die Grundbesitzer sollen 100.000 Fuhren solcher guten fetten Erde dort besitzen welche bis itzt als Düngung auf ihre Felder u. Hopfengärten verfahren und behaupten, daß sie 100 Jahre keinen Dünger brauchen werden; so groß soll der Effekt dieser Erde sein.

111 Velemyšleves u Žatce.

Wie ich vernommen so geruhen Seine Excellenz den Hohen Beschluß gesetzt zu haben noch in diesem Monate Petersburg zu bereisen. Sollte diese wirklich der Fall sein und Seine Excellenz den Hohen Wunsch haben, die vorgefundenen wenigen Gegenstände, welche D^{or} Titlbach besitzt, zu besichtigen, so hätte es ergebenst Seiner Excellenz geneigtest zu vermelden, daß ich selbe nach mir gnädigst ertheilen Hoher Anfrage vom H. Titlbach verborgen Seiner Excellenz zur gefälligen Ansicht nach Petersburg überbringen möchte; vielleicht dürfte ich bis dahin auch im Besitze einiger Gegenstände sein. Man muthmaßt, daß diese Gräber den Germanen angehören und ungefähr 800 Jahre nach Christi Geburt errichtet worden sein dürften; das Wunderbare ist die über jedem Grabe 3, 4 bis 5 Fuß hohe Aschenlage. Indem ich mich des Hochgnädigen Auftrages hiemit entledge, auf eine Hohe Resolution in tiefster Ehrfurcht verhören, meinen tiefsten Respect sowohl Seiner Excellenz als auch den hochgeborenen Herrn Grafen zu vermelden bitte, habe ich die Ehre mit größter Hochschätzung zu sein

Euer Wohlgeborn ergebenste Diener

Adalbert Heckle

B VI. JIČÍNSKÝ Karel

→ Národní muzeum (Archeologický sbor)

* 1. Chudenice, 23. 9. 1857

(Nálezová zpráva o mohyle u Kamýka – otištěna jako *Jičínský 1858*.)

* 2. Petrohrad, b. d. /1871–2/

ANM, fond AS, k. 2,

č. 58

(Nálezová zpráva o nálezu raně středověkého kostrového pohřebiště při stavbě nádraží v Petrohradě.)

→ PÍČ Josef Ladislav

* 3. Jindřichův Hradec 3. 1. 1895

ANM, fond J. L. Pič, k. 7, č. 417

Slovutný Pane profesore!

S velikým potěšením čítáme zprávy o Vašich výzkumech archaeologických, jež přispěním naší akademie tiskem vyšly, neboť sám se tímto odvětvím také dle sil svých zanášim. Poslední Vaše práce též mne jako dřívější moc zaujímají, a následkem toho umínil jsem si, že Vašnostem učiním přepis, jež, jak mínim, láskavě přijmete.

Ráčíte na začátku svého spisu se zmíniti o Klobuckém menhiru. Já znám menhir naramně zajímavého tvaru, který jsem našel asi před 30 lety. Od té doby jsem o tom mluvil a vypravoval, kdo to slyšeti chtěl, povoláný i nepovolaný, ba i o tom se rozepisoval, ale račte asi sám věděti a zkusiti, jak to u nás jde, jedným uchem tam druhým ven, žádný si toho dál nevsímá, a upadne to opět v zapomenutí, a když se mi nepodařilo vzbuditi zájem pro věc nechal jsem toho. Při četbě Vaší práce však mi obnově napadlo abych se o tom zmínil. Naposled jsem o tom psal D^m Niederlovi, a také to nebylo k ničemu. Já totiž chci pouze, aby se o tom vědělo a aby to nepřišlo v zapomenutí, neb tvar menhiru jest na nejvíce zajímavý.

Objevil jsem ho, když jsem byl ještě vychovatelem u hrabat Černínův. Menhir, jehož zde z paměti jen vyobrazuji, nachází se v oboře (Thiergarten) zámku Petršpurského u Jesenic (Jechnitz) nedaleko Žatce. Obora ta souvisí s parkem zámku toho a snadno se tam dostatí. Vyjedete-li z Prahy Buštěhradskou dráhou do Žatce a odtamtud Plzeňsko-Březenskou drahou až na stanici Petršpurk-Jechnitz, slezete v samém parku zámeckém. Panský zahradník se jmenuje Födisch a bydlí v zámku, ten má klíč od obory a provede Vás. Menhir, o kterém snad ani Födisch sám neví, stojí na pravém /z/ obou vrchů v oboře vedle sebe stojících a z mohutných rozvalin žulových složených, není tak těžko jej najíti, neboť stojí asi 80 kročejů od promenádní cesty tam na vrchol vedoucí. Odporučím jej Vaší pozornosti. Račte se – chcete-li vůbec na věc se podívati – jen u Födische na mne odvolati.

Menhir vypadá takto: (ovšem jen z paměti) /*nákres tužkou*/ ... asi 3 ½ m výšky, asi 1 ½ m průměr, před ním vytesaná miska; když jsem já ji objevil, byla plna mechu, vyčistil jsem ji tenkrát. /*Tužkou*:/ Stojí na 3 částicích, podspod na 3 kamenech spočívá třemi výběžky – Wackelstein. /*Miska*/ na odděleném kameni. – /*Přepis jinou rukou „Ziegenberg/ Am Fusse des Brenteberges ein weiter etwas schief mit kopfähnlichem Einschnitt“*/.

Zde v Hradci jsem též objevil tesanou sochu velmi starého původu, byla asi 2 hodiny cesty odtud blíže vesnice Lomy v lese nalezená. Jest velice záhadná, a já také nevím, co s ní, ale nad míru zajímavá. Dal jsem ji odnésti a ve zdejším zámku uchovati. Také jsem to uveřejňoval, ale žádný se toho do dnes nevsímá. Přijdete-li k nám na prohlídku, budete mi milým hostem. S úctou

D^{or} Karel Jičínský, ústřední ředitel panství hrabat Černínův v Jindřichově Hradci dne 3/1 95.

*** 4. Jindřichův Hradec 22. 1. 1895**

ANM, fond J. L. Píč, k. 7, č. 417

Slovutný Pane profesore!

Ráčil jste mi učiniti velikou radost láskavým připsesem, za kterýž co nejslušněji děkuji. Až k tomu přijde, jen si mi račte dopsati a s radostí udám Vašnostem vše, čeho zapotřebí bude, také napíši tomu, který by byl nejlepším průvodčím a t. d. Vaše výzkumná cesta do Petršpurku bude zajisté k Vašemu potěšení, neboť jest tam toho více. Zejména upozorňuji na sbírku našeho hraběcího pána, kterou si musíte prohlédnouti, neboť mohu říci, že sestává téměř z nálezů, kterých jsem já ještě za živobytí nebožtíka hrab. Eugena na Petršpurku z pohanských mohyl vykořistil. Račte si o tom také ve Vocelově „pravěku země české“ přečísti, mělt jsem tu čest s Vocelem, mým dobrým přítelem a příznivcem o jeho archaeologickém dílu pracovati. Upozorňuji zejména na nález hořovický (Hořovice vesnice mezi Petršpurkem a Kolečovicemi na erární silnici). Hned za vesnicí po cestě k našemu panskému dvoru „Šmikes“ zvanému jest selské pole, na kterém jsem objevil nějakého (merovejského?) bohatýra tábořiště, nevšední zajímavosti. Nesčíslné množství bronzových okras, částí rozličného tvaru, jehlic, sponek, knoflíků, cetek, a t. d., pak celý povoz, tvaru elegantního, z něhož se kromě dřeva a řemení vše našlo, zejména pěkné koňské falery, celé kování vozu a náprav, pak jednu zlatou včelu jak páni merovejští na řízách a pláštích měli přišité, naposled bohatě seřaděné ohniště, u prostřed kozlík, množství mís, hrnců, nože, bronzové misky, vůkol uhlí, množství ptačích koster a jiných zbytků zvířecích koster, vše ohraničeno valem velkých kamenů, jednoduše vedle sebe postavených, dělalo to na mne dojem jakoby bohatý tábor náhle střemlav, jako v panice býval opuštěn. Vše uvidíte v Petršpurku. Dále kořist mohyl z obory v Rudolfi, též velmi zajímavá, zvlášť společný hrob dámy s děvčátkem, měly pod hlavou zlaté závitky a v uších bronzové náušnice, představující lasturky (nejpodobnější kauri). Také jeden nález z mohyl, které jsem na našem Chuděnickém panství, blíže Klatov u Chumské a u Vicenic rozkopal, zde najítí a ohledati lze, mezi tím palstav i s kusem topůrka drátem připevněného, a množství jiných věcí. Na nádraží Petršpurském na panském poli jsem při stavbě železnice objevil hroby z první křesťanské doby, a nedaleko odtud v diluviu holenní kost (jakou?) a množství nakupeného chraští a stromoví. Protože však tomu již dávno, nevím, zdali Vám to někdo ukáže. Co se dotýká naší (praehistorické?) sochy, tož nepochybuji, že jest to staročeská „bába“, vždyť jich D^{er} Wankel na Moravě počítá několik, a jest o nich také pojednáno s vyobrazením, v museum v Oděse a v Moskvě jest jich celá malá armáda. Jednou, budeli chvíle, račte k nám do Hradce zavítati, a věc sobě prohlédnouti.

Zatím s nejuctivějším pozdravem

D^{er} Karel Jičínský, ústřední ředitel

→ VOCEL Jan Erazim

*** 5. Petrohrad, 1. 11. 1864**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Velectěný Pane Professore! Slovutný Pane!

Vášnostin nejláskavější dopis došel mne dnes ráno a sice v Petersburku, kam jsme se již před několika dny z Chuděnic dopravili. Dopis byl adressován do Chudenic, toulal se tedy ze středu naší země do Šumavy a odtud ke Krušným horám. Hodlám ztrátu drahého Vašnostem času tím všemožně nahraditi, že vyjádřenému přání co nejrychleji, totiž ještě dnes vyhovím. Jsem na štěstí tu v Petersburku., na bydlišti a sídle starého p. hr. Černína, v jehožto zbirce zajímavý paalstab se nachází. Požádal jsem ho, aby mi jej vyndal, což milerád učinil nařídív mi abych Vášnostem srdečný pozdrav vyjádřil a rovněž radost jeho projevil nad tím, že výtečná a dychtivě již očekávaná práce o dějepisu českého umění a české kultury tak daleko dospěla; těší se na dobu, až první sešit do rukou se mu dostane, což aby co nejdříve se stalo, přeje si. Zde připojil jsem věrný výkres paalstabu v přirozené velikosti a šetřil jsem při tom i ostatních velikostí a rozměrův. Dřevo od násadky jest zetlelé, bronzový drát, který původně pravidelně otočen byl a těsně přiléhal, zlomil se při kopání a později při ohledání, a tož příčinou že točení do nepořádku přišlo jak výkres ukazuje. Na místě → < nalezá se na paalstabu známka až kam násadka sáhala. Taktéž na druhé straně. Zdá se, že tato zbraň v rozštěpeném dřevě vězela, a drátem připevněná jest.

Nejhlubší úctou Vášnosti oddaný
Na Petersburku VŠ. Svat. 1864.

Jičínský

*** 6. Vídeň, Velký pátek 1866**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Vášnosti! Slovutný Pane Professore!

Předevčirem doručen jest mi ochotou J^h Excell. našeho rozmilého p. hr. Eugena kniha, kterou jsem, než pod lis se dostala, již chloubou naší literatury nazýval, a očekával jsem s velikou netrpělivostí vydání její. Stalo se právě, a blahorečím národ, jenž nejen cituplným pěvcem, ale i důmyslným učencem honositi se může. Jsme Vám – Důstojný Pane! – všichni povinni tím, že slávu vlasti a vědy šířiti ráčíte, to tím více, anť právě nynějšího času, oběhnání jsouce takřka valem nepřiznivcův, zapotřebí máme mužův pracujících v klidu vědomosti a beze všeho lichého žvání. Však jest mi složiti ještě zvláště moje nejuctivější poděkování, že jste – Pane Professore – právě mou špetku tímto výrobkem Vaší učenosti obdarovati ráčil. Pokládám sobě za velikou čest, smím-li svým příznivcem

nazývati muže, jehož si za jeho povahou i za jeho slovůtností velice vážím. Měli jsme s J^h Excell., jemuž vydání důležitého díla nelíbenou radost působilo, a o jehož blahopřání se s Vášnostem rovněž zdlím, delší rozpravu o tom, probírajíce jednotlivé části díla; vytýkali jsme knize jenom tolik, že sobě – rozuměl-li jsem dobře – s dobou Karla IV. meze kladla. Zaslouhovalt by předmět býti rovnoběžnou čáru k Palackého dějepisu a nemáme – tuším – spisovatele, jemuž by se obdělka takového arcidíla svěřiti mohla. Já sám do hloubavého studium této věci jsem se pustil, a nacházím se právě při tom, kde zajímavá záhadka, jsme-li Čechové autochthoni neb nic se rozebírá.

Připojuji zde hrubě a nevkusně provedený nárysek vůkolí hory *Tugošť*, a za odpuštění prosím že mi lepší k ruce není.

Včera jsem se sešel s Meklenburčanem, který mi vypravoval, že v Gadebusch-u as 2 hodiny od Šverýna vzdáleném v tamnějším kostele ze dřeva tesaná socha Svantovitova se nachází. Tamnější lid ji tak nazývá a v úctě má. Upozorňuji na to, snad že by se ta socha pro Museum získati mohla.

Srdečný pozdrav od J^h Excell. tímto vyřizuji, sám pak s nehlubší úctou považuji se za oddaného Vášnostem
Karla Jičínského

Ve Vídni na veliký pátek 1866

*** 7. Chudenice, 9. 9. 1866**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Sl. Sboru archaeologickému Mus. Česk.

Pane předsedo!

Ohledal jsem zbytky starodávných valů a ohrad na hoře Tugošti (viz 1. sešit Památek Archaeolog. z minulého r.), o nichžto lid vypravuje, že tam kdysi starý a sice dřevěný hrad stával. Nedával jsem mnoho na to, avšak vyznám, že jsem našel neočekávanou věc: – *spečené ohrady*.

Hora Tuhošť leží na západní straně města Švihova a vedle vysoké hory „Bělč“ nazvané a z buližníku složené, mezi vesničkami „Mezhoří a Elhovicemi“. Mezi Bělčí a Tuhoštěm nalezá se prvnější vesnička, jak již jméno značí, a z této strany má hora Tuhošť podobu kuželovitou a skládá se taktéž z buližníku. Na temeni však vystupuje ostrý hřeben z lupenátého Anthofyllitu (Hornblendeschiefer), který podél vrchu až na druhou stranu k Elhovicům dolů k patě se táhne a v jinorazenc přechází. Tento útvar jest i geologovi nenezajímavý, neboť zdá se, jakoby spousta buližníková pod tvarem jinorazovým ležící a podzemní silou do výši posouvnutá jsouc, sluj jinorazového kmene byla zvedla a z vodorovného do kolmého směru byla převedla.

Starobylé valy jsou až na malé zbytky vyhlazeny, a nemohu udat kolik jich bylo, ani jaké výšky, ani jakých rozměrův vůbec byly. Zdá se mi však že byly tři valy. Z třetího zůstala státi as třetina celého objemu, a sice dosti udržena, skládá se z anthofyllitu, v malých však vždy pohromadě v hloučku ležících kousků, uložených v načervenalé hlíně, tak asi, jakoby jen v malém a slabém ohni byly se větší balvány v menší kousky byly rozpadaly a hlína mezi tím ohněm jen očervenala. Pod tímto valem leží hromady všelijakého kamení kol kolem vrchu a mezi nimi zase prohlubiny, patrně to zbytky druhého valu. Mezi těmi zbytky vystupuje sem tam samorostlý buližník, a táhlé hříbtky tohoto (snad na schval nahromaděného) kamene, má to podobu, jakoby se bylo těchto přirozených skalisek k valu použilo. Tam kde se třetího valu domnívám, nalezá se spousta struskovitého kamene, buď zcela spečeného buď jen přiškvařeného, buď jen cihlovitě upáleného tvaru. Z tohoto místa pochází také ukázky, jichž jsem zde několik připojil. Tento val, jehož dosti značné a patrně stopy po jedné polovici vrchu vedou, musel míti ohromný objem, velikou tloušťku a výšku, neboť stopoval jsem jej – nikoliv blíže u vrcholu, jak obyčejně bývá, nýbrž v polovičné již výšce vrchu. V tomto pásmu jest také největší spousta upáleného nejvíce jinorazovitého kamene, jak z připojených ukázek vysvítá. Upozorňuji nejen na barvu, nýbrž také na mírnou váhu kamene, a na zvuk, tluče li se naň kotníkem. Tím všem nabývá tato hora nové zajímavosti obzvláště porovnáli se s tím domněnka o svedené zde bitvě mezi Dagobertem a Franky z jedné a Čechy pod vedením krále Sába z druhé strany. Připojuji zde nákres hory Tuhošť.

/Kreslená mapka:

a. témě a vystupující tam skála; odtud břitký hřeben až k Elhovicům;

b. třetí (?) val, jako široká cesta kol vrchu po úbočí vedoucí.

c. Docela dobře zřetelný val, kámen málo pálený, hlína načervenalá.

d. plocha plná kopců a jám, posetá struskovitým kamenem./

Ostatní val a vrch prstí pokryt a lesem.

S hlubokou úctou

V Chudenicích u Klatov 9. září 1866.

Dr. Karel Jičínský

*** 8. Vídeň, 13. 5. 1867**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Vášnosti! Pane Professore!

Za laskavý dopis, jakýmž mne Vášnosti před krátkým časem obdařiti ráčily, zavázána se cítím k nejuctivějším díkům. Dozvěděl jsem se rovněž, že etnografickou výstavu v Moskvě navštíviti neráčíte, což mne a vůbec zdejší

naše krajané nemile dojalo, protože pověst šla, že se tam vypravíte, jak jsme ve prospěch vědy všickni přáli, vědouce, jaký by pro nás z toho vzešel užitek. Sáhát výstava právě do toho oboru, v kterém Vášnosti nám již tak skvělých podaly výrobů.

Ucházel jsem se o lístek a poštětilo se mi obdržeti jeden. Dá-li Bůh, vydáme se ve středu na večer na cestu. J. O. p. arciprýst Rajevský, který svou ochotou a láskavostí mne obdaroval, nejede s námi z příčin u nás v Rakousku dosti neblahých. Připomenout stačí ještě, že mu v St. Petersburgu dcera zemřela, že jej tady také smutek zdržuje. Takovou událostí hrozí mi osud také; můj drahý otec, jak snad Vášnostem známo bude, jest těžce nemocen, a psal jsem nedávno, aby mi dle lékařovy rady pověděli, mohu-li se na ty čtyry neděle odstraniti čili nic. Od této výpovědi to ještě závisí, zda-li skutečně pojedu nebo ne. Jest-li toho ale okolnosti v pravdě dopustí, nechci se na cestě a v Moskvě bez užitku obejít, ba naopak chci mou cestu výhradně za vědeckou a poučnou míti, a hodlám později našemu Museu podati zevrubný a vědecký náčrtek, jež snad Vášnostem nejlépe odevzdám, poněvadž do archaeologického odboru nejvíce as sáhati bude. Zde v kruhu mých známých mají mou cestu taktéž za vědeckou a uslyševše bez pochyby o Vášnosti dopisu ke mně – roztrousili pověst, že ve prospěch Musea a etnografické vědy cestuji.

Ohledně toho křiku, který tu cestu za pouhou politickou demonstraci rozkřikoval, nechci tu pověst opravovati, nýbrž naopak dle ní zachovati se. S nehlubší úctou a na shledanou asi za měsíc v Praze zůstávám nejoddanější
Jičínský

Ve Vídni 13. května 1867.

*** 9. Vídeň, 8. 10. 1867**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Vášnosti! Pane Professore!

Zde dovoluji sobě zaslati Archeologickému sboru Česk. Mus. jmenovitě Vášnostem k rukoum přislíbenou zprávu o Moskevské výstavě. Při tom prosím o odpuštění, že tak dlouho meškám. Neníť to moje vina. My jsme nechali vaše knihy a veškeré spisy, které jsme v Rusku dostali, v St. Petersburgu ležeti, nemohouce je v našich kufrech vléci. Tyto mi byly teprva nedávno odevzdány, pročež jsem svou práci až na obdržení kněh odložiti musel. V sbírce jejich nacházely se taktéž knihy, které tu v příloze Archeologickému sboru odevzdávám. Zpráva taktéž vyžadovala delší čas. Jest to slabá práce, cítím to dobře, avšak račte vzíti za vděk, činil jsem seč síly stačily.

V mojí zásilce leží také duplikát sbírky Šoncovy jež ode mne co památku na velikou Rus, a na Moskevskou výstavu láskavě přijmouti, aby se Vášnostem ráčilo, snažně prosím.

Pospíšil jsem si co možno, aby se věc ještě před valní hromadou na přetřes vzíti mohla.

S nehlubší úctou Vášnostem oddaný

D^or Jičínský

V Petrsburgu u Jechnic dne 8. říj. 1867.

*** 10. Chudenic, 3. 8. 1868**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Velectěný Pane Professore!

Pospíchám, abych svou odpověď na Vášnosti dopis co nejpokorněji tuto složil. Dopis byv adresován do Petrsburku došel mne zde v Chudenicích před málo dni. Čekal jsem až na příjezd hraběte Jaromíra, abych se s ním ještě domluvil o věcech, jež zvědětí sobě přejete. Neboť i on jakož i mi všickni odebrali se z Chudenic do Petrsburku, jak mile nás truchlivá zpráva o těžké nemoci starého pána došla, a zůstali jsme tam až na tyto dny. Já octnul se v Chudenicích 28^{ho} p. m. a pan hrabě s paní hraběnkou dorazili minulou sobotu. Mezi tím co jsem z Petrsburku odešel, přišel Váš dopis na mne, a byl mi příležitostně přinešen a odevzdán. Odepíši ještě pod jařmem nejdůsažnější truchlivosti, která mou mysl sklíčuje. Já neztratil jen nejláskavějšího příznivce, nýbrž, mohu směle tvrditi otcovského přítele, jenž mne vždy nejlibější vřidností obdařiti ráčil. Což však mne mnohem více trápí, jest ztráta, kterou náš lid a naše věda, kterou i krásné i literární umění utrpěli. Bylť jsem důvěrníkem zvěčnělého u věcech národních, a honosím se tím, že se mi podařilo i pozornost i štědrost starého pána k národním záležitostem a potřebám obrátiti. Následník jeho jest dobrotivý pán, nevím však, zda-li se mi totéž u něho podaří, co u onoho se podařilo, ba pochyboval bych mnoho o tom. Že se jeho duch ani dost málo duchu zvěčnělého nepodobá, jest jisto.

Pakli starý pán věnování „Pravěku“ již skutečně byl přijal, prosil bych a radil bych co nejsažnější, aby při tom zůstalo, protože svědomitý syn a následovník až do *podrobna* otcovu vůli splniti sobě předsevzal. Ale kdyby i tomu tak nebylo, těšila by domělá pocta *dozajista* p. hr. Jaromíra, račtež se docela na můj výrok spolehnouti, neradil bych tak, kdybych určitě nevěděl, že tomu tak. Dopis na nynějšího hraběte budiž nyní i budoucně vždy český, poněvadž hr. Jaromír dobře i čte i mluví, i také národu našemu přízniv jest.

O návštěvě vědeckých sbírek na Petrsburku již dávno jsem p. hraběti pověděl. On bědoval, že otec jeho nebude již míti to potěšení ukázati to vše, co vlastnoručně byl nasbíral, avšak – podotknul – přece by mne to velice potěšilo, zalíbilo-li by se panu profesorovi zavítati k nám na Petrsburk. Co se toho dotýče dovoluji si podotknouti, že koncem budoucího měsíce opět na Petrsburku se nalezneme, což slušně k vědomosti dávám.

Že se sám na vyjití druhého dílu „Pravěku“ těším, již ústně vyjádřiti mi popřáno jest, činím to ještě písemně, klaně se rovněž i učenosti i zásluhám Vaším a skládaje svou nejhlubší úctu, jakouž se znamenám Vášnostem co nejoddanější

Jičínský

Na Chudenicích 3. srpna 1868.

P. S. Kdyby se Vášnostem zachtělo zavítati na Petrsburk, prosil bych, aby se líbilo před tím mi vědomost dáti. Jý.

*** 11. Chudenice, 17. 8. 1868**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

/Sdělení, že hr. Jaromír Černín děkuje za výtisk celého díla, dojat věnováním otci./

*** 12. Vídeň 3. 4. 1869**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

Ve Vídni 3. dubna 1869.

Slovutný Pane Professore!

Nedávno dala mi J. Ex. P. Helfert úřední vědomost o tom, že mne sl. ministerstvo osvěty jmenovalo konservátorem Plzeňského kraje. Čest, která mi tímto úřadem udělena jest, dozajista Vášnostiným vnuknutím a návrhem na mou špetku se dostala, začež moje nejuctivější díky skládám. Právě v též záležitosti prosil bych, abyste mi ráčil býti radou, jelikož všelijaké pochybnosti mám. Úmrtím našeho starého pána nastává mi veliká změna v mém bytu. Naši páni nechtějí totiž děle v Chudenicích meškati, nýbrž sídlo své do Petrsburka přeložiti. Chudenice hodlají jen mimochodě snad na čtyry neb šest neděl coročně navštěvovati. To asi bude velikou vadou u vykonání mé nové povinnosti, pakli jest v skutku těžko – neřku-li nemožno, dostáti povinnostem konservatorským, když se ani v onom kraji nenalezám, v kterém mi jest uloženo konservovati. Prosil bych tedy o radu, zda-li vzdor tomu možno jest přijmouti i vykonati svůj úřad neb nic? Dále prosím, abyste mi zdělil, kdo mým předchůdcem v tomto úřadě byl, abych dále zase od něho mohl se dozvěděti, zda-li on v tomto oboru pracoval a kolik, abych pokračovati mohl tam, kde on přestal. Mám též u plzeňského zemského stavitelského úřadu příbuzného, kteréhož se též chci otázati.

Zde jsem připojil nějaký malý příspěvek pro naše „archeologické památky“, jež, aby se Vám ráčilo přijmouti, prosím, pakli této cti opravdu hoden jest.

S nejhlubší úctou zůstávám Vášnostem oddaný

Karel Jičínský

Ve Vídni, Josefstadt. Paradeplatz č. 9.

*** 13. Chudenice, 21. 9. 1869**

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 195

/Jen konec dopisu:/ ... Dále jsme našli čepelku, bez pochyby zbytek dýky (neboli snad hrot?) as tři palce z děli, po délce jsa opatřen žebrem, pak tři jednoduché náramky; jednu na stopu dlouhou a hodnou hlavičkou opatřenou jehlicí, posléze hojnost zlomkův dosti dobře vypálené popelnice. Probrav tyto zlomky, ukázalo se, že pocházejí ze tří popelnic, ubývající velikosti. Největší, jsou rovněž nejhrubšího zrna a nejlustších stěn nezdála se míti více než stopu průměrné šířky. Zlomky dna udaly šířku na 3 ½ pal. Nejmenší a nejjemnější ze všech nezdála se býti větší šálku na kávu. Od prostřední nezbylo ani tolik, aby se velikost její aspoň povrchně udati mohla. Jisto však jest, že ona ve větší (a nejmenší bez pochyby v ni) vsutá byla, že její třepiny vždy u vnitř třepin větší nádoby zatvrdlé, popelem a uhlím promíchané, zemi nacházely.

Celý zde vypsáný nález přešel v majetek J^h Ex. hr. Černína, a nachází se nyní v znamenité jeho sbírce v zámku Petršpurském.

V Chudenicích 21^a září 1869.

D^r. Karel Jičínský

B VII. JÍLEK Jan

→ ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel

*** 1. /Chudenice/ 9. 8. 1822**

SOA Třeboň, pob. Jindř. Hradec, RA Černín.

Vs Chudenice, k. 69. sign. IV E 4 f

/.../ In Betreff der Nachgrabungen bey Koschenitz wurde fortgefahren, im dem ersten Grabmahle unter einem weiter befindlichen großen Stein einige Knochen von Menschen, dann begehende Stücklein beim Auswerfen des Schotters gefunden, so mir Herr Kastner überbrachte, in den 2ten Steinhaufen aber, was Euer Hochgräfl. Gnaden öffnen ließen, hat sich jedoch nichts gefunden; ich lasse den ersten itzt noch mehr durchwühlen, und was innen sich finden sollte, wird gesammelt, und dann Euer Hochgräfl. Gnaden. übersendet werden. Ueber den Fund des alten Topfes äussern die Maurer, daß nichts als Erde darinnen war, und derselbe zerschlagen ist. Bedauere auch, daß sie nicht mehr Aufmerksamkeit hierauf verwendeten, was sie bey ähnlichen Fällen in Hinkunft nicht unterlassen werden.; übrighens behaupten sie aber nichts anderes gefunden zu haben. /.../

B VIII. VOCEL Jan Erazim

→ ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel¹¹²

* 1. Praha, 19. 7. 1865

SOka Kutná Hora, fond J. E. Vocel, kart. 2¹¹³

Vaše Excellence!

Právem obávám se, že jsem si nelibosti Vaší Excellence zasloužil, poněvadž s vydáním svého díla, které vydatná podpora Vaší Excellence umožnila, tak dlouho váhám. Nyní však nalézám se v tom postavení, že Vaší Excellenci oznámiti mohu, že hlavní obtíž při tomto podniku, totiž nalezení nakladatele, jenž by se k vydání českého textu odhodlal, jest odstraněna, když vydání jeho v důstojné formě kr. čes. společnost nauk převzala. Pro německý text mého díla našli se ochotní nakladatelé, mně však záleželo především na prioritě českého vydání. První arch právě se sází a dřevorytec pracuje pilně na vyobrazeních ke spisu, jehož první díl pod názvem „Pravěk země české“ vyjde, načež bez prodlení německý překlad následovati bude pod titulem „Die Urzeit Böhmens“; k vydání jeho odhodlal se Tempský. Díl následující obsahovati bude dějiny vzdělanosti v Čechách za středověku.

První díl, který 25–26 tiskových archů obsahovati bude a asi 100 vyobrazení, rozdělil jsem ve dvě oddělení, z nichž první starodávnou periodu v Čechách (dobu kamennou), dále periodu Keltů a Markomanů obsahující, v říjnu vyjítí má; potom druhé oddělení, které o dějinách vzdělanosti Čechů až k pokřtění jejich jedná. Objevuje se nyní zcela zřetelně, že bez velkomyslné materiální podpory mně k tomuto cíli poskytnuté práce moje nikdy by uveřejněna býti nemohla, poněvadž každý větší vědecký podnik, který nemůže na větší kruh čtenářů počítati, smutnými peněžními poměry národa se rozbíjí. Zápasil jsem při své práci s mnoha, skoro netušenými obtížemi, neboť historický podklad našich dávných dějin jest velice bídne zbudován; vše, co Palacký a Šafařík v tomto směru uvádí, jest pouze zběžně naznačeno, takže jsem byl nucen veškery údaje řeckých a římských autorů, které se na dobu Keltů a Markomanů vztahují, přehlídnouti a dokonale revisi podrobiti – nejvýše to namáhavá práce, která však dle mého domnění k příznivému výsledku přivádí. Důkaz toho může Vaše Excellence spatřiti v pojednání „Über den Zug der Kelten nach Italien und zum Herzynischen Walde“ – jest to výtah z jedné kapitoly mého díla – kteréž si spolu s tímto dopisem Vaší Excellenci zaslati dovoluji. Rovněž filologické badání podává důležité pomůcky k líčení života pravěku, jak z mojí druhé přiložené rozpravy: „O vzdělanosti slovanského národu v prvotních sídlech jeho“ zřejmo. Pohlížím totiž na dějiny, filologii a archeologii jako na tři prvky, z jejichž vnitřního spojení teprve celkový obraz pradávného života národů se konstruovati dá; a právě z jednostranného a izolovaného pojmání těch tří prvků vznikly četné odpory a omyly spisovatelů, kteří často mistři v jednom oboru jsou, ostatní neméně důležité prvky zcela zanedbávali. Daleko jest ode mne, abych věřil, že jsem něco dokonalého vypracoval, ano jsem připraven na mnohostranné útoky, poněvadž při mnohém pojetém mínění kolísám; chovám však to přesvědčení, že správnou cestu jsem nastoupil, která pokud to našemu omezenému vědění možno, světlo a jasno v dějinách pravěku naší vlasti rozšíří. Do rozsahu svého badání přijal jsem i valy a starodávná slovanská hradiště, jichž mnohé pohledy a půdorysy již první oddělení mého spisu obsahovati má, a třeba mi tudíž k tomu účelu v nejbližších měsících několik cest po vlasti podniknouti. Nesmírně by mne potěšila Vaše Excellence udáním, zda se na panstvích Vaší Excellence staré valy způsobu toho nalézají, zvláště bylo by mi velice milo, kdybych malá vyobrazení návrší Tugoště a Samohrdu a situační plán okolí jejich obdržeti mohl, jež na označeném místě mého díla, jež z pojednání Vaší Excellence čerpáno, připojiti by se měla.

Pan dr. Jičínský byl by zajisté tak laskav a učinil by mi dle udání Vaší Excellence písemní sdělení. Milostivé náklonnosti Vaší Excellence se pln úcty doporučuje, mám tu čest znamenati se

Vaší Excellence oddaný sluha

Praha, dne 19. července 1865

Jan Er. Vocel

V současné zásilce jsou též dva poslední vyšlé sešity „Památek“ obsaženy.

* 2. Praha, 21. 3. 1866

SOA Třeboň, pob. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 435

Euer Excellenz!

Ich erlaube mir Eurer Excellenz ein Exemplar der ersten eben erschienenen Abtheilung meines *Pravěk země České* ergebenst einzusenden. Die zweite Abtheilung wird am Schlüße dieses Jahres erscheinen; derselben wird das Titelblatt, die Dedikation, Einleitung u. s. w. beigefügt werden. Die Holzschnitte des Buches lassen allerdings vieles zu wünschen übrig; die Zeichnungen derselben waren trefflich ausgeführt, aber wir haben in Prag keinen Xilographen, der sie hätte besser in Holz schneiden können.

¹¹² Oba uvedené dopisy uveřejnil v českém překladu *Tischer 1895*, 469.

¹¹³ Koncept zběžně psaný tužkou je dnes špatně a mezerovitě čitelný, proto je zde použit český překlad pořízený Fr. Tischerem pro vydání 1895 (titul adresáta je opraven podle originálu – Tischer překládá Euer Excellenz jako Vaše Osvícenost, což je sice titul formálně příslušný hraběti, Vocel ale užívá oslovení běžného v korespondenci s výše postavenými osobami).

Meine Schrift hat den Zweck in das wüste Gros unserer archäologischen Funde einige Ordnung zu bringen, das Material zu sichten und zu sondern, historisch aufzuklären, und dadurch den Grund zu einer fortschreitenden Culturgeschichte Böhmens zu legen. Mein Werk dürfte daher in wissenschaftlichen Kreisen einige Aufmerksamkeit wecken, aber auch so manche Polemik hervorrufen, wenn nicht, wie zu befürchten ist, von dem drohenden Kriegersturme alle übrigen Interessen verstummen sollten.

Empfangen Euer Excellenz meinen wärmsten, tiefgefühlten Dank für Dero huldvolle Unterstützung, ohne welche mein Buch hätte niemals erscheinen können. Ich werde nicht unterlassen den übrigen hochverehrten Gönnern, die auf Anregung Eurer Excellenz mir ihre Unterstützung angedeihen ließen, diese Tage meine erschiene Schrift mit dem Ausdrücke des verbindlichsten Dankes zu übergeben.

Das zweite beiliegende Exemplar bitte ich Herrn D^r Jičínský gütigst übergeben zu wollen.

Eurer Excellenz ergebenster und dankschuldigster Diener

Prag am 21 März 1866.

Joh. Er. Wocel

B IX. WACHTEL Georg

→ VOCEL Jan Erazim

* 1. Jindřichův Hradec, 22. 3. 1869

ANM, fond Archeologický sbor, k. 2, č. 228

Neuhaus am 22.^{tn} März 1869.

Euer Hochwohlgeborn!

Ihre so schätzbaren Werke widtmen den Heiden-Gräbern so viel des Vortrefflichen u. Unschätzbaren. Dieselben werden mir daher erlauben, daß ich an Sie eine Frage der Aufklärung wegen stelle, welche ich nur wage, weil ich Dieselben bei Ihren Hierseyn in Neuhaus u. bei dem Spaziergang nach S. Barbara als gar so freundlich kennen lernte. Erlauben Sie mir nur eine kurze Darstellung.

Es war bereits im Jahre 1819 wo unser hochverehrte Excellenz Graf (damahls der junge Herr Graf benannt) mit meinem Vater der ebenfalls Forstmeister war die Wälder hiesigen Domaine besuchte und ich als Student eben mitfuhr. Mein Vater zeigte dem Herrn Grafen in dem sogenannten Neumühler Revier in einer Waldstrecke, die nahe an der österreichischen Grenze (Domaine Litschau) liegt, grosse zusammengetragene Erdhügel, die an der Sohle im Durchmesser bei 4 Klafter u. izt – wo die Hügel bereits hunderte Jahre bestehen können – noch eine Höhe von 5 Fuss haben. Der Herr Graf sprach sich gleich aus „das sind heidnische Grabmahle“. Man nennt izt diese Waldstrecke auch nur bei den Grabmählen. Der Herr Graf befahl selbe zu durchschauen u. genau nachzusehen ob nichts von Waffen zu finden wäre. Man grub mehrten durch u. fand nichts als in der Gegend der Sohle eine dünne Aschenschichte. Im Jahre 1837 als ich Forstbeamte auf der Domaine war, lies ich entfernte von den damahls durchgegrabenen andern Hügel öffnen, blieb selbst dabei und fand wie bei den Ersten nichts als die dünne Aschenschichte. Euer Hochwohlgeborn bemerken in Ihrem unschätzbaren Werke, dass das südliche Böhmen wenig Heidengräber ausweisen kann, doch mir scheint (freilich nur als Laie) dass unser Gegend eine Hüggelland u. wenn es Heidengräber sind, ein Heidenleichenfeld wäre.

In unsern Wäldern giebt es einzelne Strecken, wo Hunderte u. Hunderte solcher Hügel vorkommen, die man früher nie so genau betrachtete u. selbe als von einen grossen Windbruch herstammend ansah. Bei naherer Betrachtung erkennt man, dass selbe von Menschenhänden gemacht sind. Es giebt ihrer meist kleinen Gattung rund auch oval auch länglichte u. auch hübsch grosse. Auch findet man Manche die mit ausgesuchten glatten Steinen belegt sind, beiläufig: *lnáčrky tvarůl*. Ich lies im vorigen Herbst einige kleinere Hügel durchgraben u. fand in Mitte dieser Hügel beiläufig an der Sohle eine kleine Parthie Kohle (auf ein Klumpen meist beisamm). Ich lies die Kohlen chemisch analisieren, ob auch nicht Knochen verkohlt darunter wären, doch die Analisis sprach sich nur für Kohle aus. Ich sprach mit einem Bauern, der in seinem Walde die Hügel auffinden u. grub Einige aus Neugierde durch u. fand auch blos Kohle. Ich untersuchte freilich nur Einige u. wollte nun erst bis ich die Meinung von Euer Hochwohlgeborn aushohlte, mich an das Durchgraben grösserer Hügel machen, werde dieses auch gleich thun sobald mir Dieselben es anrathen. Ich traf selbst in Chudenitz, im Walde beim Kouřim u. Aussilau ganze solche Hüggelfelder, die unser Excellenz Herr selbst noch nicht kannte, der doch dort Alles ausstöberte.¹¹⁴ Eine Bedeutung müssen diese Hügel haben, denn sie *sind von Menschenhänden gemacht* u. von Hunderten Jahren weil *starke Bäume* izt noch auf selben wachsen u. warum findet man tief *in selben ein Häufchen Kohle?* Vielleicht habe ich gerade die unrecchten geöffnet die haben selbe mindere Bedeutung.

Ich bitte mich daher entschuldigt zu halten, daß ich eine solche Bitte wage mir einen schriftlichen Einzuzug zugeben – wer könnte mich sonst aus diesen Zweifel herausführen. Erlauben Sie, daß ich mich mit besonderer Hochachtung nenne Euer Hochwohlgeborn ergebenster Diener

Georg Wachtel / Forstmeister

¹¹⁴ Černíkov?, okr. Domažlice. Srov. *Sklenář* 2011, 48 (heslo 81/1).

B X. WOSTRÝ Karel

→ ČERNÍN Z CHUDENIC hrabě Eugen Karel

* 1. Žatec, 13. 6. 1866

SOA Třeboň, pob. Jindř. Hradec, RA Černín, k. 435

Euer Excellenz!

Die mitfolgenden 5 Gegenstände wurden beim Nachgraben in meinem Garten Nro Con 654 in der Stadt Saaz aufgefunden.

Ich erlaube mir dieselben Euer Excellenz mit der Bitte darzubringen, selbe der bestehenden Sammlung gefälligst anzureihen.

Auf weitere ähnliche Nachsendungen werde ich bei jeder Gelegenheit bedacht sein.

Genehmigen Euer Excellenz der Ausdruck meiner wahren Hochachtung.

Saaz am 13 Juni 1866.

Dr Karl Wostrý / Kreisarzt

Příloha C

Textové ukázky

C I. Jan Jílek (1822)

Alterthümer Entdeckung.

(Rkp., 20. 12. 1822; SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín, kart. 69.)

Im Jahre 1822 im Monath July bey Gelegenheit eines Brückenbaues bey dem Dorfe Schepadl, Chudenitzer Herrschaft, Klattauer Kreises, wurden oberhalb dem in de Nahe befindlichen obtl. Mayerhof Koschenitz anliegenden Hügel westwärts, auf welchem 3 runde Erhöhungen Steine abgetheilter ersichtlich waren, durch die Schepadler Maurer Johann und Franz Zaubek auf einer dieser Erhöhungen eingeschlagen und dort Steine gebrochen; bey welcher Eröffnung in der Tiefe ½ Klafter Todtengebeine einer sehr langen Persohn, mit dem Kopfe gegen Aufgang liegend angetroffen wurden, bey dessen Füßen ein zerbrochener schwarzer Topf mit Erde angefüllt sich vorfande, und beim Kopfe einige metallenen Figuren von Glockenspeismaterie darstellend 1 spitzige Kopfnadl, und 1 hakenähnliches Instrument lagen, welche gesammelt und Sr. hochgräflichen Gnaden Herrn Grafen Eugen Czernin übergeben wurden.

Obr. 29.
Zpráva Jana
Jílka o mohylách u Košenic.

Später einige Wochen, im Monath August wurde in der zweiten obgedachten Erhöhung von den nämlichen Maurern eingeschlagen, und nebst Todtengebeinen 1 kleiner metallener Löwe angetroffen, und ingleichen Sr. hochgräflichen Gnaden übergeben.

Endlich wurde auch die 3te Erhöhung eines Steinhügels eröffnet, jedoch lediglich aufgeschotterte Steine allda angetroffen. Es scheint daher, daß diese Grabeshügl bey Koschenitz aus denen ältesten heydnischen Zeiten Böhmens herrühren, und die gefundenen Instrumente und Figuren ein Alter von 800 Jahren zählen können, weil aus den neuern Zeiten hiet keine Notitz eines dort ehemahlig gestandenen Orts- oder sonstige Wahrnehmung ausgezeichneten Thaten einer Schlacht oder Scharmüzl in der vaterl^šandischen Geschichte vorliegt, um hinauf diese gefundenen Figuren und Instrumente als eine neuere Waffe hindeuten zu könnsen, daher diese in die Zeiten des grauen Alterthums gesetzt werden müssen.

Chudenitz den 20^t Dezbris 1822.

Johann Jyllek, Oberamtmann

C II. Josef Dobrovský (1823)

Alterthümer in Böhmen.

(Der Kranz 2, seš. 5, č. 24, s. 93–94.)

Im Monate Juli 1822 entdeckte man auf der Herrschaft Chudeniz im Klattauer Kreise in Böhmen zufällig einen alten Grabhügel, der aus sehr entfernter Zeit herzustammen scheint. Nahe bei dem, von mässigen Bergen umgebenen, einzelnen, obrigkeitlichen Maierhofe Kossiniz, in nördlicher Richtung von demselben, erhebt sich eine grösstentheils bebaute Anhöhe, deren Gipfel eine ebene, von dünnen Gestrippe bewachsene Platte bildet, auf welcher mehrere Steinhaufen zu sehen waren. Lange unbeachtet waren diese ganz mit Gras überzogen, und schienen von sorgsamem Feldarbeitern herzurühren, die ihre nahen Aecker von Steinen gereinigt haben mochten. Im vergangenen Sommer kamen Maurer dahin, um diese Steine, welche ihnen zum Bauen anwendbar zu seyn schienen, zu brechen und fortzuführen. Nachdem einer dieser runden Hügel (er mag beiläufig etwas über eine Klafter an Höhe und 2 bis 3 Klafter an der Basis im Durchmesser gehabt haben) bis zu seiner Grundfläche durchgraben worden war, fanden die zwei Arbeiter, zu ihrer nicht geringen Verwunderung, ein grosses menschliches Gerippe, welches horizontal auf dem Boden lag, und folgende Alterthümer wurden, als das ganze Grab emsig durchforscht wurde, in demselben nach und nach entdeckt. Eine Urne von gebranntem Thon, grau von Farbe, stand zu den Füßen des Todten. Sie war mit Erde gefüllt; aber die Arbeiter, einen Schatz suchend, zerschlugen sie in kleine Trümmer. Nach den unvollkommenen Bruchstücken zu schliessen, die ich davon erhielt, war sie sehr roh geförmt, oben weit sich öffnend, und mit zurückgeschlagenem Rande etwa einen halben Schuh hoch. – Der Schädel ruhte auf einem bronzenen Werkzeuge oder Waffe, wie solche auf beiliegender Zeichnung bei a und b von zwei Seiten abgebildet, erscheint. Dasselbe Werkzeug, über dessen erstmaligen Gebrauch unsere Alterthumsforscher nicht einig sind, ward bereits an verschiedenen Orten in Norddeutschland, auf der Insel Whgit /sic/, in Spanien, und auch schon vor mehreren Jahren in der Gegend dieses Grabhügels bei dem Dorfe Srbiz ans Tageslicht gebracht.

In senkrechter Richtung gegen dem Boden, längs der obern Fläche des Kopfes liegend, befand sich eine ziemlich nett gearbeitete dicke bronzene Nadél oder Spindel c, durch verschiedene Einschnitte verziert. Wahrscheinlich waren die Haare des Todten, wovon jedoch keine Spur mehr zu sehen war, um dieselbe gewunden. Auf beiden Seiten des Gerippes entdeckte man ferner die bronzene Spitze einer Lanze d, eines Pfeiles e, einen Armring von demselben Metall f, mehrere kleinere Bruchstücke von Bronze, und endlich, was wohl das Merkwürdigste ist, einen kleinen, ruhenden, bronzenen Löwen mit langer Mähne. die bei g sehr treu von vorn und von rückwärts abgebildet ist. Die Fläche, auf welcher er ruht, hat auf der hintern Seite ein kleines rundes Loch, welches anzudeuten scheint, dass der Löwe an einem andern Körper befestigt war. Sämmtliche erzene Alterthümer waren, den Löwen ausgenommen, mit Grünspan völlig überzogen. Sie sind alle in ihrer wirklichen Grösse auf beiliegende Tafel genau abgezeichnet.

Die Finder derselben glaubten anfangs, durch die gelbe Farbe des Erzes irreführt, reines Gold erbeutet zu haben. Doch da weder der benachbarte Jude, noch ein ob seiner Einsichten sehr angesehener Schmidt, welcher die ihm unbekanntes Dinge an mehreren Stellen mit der Feile untersuchte, etwas dafür geben wollte, trugen die beiden Maurer ihren Fund endlich in das obrigkeitliche Amt nach Chudeniz; doch hatten sie anfangs nur die zerbrochene Urne, und die zwei Werkzeuge die sich nächst dem Kopfe befanden, entdeckt, und bei sorgfältiger Untersuchung fand man erst später das Uibrige. Die andern Steinhügel neben dem bereits Durchsuchten, wurden nun auch aufgedeckt, allein, obschon sie von aussen an Grösse und Gestalt jenem fast gleich kamen, boten sie dennoch keine weitere Ausbeute dar.

C III. Eugen Karel hr. Černín z Chudenic (asi 1828)

Beschreibung der Majorats-Herrschaft Chudenitz samt den damit vereinigten Gütern

(Rkp. b. d., b. m., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín.)

I., § 5. Geschichte im Allgemeinen

/Str. 12–14/ Die verschiedenen mit einer ehrwürdigen Rinde von Grünspan überzogenen Waffen und Werkzeuge von Erz, die man in der Gegend, besonders häufig unweit Neumarkt, findet, scheinen auch darauf hinzudeuten, daß sich in jener grauen Vorzeit hier oftmals Krieger-Scharen sammelten.

Lange noch bevor das milde Licht des neuen Glaubens seine wohlthätigen Strahlen nach diesen Gegenden senden konnte, hatten also unsre Wälder menschlichen Bewohnern zum Aufenthalt gedient. Die kräftigen Söhne Teut's und jene wilden Horden, die unter dem Schatten mächtiger Eichen ihren Göttern Menschen-Opfer zur Sühnung weihten, schreckte wohl nicht das Dunkel der von Raubthieren bewohnten Gaue, eben so wenig als in unsern Tagen die rothen Männer an den fernen Ufern des Ohio von einem Wochenlang währenden Zuge, der sich durch die unwegsamen Waldwüsten ihrer Heimath fuhr, leben. Von der Jagd und dem Kriege lebend führten jene Völkerstämme, von welchen uns die Geschichte so ärmliche Kunde gibt, ein sehr unstätes Leben.

Bojer, Quaden, Markomanen und andere Völker mögen sich in unserm Vaterlande, und besonders in diesen Gegenden, herumgetrieben haben; ehe die friedlichen ackerbaureibenden Slaven ihre festen Wohnsitze aufschlugen, und, nachdem sie die feuchtbaren Flächen in der Mitte des Landes urbar gemacht hatten, sich allmählig immer mehr ausbreiteten, bis endlich auch große Strecken des finstern Herciner Waldes unter den Streichen ihrer Aexte gelichtet und bebauet wurden.

Der Weg, den schon vor der Einwanderung der Czechen die wandernden Völkerstämme an der weestlichen Grenze Böhmens einzuschlagen pflegten, wurde auch später noch aus derselben oben angeführten Ursache von feindlichen Herren betreten, welche durch den jetzigen Klattauer Kreis in das Innere des Landes eindringen wollten. Daher war auch keine Gegend so oft Zeuge czechischen Ruhmes und czechischer Tapferkeit, als diese. /.../

C IV. Eugen Karel hr. Černín z Chudenic? (P. Jakub Němeček?)

Beschreibung der Herrschaft Chudeniz wie auch der Güter Dolan mit Czwrčzowes, und Drslawiz

(Rkp. b. d., b. m., SOA Třeboň, odd. Jindř. Hradec, RA Černín. Rkp. P. Jakuba Němečka.)

II. Abth. Topo- und Chorographie.

44. Ort Neu-Mezhoř

/Str. 53–54/ In östl. Richtung von dem Dorfe Mezhoř erhebt sich der nach allen Seiten zu schroffe Tuhosst-Berg. Sein mit Laubholz bewachsener Gipfel ist weit niedriger /.../ Ein par Gräben auf der Koppe des Tuhosst sollen, was jedoch schwer zu glauben ist, Reste eines zerstörten Schlosses seyn. Möglich, dass die Herren von Schwihow, deren Burg unten im Thale lag, auf dieser nahen Höhe eine Warte errichteten, um die umliegende Gegend beobachten zu können.

52. Dorf Malechau (Malechow)

/Str. 63/ Nahe bei dieser /Drstein-Mühle/ bemerkt man auf einer Anhöhe am rechten Ufer des Fließchens, zu Ende einer schroffen, vorspringenden Hügellehne, welche das Kokschiner Thal von dem Angel-Thale trennt, alte, verfallene Grundmauern, welche ein Viereck bilden, u. Reste eines zur Burg Schwihow gehörigen Gebäudes seyn sollen.

C V. Eugen Karel hr. Černín z Chudenic (1832?)

Geschichte u. Archäologie der einzelnen Ortschaften der Herrschaft Chudeniz.

(Rkp. b. d., b. m. /Chudenice, asi 1832, čistopis 1835/; SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín.)

Herrschaft Chudeniz.

10. Dorf Srbiz, Srbice.

/Str. 29/ Unweit von Srbiz fand man in den Feldern mehre bronzene, mit Grünspan dick überzogene Werkzeuge oder Waffen, Überreste eines längst verblichenen Geschlechtes. Wir werden bey Koscheniz Gelegenheit haben, auf diese Alterthümer zurück kommen.

17. Koscheniz, Kossenice.

/Str. 41–45/ Auf dem Rücken einer größtentheils bebauten Anhöhe, Sstětkowa Húrka genannt, an der Mitternachtsseite des Hofes Koscheniz, standen drey runde, mit Gras bewachsene, etwa eine Klafter hohe Steinhügel. Man war der Meinung, sie bestünden aus Steinen welche die Feldarbeiter aus den benachbarten Äckern wegge-

räumt hätten, um dem magern Boden bessere Ernten abzugewinnen, wie dieß hier so häufig geschieht. Im J. 1823 brachen zwey Maurer diese Steine, um sie zu ihrer Arbeit zu verwenden. Als sie an die Basis der einen dieser Erhöhungen kamen, fand es sich, daß es ein heidnischer Grabhügel war, welcher mehre merkwürdige Alterthümer enthielt. Ganz unten am Grunde ruhte ein menschliches Gerippe, wie behauptet wird, von ungewöhnlicher Größe. Zu den Füßen desselben stand eine Urne ausgebranntem Thone, welche die Finder, einen Schatz darin suchend, leider in viele kleine Stücke zertrümmerten. Der Schedel lag auf einem bronzenen, ganz mit Grünspan überzogenen Instrumente, jenen ähnlich, die man bey Srbiz u. an mehren Orten in dieser Gegend, z. B. bey Kauth und Neumarkt, als man vor einigen Jahren die Straße baute, aus der Erde grub. Es ist dasselbe Werkzeug, welches man auch in entfernten Ländern so häufig in uralten Gräbern fand, in Schlesien u. in der Lausitz, auf der Insel Wight, in Spanien u. a. Das hier bei Koschenitz gefundene hatte über 6 Zoll in der Länge, war in der Mitte kaum anderthalb Zoll breit, u. an den beiden Enden, besonders aber an dem einen, zugeschärften, bedeutend breiter, als in der Mitte. Die beiden längern Seiten sind umgebogen. Wahrscheinlich war das Ganze an einem Holze befestiget, das man durch die beiden Biegungen durchstecken konnte. Über die Bestimmung dieses Werkzeuges scheinen die gelehrtesten Alterthumsforscher nicht einerley Meinung zu seyn. Die Ansicht, es sey eine Wurf- oder Stoßwaffe gewesen hat wohl mehr Gründe für sich, als jene frühere, im Ansehen gestandene, nach dem es ein zur Abhäutung der Opferthiere gebrauchtes Instrument gewesen seyn soll. Senkrecht dem obern Theile der Hirnschale anliegend, befand sich eine dicke, 6 Zoll lange erzene Nadel ziemlich zierlich gearbeitet, der Gestalt nach einer Spindel gleichend. Aus der Lage zu schließen, war an derselben das Haupthaar des Beerdigten befestiget. Ferner fand man in dem Grabe die Spitze einer Lanze, eines Pfeiles, zwey dünne Armringe und Bruchstücke einer Spange. Alle diese Dinge waren aus Bronze u. von Grünspan mehr oder weniger angegriffen. Das merkwürdigste Stück des ganzen Fundes war aber ein kleiner ruhender Löwe von kaum einem Zolle Länge, ebenfalls aus Bronze, mit langer Mähne und ausgestreckten Vorderfüßen. An der Basis ist ein kleines Löchelchen zu bemerken, welches wohl zur Befestigung des Löwen an einen Gegenstand, von dem sich keine Reste mehr vorfanden, gedient haben mag. Bey einer neuern Nachforschung gelang es, noch eine zweyte Urne in dem Grabhügel zu entdecken. Diese war kleiner als die früher gefundene, von viel geringerer Tiefe, jedoch im Verhältniße, weit breiter u. mit offenerem Rande, als jene. Leider zerfiel dieselbe sogleich in viele Stückchen, so wie sie mit der äußern Luft in Berührung kam.

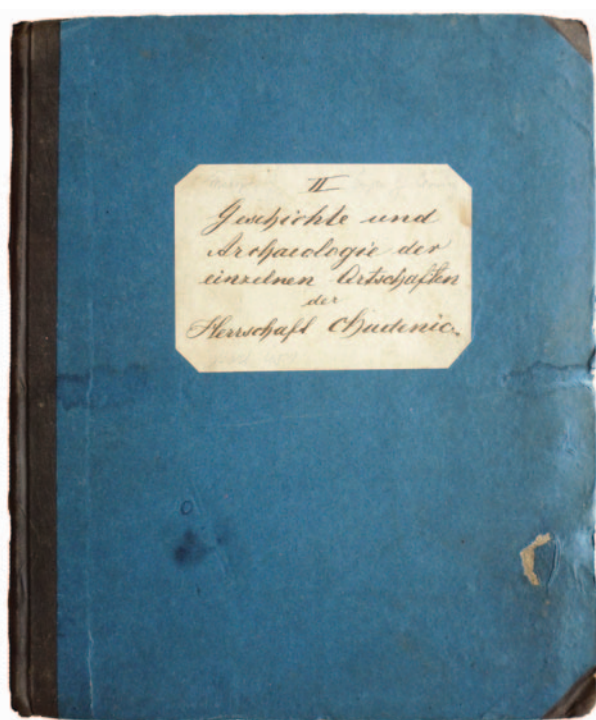
Eine bronzenne römische Münze von ausgezeichnet schönem u. wohl erhaltenem Gepräge wurde ebenfalls an dieser Stelle gefunden. Auf der einen Seite derselben in der Mitte stehen die bekannten römischen Buchstaben SC. Die Umschrift lautet: Drusus Caesar Ti Aug F Divi Aug N Pont tr Pot II. Ausgeschrieben: Drusus Caesar Tiberii Augusti filius Divi Augusti nepos Pontifex Tribunitia Potestate Secunda. Die Köpfe des Drusus u. Claudius, u. zwischen ihnen der geflügelte Merkursstab, befinden sich auf der andern Seite der Münze.

Die beiden andern Steinhügel, welche sich neben dem Grabe befanden, lieferten keine neue Ausbeute.

Welchem Volksstamme der hier schon so viele Jahrhunderte Schlummende angehörte, ob er vielleicht ein Führer der Bojer, der Markomanen, oder der Slaven war, in welcher Werkstätte, in welchem Lande die Waffen und das gefundene Geräthe verfertigt worden, wer ist im Stande diese Fragen zu beantworten? Die Münze aus dem ersten Jahrh. unserer Zeitrechnung scheint auf eine römische Leute zu deuten, da sie von Drusus, dem Führer römischer Legionen herrührt, die in Germaniens Wildnisse eindrangten. Aus diesem Umstande jedoch lassen sich keine weitere Schlüsse folgern; denn auch auf friedlichem Wege wäre es möglich, daß römische Erzeugnisse in diese Gegend gekommen seyen.

Die übrigen erzenen Gegenstände, die Kupfermünze abgerechnet, sind sicher nicht in einer römischen Werkstätte entstanden, sondern barbarischen Ursprungs.

Das gelbe Metall wurde anfangs von den zwey Entdecker für Gold gehalten. Doch da weder der befragte Jude, noch ein erfahrener Schmied viel Geld dafür geben wollten, so brachten die Maurer den gefundenen Schatz

Obr. 30. Černínův rukopis o dějinách chudenického panství.

endlich dem Oberamte, worauf das ganze Factum genau untersucht wurde.

24. Ort Herrstein, Hrsstein.

/Str. 63/ Eine kurze Strecke von dem Herrsteiner Försterhause, doch schon auf dem Gebiete der Hersch. Kaut befinden sich auf dem Gipfel des Berges Przikop sehr ansehnliche Verschanzungen. Es sind die Überreste des verschanzten Lagers der böhm. Krieger [entweder von der Schlacht des J. 1431, oder von 1466; vielleicht wurden sie an beiden Siegestagen benützt].¹¹⁵ Doppelte, noch jetzt bedeutend tiefe Gräben umgeben den Raum, in welchem die gewaffnete Heldenschar versammelt war. In den Innern dieses Raumes ist noch ein dritter Graben mit einem sehr hohen Walle sichtbar, der den höchsten Punkt ringförmig einschließt u. eine besondere Abtheilung bildet. Das ganze Lage hat einen Umfang von mehr als hundert Klaftern, u. misst etwa 38 Klafter in seiner größten Länge, u. gegen 30 (N. Östr.) Klafter in der Breite, wenn man den äussern Graben auch dazu rechnet.

52. Dorf Malechau, Malechow.

/Str. 156/ Diese sonst nicht bedeutenden Trümmer könnten alten Ursprungs seyn. Wenigstens hatten nach der Bemerkung unsers scharfsinnigen Alterthumsforschers Abbé Dobrowsky die meisten der ältesten Burgen in Böhmen ähnliche Lagen. Man wählte in der frühesten Zeit vorzugsweise schroffe Anhöhen zwischen Gewässern am Vereinigungspunkte zweyer Thäler zur Befestigung (z. B. Tetin, Zwikow, selbst Wissehrad u. a.) auf solchen erhöhten Landzungen, die einen vorspringenden Winkel bildeten u. vor dem Anfalle vertheidigen. Ob hier vielleicht das alte Skala zu sehen ist, /.../ ist schwer auszumitteln. Für eine bedeutende Burg ist indeß der Raum gar zu beschränkt.

Gut Dolan.

2. Ort Komoschin, Komossin.

/Str. 161/ Alte, hier gefundene Pfeile verwahrt das Prager National-Musäum.

Gut Drslawiz.

1. Dorf Drslawiz.

/Str. 164/ Eine Volkssage berichtet, man habe hier im Walde gegen die Daubrawa Menschenknochen von ungeheurer Größe gefunden, die immer wieder aus der Erde herauskamen so oft man sie auch begraben hatte. Erst, als man ein Kreuz auf das Grab setzte, blieben die Reste des Riesen ruhig.

C VI. Anonym (Ferdinand Hušina, 1861?)

(Rkp. b. d., b. m., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Vs Chudenice.)

Am 22. Aug. 1861 wurde in Stiepanowitz im herrschaftlichen Wald Smrži ein heidnisches Grabmahl durchgegraben u. bei dieser Gelegenheit 2 Stk. Armspangen schwächerer Gattung mit schneckenförmigen Arabesken vorgefunden u. an Sr. Excellenz eingesendet, auch mehrere Aschenkrüge in runder Form welche jedoch bei näherer Berührung zerfielen, vorgefunden. Im Biellesch. Revier oberhalb Balkow bei der jetzigen neuen herrschaftlichen Hegerey wurden bei Gelegenheit der Nachgrabungen auf schädliches Wild in Steimhaufen Armspangen u. Haarnadeln vorgefunden, welche der Zeit der Markomanen angehören scheinen u. an Sr. Excellenz übergeben.

Am 25. Aug. 857 in Kamejker Revier in der Kopanina ein heidnisches Grabmahl durchgegraben, welches einen Durchmesser von beiläufig 10 Klafter hatte u. in welchem eine ganz im Zirkel angelegte u. sehr gut ausgeführte Terrasse cca 1 ½ Schuh hoch vorgefunden wurde. In Mitte der Terrasse fanden sich mehrere irdene Aschenkrüge, in welchen die Asche in einem compacten Stile zu erkennen war.

Gegen Ende Oktober 1856 wurde bei Wizenitz auf einer herrschaftlichen Feldparzelle ein heidnisches Grabmahlchen durchgegraben, bei dieser Gelegenheit aber nichts anderes vorgefunden als ein Armring u. mehrere Aschenkrüge.

Beiläufig im Monate Aug. 1856 wurde von der ehemaligen Emphiteuten Peter Císař von seinen Feldern ein heidnisches Grabmahl in der Absicht abgeräumt um diesen Boden urbar zu machen und die daselbst befindliche Erde zur Verbesserung seiner angrenzenden Wiesen und Felder zu verwenden. Bei dieser Gelegenheit worden circa 7 Stk. große emailirte Corallen gefunden, welche ganz unversehrt waren und dem grauen Alterthum angehören, u. wahrscheinlich der Schmuck eines heidnischen Heerführers waren. Eine derlei Coralle befindet sich im Besitze des Excellenzherrn u. H. Grafen Jaromír.

115 Část věty označená hranatou závorkou je dodatečně tužkou přeškrtnuta (kým?).

C VII. Ferdinand Hušina (1862)

Notizen uiber die gelegentlich der Nachgrabungen an mehreren Orten vorgefundene Gegenstände. (Rkp., SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Vs Chudenice.)

In der Bielleschauer Revier oberhalb Balkow bei der jetzigen neuen herrschaftlichen Hegerey wurden bei Gelegenheit von Nachsuchen auf schädliches Wild in einem Steinhäufen gegen Ende Juny 1857 Armspangen u. Haarnadeln aufgefunden, welche der Zeit der Markomanen angehören scheinen u. an Sr. Excellenz Herrn Eugen Grafen Czernin abgegeben worden sind.

Ungefähr im Monate August 1856 hat der ehemalige Emphiteut Peter Cisar in Witzenitz von seinem Felde Erde in der Absicht abgegraben um seinen angrenzenden Wiesen- und Feldgrund hiemit zu verbessern. Bei dieser Gelegenheit wurde ein heidnischer Grabmahl entdeckt, in welchem sich cca 7 Stück grosse gelb u. blau emaillirte Corallen in noch ganz unversehrten Zustande vorgefundene, die dem grauen Alterthum angehören u. wahrscheinlich der Schmuck eines heidnischen Heerführers waren. Ein dieser Corallen befindet sich im Besitz Sr. Excellenz des Herrn Eugen Grafen Czernin, eine zweite im Besitz Sr. Hochgräflichen Gnaden des Herrn Grafen Jaromir Czernin.

Gegen Ende Oktober 1856 wurde ebenfalls in der Gemeinde Witzenitz auf einer herrschaftlichen Feldparzelle ein heidnisches Grabhügel durchgegraben, hiebei jedoch nichts anderes als ein Armring u. mehrere Aschenkrüge vorgefundene.

Am 25. Aug. 1857 wurden in der Kameyker Revier in dem Waldtheile „Kopanina“ ein heidnisches Grabmahl im Durchmesser von beiläufig 10 Klafter durchgegraben, in welchem eine ganz im Zirkel angelegte, sehr gut ausgeführte Terrasse von cca 1 ½ Schuh Hohe vorgefundene wurde. In Mitte der Terrasse waren mehrere Aschenkrüge vorhanden, in welchen die Asche noch in einer compacten Masse anerkannt werden konnte. Bemerkte muß werden, daß auf diesem heidnischen Grabmahle die größten und stärksten Kiefern stunden, davon jedoch mehrere beim Nachgraben gefällt worden mußten.

Am 22. Sept. 1861 wurde in Stiepanowitz im herrschaftlichen Wald Smrží ein heidnisches Grabmahl durchgegraben u. hierbei 2 Stück Armspangen vorgefundene u. an Sr. Excellenz Herrn Eugen Grafen Černin eingesendet. Außer diesen waren auch mehrere Aschenkrüge vorgefundene, und jedoch bei näherer Berührung mit der Luft zerfielen.

Schließlich wird noch beigelegt, daß bei der an den von Chumska nach Chudenitz führenden Straße bei der Wegscheide nach Chudenitz und Bielleschau in einem niedrigen verkropften, drei Grundbesitzern von Trnčsch gehörigen Kiefernbestand 4 bis 5 heidnische Grabhügeln noch ganz im Urzustande vorhanden seyen, an denen keine Spuren von Nachgrabungen zu erkennen sind.

W. Direction Chudenitz am 6. August 1862

Im Auftrage / Ferdinand Huschina / Controllor

C VIII. Jan Erazim Vocol (1864)

Vocol, J. E. 1864: b. tit., Mittheilungen der Central-Commission ... 9, str. XXI–XXII. / Výtah z dopisu./

Der bewährte Freund und Gönner archäologischer Studien, Se. Excellenz Graf Eugen Černín, hatte mich im November des verflossenen Jahres in Kenntniss gesetzt, dass bei dem Dorfe Hořovic (östlich von der Poststation Horosedl) zahlreiche Alterthumsgegenstände ausgegraben wurden. Bald darauf sandte Herr Graf Černín einige diese Objecte und Herr Dr. Jičinsky eine ausführliche Schilderung des ganzen Fundes an das böhmische Museum. Unter diesen Fundobjecten nehmen vier Bronzescheiben, die mit fein ausgeführten Maskenköpfen und anderen Ornamenten in getriebener Arbeit reich geziert sind, die erste Stelle ein. Ähnlich diesen Rundscheiben sind die Phalerae der Römer, welche als Auszeichnung die Panzer der Krieger schmückten und bekanntlich auch an Pferdgeschirren angebracht zu werden pflegten. Die übrigen Bestandtheile des Fundes bilden einige Goldblättchen, dann grosse Hohlringe, wie auch kleine massive Ringe von Bronze, ferner zwei eigenthümliche Metallobjecte, wahrscheinlich die Büchsen der Radachse einer Biga, sodann ein grosser Feuerbock von Eisen, Fragmente von Wagenreifen, eiserne Steigbügel usw. Diese Objecte wurden nebst zahllosen Urnenscherben unter einer ziemlich ausgedehnten Steinschichte, auf welcher die bloß 5 Zoll mächtige Ackerkrume gelagert war, gefunden. Der Fund von Hořovic gehört jedenfalls zu den interessantesten, welche jemals in Böhmen vorgekommen sind.

Prameny a literatura

- Anonym 1826:* Národní muzeum. Rozličnosti Pražských novin č. 56 (20. 7.), 290–292.
- Anonym /= Jičínský, K.?: 1863a:* Archäologický nález. Hlas 2, č. 307 (7. 11.), s. 121.
- Anonym /= Jičínský, K./ 1863b:* Petersburg bei Jechnitz, 3. November. (Archäologischer Fund.) Bohemia 36, č. 265 (8. 11.), 2. Beilage, 1177.
- Anonym /= Födisch, J. E./ 1864:* b. tit. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 11, 348–349.
- Anonym 1866:* Slovanská ethnografická výstava v Moskvě. Památky archeologické 7, 1866–7, 235–236.
- Anonym /= Jičínský, K./ 1867:* Hrabě Eugen Černín z Chudenic. Světozor 1, č. 17 (31. 10.), 163–166 (obr. 164).
- Anonym /Zoubek, F. J./ 1869:* Nálezy archaeologické v Čechách. Památky archeologické 8, 1868–69, 312.
- Anonym /= Födisch, J. E./ 1870:* Die archäologische Sammlung des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 8, 1869–70, 269–271.
- Anonym 1873:* Pohanské pohřebiště. Světozor 7, č. 16 (18. 4.), 191.
- Anonym 1877:* Dr. Julius Ernst Födisch. Leitmeritzer Zeitung 7, č. 14, 125–126.
- Arnold, J. H. – Dobrovský, J. 1803:* Nachricht von einigen in Böhmen entdeckten heidnischen Grabhügeln; ABGW III. 1. Prag. (Sep.: Prag 1803.)
- Brückler, T. – Nimeth, U. 2001:* Personenlexikon zur österreichischen Denkmalpflege (1850–1990). Wien.
- Břicháček, P. 1998:* Archeologické nálezy z Košenic (okr. Domažlice) – minulost a přítomnost. Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 14, 94–108.
- Čechura, J. – Čechurová, J. 2004:* Korespondence Josefa Pekaře a Františka Teplého. Sborník Národního muzea, řada A, 58, 1–36.
- Černín z Chudenic,¹¹⁶ E. hr. 1811:* Böhmen. (Rkp., SOA Třeboň, prac. Jindř. Hradec, RA Černín.)
- Černín z Chudenic, E. hr. 1832?:* Geschichte und Archäologie der einzelnen Ortschaften der Herrschaft Chudeniz. (Rkp. b. d., b. m. /Chudenice, asi 1832, čistopis 1835/; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černín.)
- Černín z Chudenic, E. hr. 1864a:* Tugost. (Rkp. německý vl. rukou v 2 redakcích; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černín, kart. 435.)
- Černín z Chudenic, E. hr. 1864b:* Tugost. Historická úvaha. Památky archeologické 6, 1864–5, 56–58.
- Černín z Chudenic, E. hr. 1865:* Tugost čili Domažlice. Historická úvaha. Beseda 2, 1864–5, č. 18 (25. 3.), 143–144.
- Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003:* Encyklopedie hradíšť v Čechách. Praha.
- Dobrovský, J. 1786:* Ueber die Begräbnissart der alten Slaven überhaupt und der Böhmen insbesondere. Eine Abhandlung veranlasst durch die bey Hořin im Jahr 1784. auf einer ehemaligen heydnischen Grabstätte ausgegrabenen irdenen Geschirre. Abhandlungen der Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften II. 2, 333–359.
- Dobrovský, J. 1823:* Alterthümer in Böhmen. Der Kranz 2, seš. 5, č. 24, 93–94.
- Domečka, L. 1885:* První styky Jos. Dobrovského s Eugenem hr. Černínem. Literární listy 6, č. 16–17, 201–201.
- Drda, P. – Rybová, A. 1998:* Keltové a Čechy. Praha.
- Durdík, T. 2000:* Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.
- Födisch, J. E. 1864:* Die Bronzefunde in den Chudenitzer Hügelgräbern. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 11, 401–404.
- Födisch, J. E. 1865:* Fund bei Horzowitz in Böhmen. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 12, 183–185.
- Födisch, J. E. 1866a:* Pohřebiště a žaroviště v Žatecku. Památky archeologické 7, 1866–7, 62–66.
- Födisch, J. E. 1866b:* Heidnische Todtenfelder im Saazer Kreise in Böhmen. Mittheilungen der Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale 11, 117–122.
- Födisch, J. E. 1866c:* Heidnische Gräber in Böhmen. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 13, 52–55.
- Födisch, J. E. 1866d:* Funde in Hügelgräbern in Böhmen. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 13, 339–340.
- Födisch, J. E. 1866e /šifra –φ–/:* Archäologischer Fund. Bohemia 39, č. 144 (19. 6.), 1737.
- Födisch, J. E. 1866f:* Sagen aus Petersburg und Umgegend. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 4, 120–123.
- Födisch, J. E. 1866g:* Wizenicer Ausgrabungen im Jahre 1865. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 13, 55–66.

116 U německy psaných prací Czernin von Chudenitz.

- Födisch, J. E. 1867a:* Pohřebiště blízce Petršpurka v Žatecku. Památky archeologické 7, 1866–7, 322–323.
- Födisch, J. E. 1867b:* Kamenné valy na Vladaři. Památky archeologické 7, 1866–7, 599–600.
- Födisch, J. E. 1868a:* Hügelgräber bei Chotieschau in Böhmen. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 13, XVII–XVIII.
- Födisch, J. E. 1868b:* Verschlackte Wälle in Böhmen. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 13, XXXV–XXXVIII.
- Födisch, J. E. 1868c:* Die Steinwälle Böhmens. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 13, LXXIV–LXXVIII.
- Födisch, J. E. 1868d:* Archäologische Funde in Böhmen. Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 15, 391–395.
- Födisch, J. E. 1869:* Die heidnischen Todtenbestattungen in Böhmen. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 7, 1868–9, 152–159, 196–201.
- Födisch, J. E. 1871a:* Neuere archäologische Funde in Böhmen. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 16, CXCI–CXCV.
- Födisch, J. E. 1871b:* Leitmeritz. Ein historisch-topographisch-statistischer Führer /.../. Leitmeritz.
- Födisch, J. E. 1872:* Die alten Wallbauten Böhmens. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 10, 1871–2, 186–203.
- Födisch, J. E. 1873:* Über städtische Museen. Leitmeritzer Zeitung 3, 29. 3. 1873, 153.
- Födisch, J. E. 1874a:* Der Steinwall am Berge Hradik bei Černosek in Böhmen. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 19, 152.
- Födisch, J. E. 1874b:* Archäologische Funde im Elbethale. Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 12, 233–236.
- Födisch, J. E. 1874c:* Beiträge zur archäologischen Fundchronik Böhmens. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 19, 151–152.
- Födisch, J. E. 1874d:* Der Steinwall am Berge Hradik bei Černosek in Böhmen. Mittheilungen der k. k. Central-Commission /.../ 19, 152.
- Franta, O. 1929:* Po stopách Dobrovského v deníku hr. Eugena Černína z Chudenic. Bratislava 3, 868–889.
- Hanuš, J. 1921:* Národní museum a naše obrození. I. Praha.
- Heber, F. A. 1846:* Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser. IV. Prag.
- Hradecký, A. 1997:* Evžen Karel Černín z Chudenic: jeho život, dílo a odkaz. B. m. (Jindřichův Hradec).
- Hušina, F. 1862:* Notizen uiber die gelegentlich der Nachgrabungen an mehreren Orten vorgefundnen Gegenstände. (Rkp., 6. 8. 1862; SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, rodinný archiv Černínů, fond Vs Chudenic, kart. 69.)
- Chytráček, M. – Hůrková, J. – Metlička, M. 2005:* Die archäologische Forschungsgeschichte im südwestlichen Teil Westböhmens, in: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 14. Treffen (...). Rahden/Westfalen, 90–104.
- Jičínský, K. 1858:* Otevření mohyly u vsi Kamýka blíž Chudenic. Památky archeologické 3, 1858–9, 45–46.
- Jičínský, K. 1863:* Zpráva o archaeologickém nálezu v Hořovicích u Petersburka v okrese Jesenickém v Čechách. Památky archeologické 5, 1862–3, 368–371.
- Jičínský, K. 1866a:* Zpečené valy na Tuhošti. Památky archeologické 7, 1866–7, 215–216.
- Jičínský, K. 1866b:* Pravěk země České (Böhmens Urzeit). Mittheilungen der Central-Commission /.../ 11, LVIII–LIX.
- Jičínský, K. 1867:* Zpráva o výstavě Moskevské. Památky archeologické 7, 1866–67, 579–590.
- Jičínský, K. 1870:* Die Bedeutung der Stein- und Bronzealterthümer für die Urgeschichte der Slaven. Mittheilungen der Central-Commission /.../ 15, CXXVI–CXXVII.
- Jičínský, V. 1902:* Meine Biografie. Prag.
- Jílek, J. 1822:* Alterthümer Entdeckung. (Rkp., 20. 12. 1822; SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, RA Černín, kart. 69.)
- Juřík, P. 2021:* Czerninové – Nezahyneš ani ohněm ani mečem. Praha.
- Kalina von Jäthenstein, M. 1836:* Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Alterthümer. Prag. (Sep. z Abhandlungen der Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften IV. 5.)
- Koblasa, P. 1998:* Hrabě Eugen Czernin: aristokrat a lidumil. České Budějovice.
- Koblasa, P. 2000:* Czerninové z Chudenic. České Budějovice.
- Koblasa, P. 2008:* Historický popis panství Krásný Dvůr na Žatecku. České Budějovice.
- Kolář, M. |klř| 1893:* Černinové z Chudenic. In: Ottův slovník naučný 6, 623–627.
- Kotyuza, O. – Smetana, J. – Tomas, J. a kol. 1997:* Dějiny města Litoměřic. Litoměřice.

- Koutecký, D. 1993:* Halštatské osídlení v severozápadních Čechách. Nálezy z doby bronzové, halštatské a laténské na Podbořansku III. *Archeologické rozhledy* 45, 585–611.
- Milotová, N. 2015:* Födisch, Julius Ernst. In: *Biografický slovník českých zemí* 18, 280–281.
- Piř, J. L. 1904:* Nález v Hořovicích u Petersburka. *Památky archeologické* 21, 1904–5, 162–165.
- Ponfíkl, J. E. 1821:* *Vollständige Topographie der Fideikommiß-Herrschaft Petersburg im Saazer Kreise in Böhmen.* Prag.
- Pražák, A. 1929:* Dobrovský v dopisech s hr. Eugenu Černínem. Bratislava 3, 850–867.
- Rott, V. 1902:* Der politische Bezirk Podersam. Podersam.
- Roubal, A. 1948:* Obrázky ze starých Chudenic. B. m.
- Sedláček, A. 1867:* Tři památné vrchy. *Památky archeologické* 7, 1866–7, 437–438.
- Sklenář, K. 1968:* Archeologický sbor Národního muzea. In: Burian, M. – Špět, J. (red.), 150 let Národního muzea. Praha, 91–101.
- Sklenář, K. 1970:* Archeologické spisy Josefa Dobrovského a jejich prameny. Sborník Národního muzea v Praze, ř. A–Historie 24, 245–95.
- Sklenář, K. 1981:* Jan Erazim Vocel. Zakladatel české archeologie. Praha.
- Sklenář, K. 1986:* Bibliografie německé archeologie v Čechách I. Publikace Spolku pro dějiny Němců v Čechách (1862–1943). Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV – Suppl. 29. Praha.
- Sklenář, K. 1988:* Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Roudnicka 1866–1868. Vlastivědný sborník Litoměřicko 24, 175–193.
- Sklenář, K. 1990:* Vývoj archeologického výzkumu na Plzeňsku. In: Příspěvky k archeologii západních Čech. Zprávy Čs. společnosti archeologické při ČSAV – Suppl. 11. Praha, 4–6.
- Sklenář, K. 1993:* Sbirka hraběte Eugena Černína z Chudenic na zámku v Petrohradě u Podbořan (asi 1825–1915). In: Sklenář, K. (red.), *Archeologické sbírky v Petrohradě, okr. Louny. Zprávy České archeologické společnosti – Suppl. 17.* Praha, 1–5.
- Sklenář, K. 2000:* Archeologie a pohanský věk. Praha.
- Sklenář, K. 2001:* Slovník nejstarší české archeologické terminologie do roku 1870. Zprávy České archeologické společnosti – Suppl. 46. Praha.
- Sklenář, K. 2007a:* Romantismus v české archeologii a jeho literární ohlas. In: Vyčichlo, J. – Viktora, V. (eds.), *Jeden jazyk naše heslo bud' IV. Český romantismus – jiskření a záblesky.* Radnice – Plzeň, 29–58.
- Sklenář, K. 2007b:* August Česlav Ludikar, průkopník archeologie na Strakonicku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 20, 45–64.
- Sklenář, K. 2007c:* Pravěké nálezy v okolí Nehasic na Žatecku a počátky archeologické památkové péče v Čechách. *Porta Bohemica* 4, 92–127.
- Sklenář, K. 2010a:* Počátky české archeologie v období romantismu. *Časopis Společnosti přátel starožitností* 118, 17–25, 3. a 4 str. obálky
- Sklenář, K. 2010b:* Mohyly jihozápadních Čech před F. X. Francem. *Archeologie západních Čech* 1, 8–15.
- Sklenář, K. 2010c:* Nález plánku „knížecího hrobu“ u Hořoviček z roku 1863. *Archeologie ve středních Čechách* 14, 715–722.
- Sklenář, K. 2011:* Pravěké a raně středověké nálezy v Čechách do roku 1870. Pramenná základna romantického období české archeologie. *Fontes archaeologici Pragenses* 36. Pragae.
- Sklenář, K. 2012:* Hradiště jako předmět studia v počátcích české archeologie. *Archeologie ve středních Čechách* 16, 497–611.
- Sklenář, K. 2015:* Z historie archeologických výstav mimo muzea. Zprávy České archeologické společnosti, Suppl. 98. Praha.
- Sklenář, K. 2018:* Počátky archeologie v Čechách. Od prvních kronik na práh období romantismu (12.–18. století). *Fontes archaeologici Pragenses* 45. Pragae.
- Sklenář, K. 2020:* Archeologie v Čechách v období romantismu (1802–1868). Od Josefa Dobrovského po Jana Erazima Vocela. *Fontes archaeologici Pragenses* 47. Pragae.
- Sklenář, K. 2021:* Nejstarší plán hradiště Příkopy u Kdyně na Domažlicku. In: *Slámův sborník (v tisku).*
- Sklenář, K. red. 1993:* Archeologické sbírky v Petrohradě, okr. Louny. Zprávy České archeologické společnosti – Suppl. 17. Praha.
- Skutil, J. 1934–5:* Josef Dobrovský, zakladatel čsl. prehistorie. *Slavia* 13, 92–104.

- Skutil, J. 1953:* Další příspěvek k poznání archeologické činnosti Josefa Dobrovského. *Slavia* 22, 463–472.
- Skutil, J. 1959:* Dobrovského starožitnická činnost. *Slavia antiqua* 1957–59, 289–324.
- Slaviček, L. ed. 2016:* Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2008). Praha.
- Smolik, J. red. 1883:* Mohyly v Čechách s celými kostrami. *Památky archeologické* 12, 1882–84, 235–238.
- Sternberg, K. von 1826:* Rede des Präsidenten in der öffentlichen Sitzung des böhmischen Museums am 15. März 1826. *Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen* 4, 31–58.
- Teplý F. 1940:* Josef Dobrovský v Chudenicích. *Klatovy*.
- Tilsch, E. 1911:* Dr. Karel Jičínský. *Almanach České akademie* 21, 144–148.
- Tischer, F. 1895:* Listy J. Er. Vocela k Eug. hr. Černínovi. *Český lid* 4, 459–470.
- Tischer, F./Tišer/ 1898:* František Palacký a hrabě Eugen Karel Černín z Chudenic. In: Nováček, V. J. (red.), *Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého*. Praha 1898, 111–113.
- Tischer, F. 1923:* Eugen Karel hrabě Černín z Chudenic (1796–1868). *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze* 31, 75–93.
- Tříška, K. 1968:* Vývoj černínské ústřední správy. *Sborník archivních prací* 18, 363–376.
- Turek, R. 1967:* Hradisko Příkopy u Kdyně na Domažlicku (K problému tvrzí na sklonku raného středověku). *Sborník Národního muzea v Praze, řada A-Historie* 21, 203–208.
- Vocel,¹¹⁷ J. E. 1845:* Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde. Prag. (Vocelův osobní výtisk s poznámkami na vevázaných volných listech. SOKA Kutná Hora, fond J. E. Vocel.)
- Vocel, J. E. 1864:* b. tit., *Mittheilungen der Central-Commission ...* 9, XXI–XXII.
- Vocel, J. E. 1866:* *Pravěk země české. První oddělení*. Praha.
- Vocel, J. E. 1868:¹¹⁸* *Pravěk země české. Druhé oddělení*. Praha.
- Vošahliková, P. 2009:* Černín z Chudenic, Evžen Karel. In: *Biografický slovník českých zemí* 11, 9–10.
- Vrátko, A. J. 1870:* Vzájemné dopisy Václ. Hanky a Jos. Dobrovského. B. *Dopisy Dobrovského. Časopis Národního muzea* 34, 311–341.
- Waldhauser, J. 2001:* *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha.
- Zápotocký, M. 1971:* Archeologická práce a muzea na Litoměřicku do roku 1945. *Vlastivědný sborník Litoměřicko* 8, 5–64.

Eugen Czernin von Chudenitz und sein Kreis

Eine Kapitel aus der Geschichte der Archäologie in Südwest- und Mittelböhmen

Eugen Erwin Karl Graf Czernin/Černín von Chudenitz (* 4. November 1796 in Wien, † 11. Juli 1868 in Petrohrad/Petersburg bei Podbořany/Podersam in Nordwestböhmen) war eine der bemerkenswertesten Persönlichkeiten dieses alten böhmischen Geschlechtes des Hochadels. Er war außergewöhnlich nicht nur ein Landespatriot, sondern auch Patriot im tschechischen nationalen Sinne. Darum hat sich vor allem sein Erzieher und Lehrer während seiner Jugendzeit, der Philologe und Historiker Josef Dobrovský (1753–1829), der größte Gelehrte der tschechischen Aufklärungszeit, verdient gemacht. Er förderte in Eugen ein tiefes Interesse an Geschichte und Altertümern, verknüpft mit einem Verständnis für die tschechischen nationalen Bestrebungen, das in seiner sozialen Schicht alles andere als üblich war.

Dobrovský wird oft als der Klassiker („Vater“) der tschechischen Archäologie bezeichnet (*Skutil 1934–35; ders. 1953; ders. 1959; Sklenář 1970; ders. 2020*, insbes. S. 104–118, 144–147). In seiner Abhandlung

117 Ve shodě s bibliografickými pravidly by měl být Vocel správně uváděn s prvním písmenem W tak, jak je na v publikacích tištěno. Zde je jméno kvůli jednotnosti uváděno v obvyklé formě s V. Také např. Dobrovský je tištěn jako Dobrowsky, ale v citacích je zvykem uvádět jej česky. Černín je v němčině uváděn jako Czernin.

118 K „rozdělení“ Vocelova *Pravěku* je třeba vysvětlit, že u roku vydání dochází k určitému zjednodušení, když je celé dílo vroceno do roku 1868, jak určuje titulní list u všech vázaných exemplářů v knihovnách. Ten ale byl tištěn teprve s „druhým oddělením“ v roce 1868 a vevázan do společného svazku s prvním z roku 1866. Bibliografie bude ovšem trvat na datu 1868, ale pro historii bádání má často podstatný význam, jestli určitý text vyšel o dva roky dříve či později.

über die Bestattungsart der alten Slawen und insbesondere der Tschechen (*Dobrovský 1786*) verkündete er ausdrücklich als einer der ersten weltweit, dass archäologische Funde vollwertige Zeugnisse für die Zeiten sind, in welche die schriftlichen Quellen nicht mehr reichen. Während seiner Aufenthalte bei den Czernins in Wien und in Chudenice/Chudenitz bei Klatovy/Klattau (Südwestböhmen) beschäftigte er sich nicht mehr mit der Archäologie – in Eugens Tagebüchern aus dieser Zeit finden wir jedoch eine Reihe von Berührungspunkten, die sein Interesse an diesem Gebiet beginnen lassen (dazu *Sklenář 2005*, 114–115; *ders. 2020*, bes. 303).

In den Jahren 1816 und 1817 reiste Eugen Czernin durch Italien, gründete eine Familie und übernahm die Verwaltung der Familiengüter. Damals (1822) ließ er die gestörten mittelbronzezeitlichen Grabhügel beim Hof von Košenice ausgraben; die Arbeiten wurden von Jan Jílek (1775/6–1851), dem Oberamtmann auf der Herrschaft Chudenice, geleitet, der darüber den ersten im diesem Teil Böhmens entstandene Fundbericht erstattete (*Jílek 1822*). Damit ist er, im Sinne der damaligen Zeit, ein der ersten Feldarchäologen gewesen. Dobrovský nahm an diesem Unternehmen nicht teil, veröffentlichte es aber auf Veranlassung von Czernin in seinem letzten archäologischen Werk (*Dobrovský 1823*), zusammen mit einer Tafel mit den Zeichnungen der Funde, die sich heute im Westböhmisches Museum in Pilsen befinden (*Skutil 1953*, 468–47; *Břicháček 1998*, 271–274, 292–293; *Sklenář 2011*, 361–362, Eintrag 870/1). Czernin ließ die Stätte dann noch 1826 ausgraben und legte die dürftigen Funde in seinen gerade entstehenden Sammlungen ab, als vielleicht die erste archäologische Ergänzung.

Das so geweckte archäologische Interesse von Czernin richtete sich dann auf die unbeweglichen Denkmäler in der Umgebung – zunächst war es die Lokalität Příkopy bei Kdyně/Neugedein mit den markanten dreifachen Wällen und Gräben, ein Burgwall bzw. eine frühe Burg des Übergangstyps mit (späteren) Funden aus der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts (*Sklenář 2011*, 131–132, Eintrag 320/2; *ders. 2021*). Im Januar 1826 besichtigte Antonín Stolle (?–1840), ein Baumeister in Chudenice, von den Aufträgen Czernins die Anlage und zeichnete einen Plan davon – soweit wir wissen, den ältesten Plan eines als archäologische Stätte verstandenen Burgwalls in den tschechischen Ländern. Czernin beschrieb dann Příkopy in einer handschriftlichen Abhandlung über die Geschichte und die Denkmäler seiner Herrschaft, wo er vielleicht die regionale Tradition wiederholte, dass es sich um ein befestigtes Militärlager aus den 15. Jahrhundert handelte (*Černín 1832?*, 62).

Die zweite Phase des Interesses von Czernin für die Archäologie fällt in die 1850er Jahre, in die Zeit der Tätigkeit des Archäologischen Komitees des Nationalmuseums (damals Museum des Königreichs Böhmen) unter der Leitung von Jan Erazim Vocel (1802–1871), Professor für Archäologie an der Prager Universität. Ihre Bekanntschaft im Jahre 1841 führte zu einer lebenslangen Freundschaft. In der Folgezeit zeigte Eugen Czernin seine Liebe zur Archäologie vor allem als Förderer des Komitees, insbesondere seines Organs *Památky archeologické* (ab 1854), der ersten tschechischen archäologischen Zeitschrift. Er beteiligte sich auch persönlich an einigen Ausgrabungen (z. B. Reste des äußerst bedeutenden frühlatènezeitlichen Grabhügels bei Hořovičky/(Deutsch) Horzowitz o. Horschowitz auf seiner Petersburger Herrschaft 1863). Er finanzierte großzügig die Erforschung der Grabhügel auf dieser und auch auf der Chudenitzer Herrschaft unter der Leitung von zwei Czernin-Angestellten, die zu guten Archäologen heranwachsen: Karel Jičínský und Julius E. Födisch.

Schon während seines Jurastudiums besuchte Dr. Karel Jičínský (1831–1910), später ein renommierter Experte für Rechtsgeschichte, die archäologischen Vorlesungen von Prof. Vocel. Seit dem Jahr 1853 war er Erzieher und Hauslehrer in der Familie von Eugens Sohn Graf Jaromír Czernin von Chudenitz (1818–1908) und widmete sich darüber hinaus der Erforschung von Grabhügeln aus der mittleren oder jüngeren Bronzezeit und der Hallstattzeit in der Umgebung von Chudenice. Die erste Kampagne konzentrierte sich auf das Jahr 1857: Dolany-Balkovy, Vícenice-Hůrka, Kamýk-Kopanina, Malechov-Chlumská (*Jičínský 1858*), weitere Ausgrabungen der Grabhügel von Jičínský fanden 1861 (Štěpánovice-Sekrýt) und 1864 an Fundstellen statt, die Ferdinand Hušina, ein Beamter der Herrschaft Chudenice, entdeckt hatte (insbesondere Trnčí). Fast alle Funde von Jičínský wurden in den Czernin-Sammlungen im Schloss von Petrohrad/Petersburg deponiert und sind offenbar mit ihnen bei einem Brand im Jahr 1915 umgekommen.

Am Anfang der 1860er Jahre zogen die Czernins in das Schloss Petersburg. In dieser Gegend entdeckte Jičínský ein Hügelgräberfeld im St. Rudolfs-Gehege (Bílenec/Wilenz), vor allem aber erkannte und rettete er in Hořovičky die zufällig entdeckte Stelle eines untergegangenen frühlatènezeitlichen „fürstlichen“

Grabhügels mit der Bestattung auf einem zweirädrigen Wagen. Die Ausgrabung, die dort im November 1863 auf Wunsch von Graf Eugen Czernin unter seiner persönlichen Beteiligung und der Leitung von Jičínský als eine damals noch ungewöhnliche Flächenabdeckung durchgeführt wurde, hat eine außerordentlich reiche Kollektion der Funde einschließlich der etruskischen Importe gewonnen. Ein kleiner Teil davon wurde dem Nationalmuseum geschenkt, während der größere und wertvollere Teil bei dem erwähnten Brand verloren ging – glücklicherweise wurde er durch Zeichnungen des Malers B. Wachsmann dokumentiert, die bald darauf veröffentlicht wurden (*Jičínský 1863; Anonymus 1864; Födisch 1865; Pič 1904*, 162–165, Taf. IV; *Drda – Rybová 1998*, 51–52; *Waldhauser 2001*, 216–217; *Sklenář 2010c; ders. 2011*, 78–82, Eintrag 184/1–3). Jičínský und Vocol betrachteten die Funde als Produkte römischer Technik aus der Zeit des Aufenthalts der Markomannen in Böhmen (also aus der älteren römischen Kaiserzeit), Födisch als römisch-germanische aus dem 4. (– frühen 5.) Jahrhundert n. Chr.

Eugen Czernin interessierte sich damals für den spätbronzezeitlichen Burgwall auf dem Berge Tuhošť oberhalb von Švihov bei Chudenice, wo er bereits 1824 Steinwälle gefunden hatte, und kehrte zu ihm in einer Betrachtung zurück, in der er die mögliche Identifizierung von Tuhošť mit Wogastisburg als Schauplatz des Kampfes zwischen den böhmischen Slawen und dem fränkischen König Dagobert im Jahre 631 erwog. Jičínský fertigte daraufhin 1866 für ihn einen Plan des Burgwalls und stellte dabei in den Wällen die Spuren der „Verschlackung“ fest; er grub diese aus (1868) und schenkte das gefundene Material dem Nationalmuseum (*Černín 1864a, b; ders. 1896; vgl. Jičínský 1866a*).

Zur gleichen Zeit (1867) nahm Karel Jičínský in Vertretung von J. E. Vocol an der so genannten „Slawischen Pilgerfahrt nach Moskau“ teil, einer politischen Veranstaltung der tschechischen nationalen Repräsentation unter dem Vorwand, eine ethnographisch-archäologische Ausstellung in Moskau zu besuchen, über die Jičínský dann berichtete (*Anonymus 1866; Jičínský 1867*). Jičínský blieb auch nach Beendigung seiner Präzeptorenzeit in den Diensten der Familie Czernin, schließlich als Zentraldirektor aller Herrschaften dieses Zweiges der Familie, er hat sich aber nicht mehr der Archäologie gewidmet.

PhDr. Julius Ernst/Ernst Födisch (1840–1877, *Milotová 2015*) stammte hingegen aus einer deutsch besiedelten Landschaft (Petersburg) und einer deutschen Familie (des gräflich Czerniner Schlossgärtners); er studierte Geschichte, Sprachen und Geografie in Wien. In den Jahren 1862–68 war er im Dienst des Grafen Eugen Czernin im Schloss von Petrohrad als Bibliothekar, Sekretär und Kustos der Sammlungen. Er hatte ein aktives Interesse an der Archäologie, er hat ja für die Czernin-Sammlungen gearbeitet, aber er stand auch im Kontakt mit dem Archäologischen Komitee und mit Vocol persönlich. Er beschäftigte sich systematisch mit den Burgwällen, und zwar mangels eigener Forschungsmöglichkeiten durch übersichtliche Kompilationsstudien (*Födisch 1868b, c; ders. 1872*). In seiner praktischen Tätigkeit berichtete er über Funde und Ausgrabungen auf der Gütern der Czernins (Petrohrad, Krásný Dvůr /Schönhof) und in der Umgebung (*Födisch 1866a–d; ders. 1871a; ders. 1874c*). Er war selbst bei einigen Ausgrabungen anwesend, vor allem in dem bedeutenden Gebiet um Nehasice unweit von Žatec/Saaz, wo sein Informator der Verwalter des Gutes Milčeves/Miltschowes Adalbert Heckle war. In der Nähe von Petrohrad war seine größte Aktion die Ausgrabung der Grabhügel aus der mittleren Bronzezeit im St. Rudolfs-Gehege (Bilenec), die von K. Jičínský entdeckt wurden.

Nach dem Tod von Czernin arbeitete Födisch als Lehrer in Prag und dann in Litoměřice/Leitmeritz, wo er auch die Leitmeritzer Zeitung herausgab und eine historische Topografie der Stadt schrieb (*Födisch 1871b*). So wie Jičínský wirkte auch er als Korrespondent und Konservator der damaligen Wiener Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale und verwaltete die archäologische Sammlung des Prager Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. Er hat sich um die Gründung des Museums in Litoměřice verdient gemacht, starb jedoch vor dessen Eröffnung.

Graf Eugen Czernin starb im Jahre 1868 – am Tag der Fertigstellung des Drucks von Vocels Lebenswerk *Die Vorzeit Böhmens*, dessen Herausgabe er finanziell ermöglichte und dessen Vorbereitung er mit Interesse verfolgte. Sein Tod und der anschließende Abgang von Jičínský und Födisch aus Petrohrad bedeuteten das Ende der archäologischen Aktivitäten des „Czerniner Kreises“. An ihn erinnerte eine bedeutende archäologische Sammlung, die vor allem durch seine Aktivitäten entstanden ist. Obwohl Eugens Sohn Jaromír seine Interessen nicht erbt, blieb sie zusammen mit anderen Sammlungen bis Januar 1915 aufrechterhalten, als ein großer Brand im Schloss von Petrohrad sie praktisch vernichtete.

Deutsch von *Lubomír Košnar*

- Abb. 1.** Der Innenhof des alten Schlosses in Chudenice (Zeichnung von Karel Liebscher, Otto's „Čechy“ IX, 1897).
- Abb. 2.** Chudenice – altes Schloss (Foto von K. Sklenář).
- Abb. 3.** Josef Dobrovský in den letzten Jahren seines Lebens (eine Skizze zum Porträt von František Horčíčka, 1820).
- Abb. 4.** Das Tagebuch von Eugen Czernin von Chudenitz – ein Eintrag über die Grabhügel von Košenice vom 7. 8. 1826.
- Abb. 5.** Štětkova hůrka in der Nähe von Všepadly, rechts der Hof Košenice (Foto von K. Sklenář 1989).
- Abb. 6.** Zeichnungsbeilage zu dem Artikel über die Funde in den Grabhügeln von Košenice (*Dobrovský 1823*).
- Abb. 7.** Wälle und Graben der Befestigung Příkopy bei Kdyně/Neugedein (Foto von K. Sklenář 1991).
- Abb. 8.** Plan von Příkopy bei Kdyně, aufgenommen von Ant. Stoll im Jahre 1826.
- Abb. 9.** Graf Eugen Czernin von Chudenitz.
- Abb. 10.** JUDr. Karel Jičínský als zentraler Direktor der Czerniner Güter (Almanach der Böhmisches Akademie für Wissenschaften, Literatur und Kunst 21, 1911).
- Abb. 11.** Karte der archäologischen Aktivitäten des Czerniner Kreises in der Gegend von Chudenice: 1 Lhovice-Tuhošť; 2 Kamýk-Kopanina; 3 Trnčí-Borek; 4 Malechov-Chlumská; 5 Všepadly-Košenic; 6 Dolany-Balkovy; 7 Vícenice-Hůrka; 8 Štěpánovice-Sekrýt.
- Abb. 12.** Rekonstruktionszeichnung des Querschnitts eines Grabhügels bei Kamýk (*Jičínský 1858*).
- Abb. 13.** Chlumská (Katastergebiet Trnčí?): Bronzebeil mit Brozedraht umwickelt (*Vocel 1866 bzw. 1868, 42*).
- Abb. 14.** Petrohrad/Petersburg bei Podbořany/Podersam – das Schloss auf einer Postkarte von 1898.
- Abb. 15.** Hořovičky/Horschowitz – Blick auf den Fundplatz über die Karlsbader Straße; rechts das Dorf, links der Hof von Šmikousy (Foto von K. Sklenář 2011).
- Abb. 16.** Hořovičky/Horschowitz – Bildtafel mit den Zeichnungen von B. Wachsmann, die den Fundberichten beigegefügt wurde (*Jičínský 1863; Anonymus / = Födisch, J. E./ 1864* – woher dieser Bild stammt).
- Abb. 17.** Hořovičky/Horschowitz – Plan der Hauptgrabkammer des frühlatènezeitlichen „Fürstengrabhügels“ (K. Jičínský im J. 1863) mit einer Notiz von J. E. Vocel.
- Abb. 18.** Der Berg Tuhošť bei Švihov (Foto K. Sklenář 1991).
- Abb. 19.** Wälle auf dem Gipfel von Tuhošť (Foto K. Sklenář 1991).
- Abb. 20.** Plan des Gipfels von Tuhošť, aufgenommen von K. Jičínský 1866.
- Abb. 21.** Plan und Querschnitt der Befestigung von Příkopy bei Kdyně/Neugedein, aufgenommen von K. Jičínský für J. E. Vocel im Jahr 1866.
- Abb. 22.** Julius Ernest Födisch.
- Abb. 23.** Karte der Umgebung von Petrohrad/Petersburg mit den Lokalitäten aus der Zeit von E. Czernin: 1 Schloss Petrohrad, 2 Burgwall auf Vlčí hora/Wolfsberg (Äneolithikum bis mittlere Bronzezeit, Hallstattzeit), 3 Grabhügel im St. Rudolfs-Gehege, 4 Grabhügel im Kněžský háj/Priesterhain, 5 frühlatènezeitlicher Grabhügel mit der Wagenbestattung bei Hořovičky/Horschowitz.
- Abb. 24.** Graf Eugen Karl Czernin von Chudenitz (Stich aus der Zeitschrift Světozor 1867).
- Abb. 25.** Schloss von Petrohrad/Petersburg (Der Kopf des czernínschen Briefpapiers aus der Hälfte des 19. Jahrhunderts).
- Abb. 26.** Einladung des Landesgerichtes an J. E. Vocel zur Begutachtung der Sammlungen von Eugen Czernin von Chudenitz.
- Abb. 27.** Graf Eugen Karl Czernin von Chudenitz.
- Abb. 28.** Das Wappen des Grafen Eugen Karl Czernin von Chudenitz.
- Abb. 29.** Jan Jílek's Nachricht über die Grabhügel bei Košenice.
- Abb. 30.** Czernin's handschriftliche Abhandlung über die Geschichte der Herrschaft Chudenitz.